

POŠTNA PLAČANA PRI POŠTI 1102 LJUBLJANA

Planinski vestnik

2

glasilo Planinske zveze Slovenije

februar 2000

Planinski vestnik

glasilo Planinske zveze Slovenije

februar 2000

2

letnik C

izhaja od leta 1895

vsebina

Marjan Raztresen	Lahkomiselnost ali gorniška vaja?	49
Aleš Tacer	Trnje in zvezde	51
Andrej Stritar	Gorski studenec	53
Žarko Rovšček	GPS v gorah	54
Franc Rop	Mož, ki je bil gornik in še kaj več	55
Rudi Lanz	Gorska ljubezen	56
Broughton Coburn	Zadnje okno v Prisanku	58
Viki Grošelj	Everest – gora brez milosti	61
Igor Zlodej	Reinhold Messner – himalajski papež	66
Dušan Košir	Smučanje po lesketajočih se biserih	71
Igor Zlodej	Nevarno lepe zimske prelesti	72
Mare Cestnik	Triglav, kakršen se kaže obiskovalcem	75
Janez Soklič	Punčica usnulega očesa	76
Milena Ožbolt	Od Plaskega Kuka do Vogla	78
Marjan Bradeško	Poslanstvo ljudi, rastlin in gore	81
	Pico Ruivo	82
	Popotovanje med potomci Inkov	84
Janez Kavar	Apalači za poskušnjo	86
Veronika Viltušnik	Deževen dan	87
Aleš Tacer	Gomiščkovo zavetišče	87
	Odmevi	88
	Iz planinske literature	89
	Društvene novice	91

Slika na naslovni strani: **Zima v gorah, kjer je večna zima, v Himalaji**

Foto: Marjan Raztresen

Planinski vestnik izdaja Planinska zveza Slovenije, 1000 Ljubljana, Dvorčakova ulica 9, p. p. 215. Revija izhaja vsak mesec. Ureja uredniški odbor: Marjan Raztresen (glavni in odgovorni urednik), Janez Bizjak, Sonja Dolinšek, Mitja Košir, Edo Kozorog, Silvo Kristan, France Malešič, Dragica Manfreda, Marlen Premšak, Tone Stojin, Tone Škarja in Francek Vogel. Prispevke pošiljajte na naslov Planinske zveze Slovenije. Rokopisov in slik ne vračamo. Tekoči račun pri Agenciji RS za plačilni promet 50101-678-47046, devizni račun pri Ljubljanski banki - Gospodarski banki d.d. Ljubljana 50100-620-133-900-27620 - šifra valute - 3053/8. Naročnina za leto 2000 znaša 4500 tolarjev in je plačljiva najpozneje do konca marca 2000, posamezna številka stane 500 tolarjev. Letna naročnina za tujino znaša 30 ameriških dolarjev. Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu številke. Ob spremembi naslova vselej navedite tudi stari naslov, in sicer s tiskanimi črkami. Upoštevamo samo pisne odpovedi do 1. decembra za prihodnje leto. Tisk Tiskarna JOŽE MOŠKRIČ d. d. v Ljubljani.

EN SAM SNEŽNI PLAZ JE V TIROLSKIH GORAH VZEL DEVET ŽIVLJENJEN

LAHKOMISELNOST ALI GORNIŠKA VAJA?

Navdušeni gorniki iz Vestfalije, Spodnje Saške in Bavarske so hoteli prehod v milenijski praznovati daleč od hrupnega sveta v prijetni domači tirolski planinski koči. Lanski torek, 28. decembra popoldne, so se člani Nemškega Alpenvereina (DAV) odpravili iz Jamtalske koče, ki stoji na višini 2100 metrov, na lahko smučarsko turo, nedaleč od koče pa jih je zajel pršni snežni plaz in jih zasul. Za devet ljudi je pomoč prišla prepozno. Neko hudo poškodovano žensko so izkopal izpod plaz in ji takoj nudili prvo pomoč, šele dan pozneje pa je ponjo lahko priletel rešilni helikopter, ki jo je odpeljal v bolnišnico, kjer so ji rešili življenje.

Gorski reševalci so evakuirali tudi 39 turnih smučarjev, ki so še bili v koči nad dolino Jam (Jamtal-Hütte). To je bilo nujno, kajti tedaj ni bilo nobenega dvoma več, da je območje, na katerem stoji Jamtalska koča, močno ogroženo od snežnih plazov. Koča namreč stoji »na izpostavljenem mestu«.

STOPNJA NEVARNOSTI: 3-4

Gostje, ki so bili vsi člani DAV oziroma gorski vodniki iz Paznauna, območja, kjer je Galtür, so bili »v duševno dokaj slabem stanju«, kot je povedal zdravnik gorskih reševalcev **Alois Schranz**. Tja gor so prišli že v nedeljo, tri dni pred tem, ko so vremenske razmere to še dopuščale in ni bilo nevarnosti plazov. Njihovi prenosni telefoni so se po torkovi nesreči proti večeru skoraj vsi izpraznili, ko so klicali na pomoč.

Postaja gorske reševalne službe v dolini Jam je komaj 15 kilometrov južno od Galtüra, kjer se je lanskega februarja zgodila katastrofa, ko so snežni plazovi zahtevali kar 38 človeških življenj. Planinsko kočo, ki jo upravlja Švabska sekcija DAV, so šele pred kratkim toliko popravili, da so jo lahko odprli, kajti lanski februarjski plazovi so jo močno poškodovali. Prav tako so lanske poletje porabili veliko denarja v Galtüru, da so obnovili to turistično vasico in med drugim poskrbeli za zavarovanje pred plazovi. Lanska decembrska nesreča pa se je zgodila nad dolino Jam v visokogorju, kamor varovalni ukrepi niso segli.

Zakaj so se izkušeni gorniki, šest moških in tri ženske, ki so bili vsi člani nemškega Summit Cluba, kljub opozorilom, da obstaja nevarnost plazov, odpravili na turo, ni jasno, saj so navadno ob tako visoki stopnji nevarnosti vse dejavnosti v gorski naravi odpovedane. Neki član Nemškega planinskega društva je celo trdil, da so šli na vajo, kjer bi se naučili, kaj naj storijo, če jih zajame snežni plaz, spet druge govorice pa pravijo, da so si šli samo malo pretegniti noge. **Günther Härter** iz Summit Cluba je o nesreči dejal: »V času nesreče je bila stopnja nevarnosti snežnih plazov tri do štiri po lestvici s petimi stopnjami. To pomeni, da so še možne smučarske ture po pobočjih, kjer se običajno ne prožijo plazovi, in ob skrbni izbiri smeri. Območje nad Jamtal-

ske kočo šteje med najbolj priljubljene, ker so tam najlažji turni smuki.« Härter je prepričan, da so gorski vodniki upoštevali vse varnostne ukrepe. »To je prva nesreča v 30 letih. Sicer pa pri turnem smučanju vedno obstaja nekakšno tveganje.« Galtürski župan **Anton Mattle** pa je na tiskovni konferenci dal izjavo, ki daje misliti: da »je prav 27. decembra komisija za plazove zahtevala, naj zaprejo Jamsko dolino« – vendar so nesrečni gorniki že pred tem odšli v planinsko kočo.

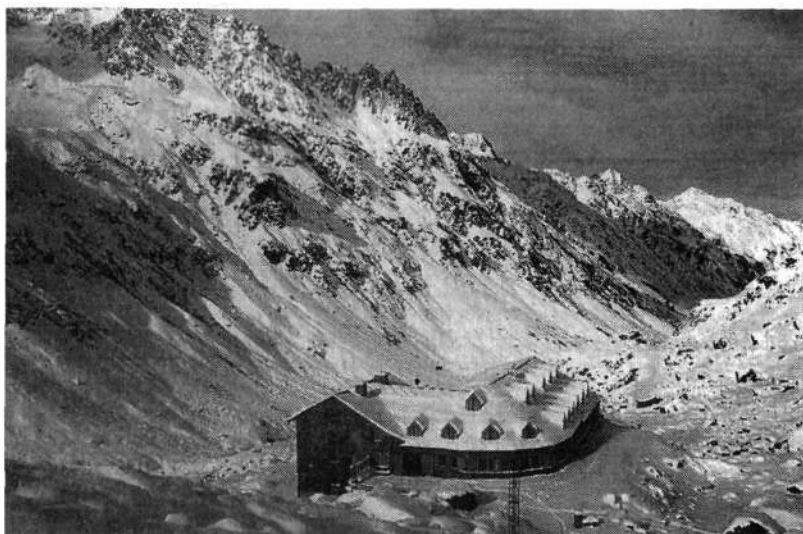
Sicer pa so isti dan v Avstriji pod snežnimi plazovi umrli še trije drugi planinci. V tirolski dolini Ötztal sta pod snežnim plazom ostala dva bavarska gornika, v Murauu na Štajerskem pa je domačega snežnega deskarja umorila kloža.

NAJSTRAŠNEJŠI TRENUTKI GALTÜRA

Enaintrideset imen je zapisanih na treh velikih križih, ki stojijo v vasi Galtür. Marsikatero od njih zveni severnonemško ali nizozemsko, nekatera domačinom znano, saj se z njimi srečujejo vsepovsod na domačem pokopališču in v vasi. Eden izmed priimkov se pojavi štirikrat, tako sta se pisala dva odrasla in dva otroka, neki drugi trikrat, tako so se za življenja pisale starejša ženska, njena hči in vnukinja. Za imenom najmlajšega umrlega je mogoče prebrati številko 4, za imenom najstarejšega 84. Dan, ko se je končalo življenje vseh teh ljudi, je isti. Na srednjem križu je zapisano: »V spomin na žrtve plazov 23. februarja 1999.« In nato: »Ni mrtvih, so samo živi na naši Zemlji in v onostranstvu.« Kljub temu leži senca bele smrti, ki je ondan obiskala gorsko vas Galtür, še vedno nad majhno skupnostjo v dolini Paznaun.

Najstrašnejšega trenutka v zgodovini Galtüra in predvsem šestih domačih žrtev nesrečnega plazov ne more nihče pozabiti. V nasprotju s tradicijo jih niso pokopali pri njihovih družinah, ampak poleg treh križev. Pokopani naj bi bili skupaj, kot so bili v trenutku svoje smrti. Na grobovih plapolajo sveče, pod snegom se vidijo obrisi umetnih rož, ki so jih prinesli učenci za enega od svojih sošolcev, in pogosto je mogoče tam videti sorodnike ali prijatelje, zatopljene v molitev. Vidne znake pustošenja so odstranili, toda žalost in bolečina sta ostali.

Galtür je hudo prizadela nesreča, ki jo domačini imenujejo le »lavina«. Besed, kot so katastrofa, razdejanje ali tragedija, ne uporabljajo, ker so jih takrat tako pogosto zapisovali mediji. Kako dolgo bo ostala v glavah domačinov, je mogoče domnevati na podlagi tega, da je bila »lavina« do lanskega februarja oznaka za nesrečo nekoga drugega, v kateri je nedaleč od vasi izgubilo življenje pet sester. To je bilo leta 1919. Osemdeset let pozneje so morali to izkusiti na lastni koži in ko so mislili, da se kaj takega ne more ponoviti, je sneg prav blizu spet pokazal svojo najslabšo stran, ko je v eni od stranskih dolin Paznauna lavina umorila devet nemških planincev.

Nedaleč od Jamtalske koče, komaj 15 kilometrov od avstrijskega Galtürja, je planince presenetil snežni plaz.

ČUDEŽI V VASI

Natančno ni mogoče skoraj nikoli reči, kdaj se bo sprožil snežni plaz, čeprav narava z nekaterimi znaki opozarja, da bi se to mogoče lahko zgodilo. Izredno izdatne snežne padavine, močni vetrovi in ledeni mraz so lanskega januarja in februarja v številnih predelih Alp povzročili serijo velikih proženj snežnih plazov. V Chiemgauu je plaz pokopal dva moška, v Chamonixu je umrlo dvanajst smučarjev, tudi v Val d'Iseru, Les Arcsu, Evoleneju, v Gargellah in v St. Antonu na Arlberskem so bile smrtne žrtve.

Dne 6. februarja so zaprli cesto v Paznaunsko dolino, 12., 18. in 20. februarja so se okoli Galtürja prožili plazovi, ne da bi povzročili kakršnokoli škodo. Prvi gostje so takrat pobegnili, toda 23. februarja je bilo v vasi še vedno ujetih 2600 počitničarjev in 700 domačinov, kajti skoraj vse ceste so bile zaprte in zavarovane s stražami. Popoldne tistega dne je občina za vse bolj živčne turiste pripravila dirke na vaškem trgu. Le nekaj minut po koncu pa je nebo postalo črno.

Z Grisskogla se je odtrgala štiristo metrov široka snežna stena in z nepojmljivo silo zgrmela na vas. Skoraj sto tisoč ton težka je v vasi povzročila opustošenje, sedem hiš je dobesedno zravnala z zemljo, nekatere druge zadelala kot z betonom in ni podrla cerkve samo zato, ker jo je zadržal pred njo stoječi gasilski dom. Triinpetdeset ljudi je plaz pokopal pod seboj, dvaindvajset so jih reševalci, ki so prve ure z golimi rokami grebli za preživelimi, izkopali živih. Zaradi slabega vremena so bili reševalni poleti s helikopterji možni šele naslednje jutro, vso noč so reševalci in zdravniki, ki so bili med dopustniki, oskrbovali ranjene. Šele nekaj dni pozneje so izkopali zadnjo žrtev. Da ni bilo še več mrtvih, meji na čudež in o čudežih govorijo Galtürci še zdaj, kadar se spomnijo na to, da je na primer neki mizar, od katerega delavnice so ostale le trske, svoje delavce poslal eno uro prej kot običajno domov in jim tako rešil živ-

ljenje, ali da je bila priljubljena restavracija Iglu, ki jo je zmečkal plaz, prav tisti dan zaprta. Zakaj jo je lastnik zaprl, ne ve nihče.

MILIJONE ŠILINGOV VREDNO VAROVANJE

Nihče ne ve, zakaj se je takrat z Grisskogla sprožil tako ogromen plaz, saj ni po poročilih s te gore nikoli v zgodovini grozila smrtna nevarnost, niti tedaj pa plazu ni sprožila nobena nepredvidnost. Tam ni nobenih smučarskih prog, nobenih žičnic in niti nobene sprehajalne poti. Tako za domačine kot za številne komisije za snežne plazove, ki so gorski vrh označile kot popolnoma nenevarno, je bilo popolno presenečenje, da so se prav z njega sprožile tako ogromne snežne mase in se usmerile v središče vasi. Neka družina se je celo nekoliko pred nesrečo preselila na najhuje prizadeto območje, ker se jim je zdelo, da njihova stara hiša stoji na prenevarnem mestu, in to previdnost plačala z življenjem. Snežne mase so porušile tudi nekatere najstarejše kmečke hiše v Galtürju, kar kaže na to, kako nenavadna in nepredvidljiva je bila ta nesreča.

Ta plaz je pokazal, da absolutne varnosti v visokogorju ni in da ima urejanje novih območij za turizem v Alpah celo pri največji preudarnosti svojo ceno. Samo v Paznaunski dolini so v minulih petih letih v varovanje pred snežnimi plazovi investirali 110 milijonov mark, vse to pa Galtürju lanskega 23. februarja ni prav nič koristilo. Če občina ne bi blagostanja in zaslužka iskala v tujskem prometu, bi bila nesreča sicer tragičen, vendar lokalni dogodek s šestimi smrtnimi žrtvami, ki bi bil za beležen kot kratka vest v časopisih ali TV poročilih.

Avstrijska zvezna vlada, dežela Tirolska in občina Galtür so vložili več kot sto milijonov šilingov, da bi vas zavarovali pred uničujočimi silami zimske narave. S tem denarjem bodo pošteno obdelali Grisskogel. Tam naj bi do leta 2005 postavili dvanajst kilometrov dolg tako imenovani jekleni snežni most, ki bo zaustavil drsenje snežnih mas. Poleg tega bodo gola pobočja gore, ki so

znatno višja od naravne gozdne meje, zasadili s 25.000 smrekami, macesni in limbami ter podaljšali in izpopolnili varovalne galerije ob cesti v Galtür. Najbolj spektakularna gradbeniška načrta pa sta 150 in 350 metrov dolga in dvanajst metrov visoka nasipa proti plazovom pred središčem vasi. V večjo od teh pregrad bodo vključili zgradbo, v kateri bodo gasilci, gorski reševalci in Rdeči križ. Samo za ta 130 metrov dolg kompleks bodo potrebovali 7000 kubikov betona in 800 ton železa, zadnja stena pa bo debela pol metra. To ne bo zelo skazilo videza kraja, s svojo mogočnostjo pa bo zid tako domačinom kot turistom pojasnjeval, da se taka nesreča ne bo več ponovila. Če bi se spet sprožil tak plaz z Grisskogla, ne bi povzročil omembe vredne škode.

NESREČE ZARADI NEIZKUŠENOSTI

Snežnih plazov ni mogoče preprečiti, lahko pa se jim ognemo in jim gremo s poti. To resnico poznavalci vedno znova ponavljajo po velikih nesrečah, ki jih povzročijo plazovi. Plazu, ki je pred novim letom zahteval devet življenj, menda ni bilo mogoče predvideti: izkušeni gorski vodniki DAV so po močnih snežnih padavinah, toda dobrih vremenskih napovedih izbrali smučarsko turo z blagim vzponom.

»Tudi po opozorilih za nevarnost snežnih plazov ni mogoče pričakovati, da nihče ne bo šel iz planinske

koče,« pravi **Wilhelm Beeker** iz Bavarske gorske reševalne službe. »Napovemo lahko samo splošno nevarnost,« pojasnjuje **Paul Föhn** iz Deželnega inštituta za raziskovanje snega in plazov v Davosu, »saj ne vemo stoodstotno, kje in kdaj se bo sprožil plaz.«

Enako kot švicarski znanstveniki na Weissfluhjochu opravljajo njihovi kolegi v celotnem alpskem prostoru meritve in zbirajo meteorološke podatke, ki bi lahko vplivali na proženje plazov: snežne padavine, vetrovi, temperatura in vlažnost zraka. Podatke pošiljajo v vremenske napovedovalnice, službe in komisije za varovanje pred snežnimi plazovi. Te potem odločajo, kako velika je nevarnost, z lestvico od 1 do 5. Posebno po izdatnih snežnih padavinah, ki jim sledijo močni vetrovi, vlada povečana nevarnost snežnih plazov.

Že 3. stopnja pomeni povečano nevarnost plazov, ki pa je odvisna tudi od strmine pobočja. Pri 4. stopnji se je treba omejiti na gibanje po položnem pobočju in poleg tega oceniti nevarnost. »Številne nesreče v gorah je treba pripisati premajhni izkušnosti,« pravi **Peter Geyer** iz Nemške zveze gorskih vodnikov. »O malomarnosti pri Jamtalski koči, kot je bilo slišati sprva, ni mogoče govoriti,« pravi.

Kdor se odpravi na turno smučanje, se premika po nevarnem terenu. Če se ne zaupa gorskemu ali smučarskemu vodniku, mora sam presoditi, kolikšno je tve-

namesto komentarja

TRNJE IN ZVEZDE

Kaj je pravzaprav tem Slovincem, da so tako zaljubljeni v svoje gore in tako tesno povezani z njimi? Najsi je še tako velika vročina in najsi pritiska še tako hud mrz, najsi je vremenska napoved nevihtna ali strupeno mrzla ali plazovita, najsi so poti in smeri še tako ledene ali en sam hudourni potok vode, najsi se vidi z enega konca države do drugega, do Panonije in do morja, do avstrijske in do hrvaške meje, gorske poti nikoli ne samevajo.

Ali je v tej slovenski krvi res marsikateri keltski gen, ki nas sili visoko pod nebo in tja gor celo čez stene, ki se jim še ptice izogibajo? Kateri vrag ob koncih tednov, pa najsi bodo taki ali drugačni, veli tem podalpskim Slovincem oprati nahrbtnik na rame, da se marsikdo od zunaj ne more načuditi, kako da so avtobusne in železniške postaje v večjih mestih ob sobotnih in nedeljskih jutrih polne ljudi z nahrbtniki na ramah in gozdarji na nogah? Zakaj so ceste proti slovenskim goram vse letne čase za konec tedna celo bolj polne kot so poleti ceste proti morju in jeseni proti vinorodni Dolnjijski?

Kako je mogoče, da je dvamilijonski slovenski narod, katerega najvišje gore segajo komaj pod tri tisočake,

do višine, ki je planinci, ki kaj dajo nase, sploh ne jemljejo resno, svetovna alpinistična velesila, ki ji niso kos niti tako veliki alpinistični narodi, ki so njega dni krojili in pisali svetovo alpinistično zgodovino in po katerih se imenujejo najvišje gore sveta?

Čeprav imajo nekateri narodi svoje svete gore, je med njimi komajda kateri, ki ima v svojem državnem simbolu, v grbu, svojo najvišjo in tudi sveto goro, kot jo imamo Slovenci. Nemara le še na čisto drugem koncu sveta, na Japonskem, velja za sveto dolžnost državljanov, naj bi se vsaj enkrat v življenju povzpeli na svojo sveto goro, kot velja to v Sloveniji.

Nekateri vrhovi slovenskega kulturnega, umetniškega, društvenega in političnega življenja so bili strastni privrženci planinske ideje, še preden so postali splošno znani. Kadar to potrebujejo, zdaj predvsem politiki to svojo privrženost gorniški ideji poudarjajo in tolčejo na strune planinskega dela svojih volivcev. Toda ko bi planinski kakovostni vrh potreboval njihovo konkretno pomoč, se javno komajda zavedo svojih planinskih korenin; po vrhunskih uspehih vrhunskih gornikov nihče od očetov, stricov in botrov naroda ni odklonil fotografiranja z junaki vrtoglavih višin, toda ko je bilo pred tem treba dobiti gmotno podlago za prve korake k tem uspehom, je komajda kdo konkretno pomagal.

Kaže, da je treba še vedno skozi trnje do zvezd, drugače menda ne gre kljub še tako ugodni genski zasnovi.

Marjan Raztresen

Poznaunska dolina velja kot eno od najnevarnejših območij za snežne plazove v Avstriji.

ganje zaradi snežnih plazov in se naučiti, kaj pomenijo posamezne plasti v snežnem profilu. V številnih planinskih šolah učijo o tem.

Odločilna je tudi oprema. Lopata in sonda spadata v nahrbtnik vsakega turnega smučarja, prav tako lavinska žolna, ki mora biti na telesu, ker bi jo sicer plaz lahko odnesel skupaj z nahrbtnikom. Reševalni balon ABS, s katerim odnešeni plava kot z rešilnim jopičem, ko mu grozi, da ga bo pod seboj pokopal plaz, je v programih »Ski plus« Summit Cluba, ki je del DAV, obvezen kos opreme. Izkušnje z reševalnim jopičem AvaLung, novo ameriško iznajdbo, so še skromne; strokovnjaki namreč dvomijo, ali zasutemu vedno uspe dihati skozi nekakšno pipico, ki jo ima v ustih, kot je to na vajah.

V gorskih občinah v dolinah in na smučiščih morajo krajevne komisije za snežne plazove, v katerih so po pravilu policist, župan, predstavnik turistične organizacije in gorski vodnik, pravilno ugotoviti varnostne raz-

mere. Komisija odloča o zaporah cest in smučarskih prog, in sicer raje prej kot prepozno. V St. Antonu na Arlberskem lahko, na primer, v kritičnih situacijah vsak posamezni član komisije na lastno odgovornost odloči, katere smeri je treba zapreti za javni promet. Soglasje je iz varnostnih razlogov potrebno samo pri preklicu zapore. Nestrpni zimski dopustniki za take varnostne ukrepe ne kažejo vedno dovolj razumevanja, kadar na primer ne smejo po načrtu odpotovati iz svojega smučarskega kraja. Tudi domačini ne upoštevajo vedno cestnih zapor, ker hočejo domov in pri tem ne tvegajo samo denarne kazni, ampak tudi življenje.

SNEŽNI PLAZ NA SODIŠČU

Samo tisti, ki so to poskusili, vedo, da pri smučarskem športu ni nič lepšega kot so zavoji na strmini, po kateri se ni nobene smučarske sledi. Šele tam je smuk umetnost, sled v snegu pa podpis. Toda nikjer ni turno smučanje in deskanje nevarnejše kot v divji gorski naravi. Sanjarjenje o smuku po globokem snegu, ki za tisoče postane resničnost, zahteva v gorah Evrope in Severne Amerike vsako leto povprečno 150 mrtvih.

Kot molilni mlinčki neprestano svarijo gorski reševalci v alpskih deželah, naj bi turni smučarji na svojih turah imeli vsaj najnujnejšo opremo. Predvsem skrbijo za mlade in navite snežne deskarje, za katere je smuk toliko boljši, kolikor je nevarnejši. Številni pozabljajo, da je celo na smučarski turi, ki jo vodi izkušen gorski vodnik, vsaj delček tveganja.

Pravzaprav sploh ni potrebna prav velika snežna strmina, da bi ubila človeka. Sto kvadratnih metrov popolnoma zadostuje. Celotna raziskovalnih predelih, na katerih se že desetletja ukvarjajo s fiziko snega, zadenejo s 70-odstotno verjetnostjo, kdaj se bo sprožil plaz. To ni odvisno samo od najbolj znanih dejavnikov, ampak pogosto zadostuje že en sam smučar ali pihljaj vetriča, da se sproži plaz.

Kakšne posledice ima lahko morilski snežni plaz, kaže med drugim primer iz tirolske doline Jam. Pet preživelih

Plazovi na internetu

O snežnih razmerah, ki bi lahko na različnih evropskih smučiščih in okoli njih povzročile snežne plazove, je mogoče zdaj zvedeti natančne podatke na internetu. Tako ponuja Deželni inštitut za raziskovanje snega in plazov v Davosu na www.slf.ch številne aktualne informacije o snežnih razmerah v Švici in tudi v drugih državah. Nadalje dajejo podatke o tem, kje obstajajo nevarnosti snežnih plazov, tudi za Bavarsko (www.lawinenwarndienst.bayern.de), Francijo (www.meteo.fr/temps/france/avalanches/), Avstrijo (www.lawine.at) in Južno Tirolsko (www.provinz.bz.it/wetter). Podrobna poročila o snežnih razmerah v 210 smučarskih središčih v Avstriji je mogoče dobiti tudi pri Nemški vremenski službi pod www.dwd.de.

V planinski koči ulete močno prestrašene planince in turne smučarje so s helikopterjem avstrijskega Rdečega križa odpeljali v dolino.

iz lavinske katastrofe, v kateri je umrlo devet ljudi, toži na sodišču organizatorje svojih zimskih počitnic. Nemški turisti zahtevajo od Summit Cluba, ki je organizator tur pri Nemški planinski zvezi (DAV), naj jim vrne tistih 1200 mark, ki so jih plačali za počitnice. Kot podlago za tožbo navajajo, da smučarske ture kljub akutni nevarnosti snežnih plazov niso odpovedali in se niso dovolj pozanimali o nevarnosti. Summit Club je obtožbe zavrnil z obrazložitvijo, da so turo organizirali domači gorski vodniki.

Skoraj hkrati je avstrijsko državno tožilstvo vložilo tožbo proti gorskim vodnikom zaradi suma uboja iz malomarnosti. Trije avstrijski alpinisti so skupino »pri četrti stopnji nevarnosti snežnega plazov, ko je bila torej zelo velika nevarnost«, peljali v zasneženo naravo, kot je dejal vodja tirolskega državnega tožilstva **Heinrich Cede**. Dveh nemških gorskih vodnikov ne bodo sodno preganjali. »Zoper obnašanje nemških gorskih vodnikov nimamo pripomb, ker se v njuni skupini ni pripetila nobena osebna škoda,« je dejal Cede. Nemški planinski zvezi in udeležencem v skupini po besedah

državnega tožilca ni kaj očitati. »Bila je samo in izključno stvar tirolskih gorskih vodnikov, da so vodili program turnega smučanja.« Kot pa je bilo pri tem omenjeno, naj bi bili med udeleženci tega planinskega in smučarskega izleta tudi »neizkušeni začetniki, ki niso znali niti stati na smučeh«.

LAHKOMISELNOST PELJE V NESREČO

Sicer pa se nad neizkušenostjo nekaterih zimskih gorskih obiskovalcev pritožujejo v vseh alpskih državah. **Benno Hansbauer** iz Gorske reševalne službe v Garmisch-Partenkirchenu se že pritožuje nad takimi obiskovalci: reševalci ne bi imeli toliko dela, če ne bi bili ljudje tako lahkomišelnosti.

Ob tem je omenil dve turistki iz severne Nemčije, ki sta bili letošnjega 6. januarja sprva namenjeni na drsanje, ker pa je bilo tako lepo vreme, sta se odločili iti v dolino Rain in od tod do oskrbovane planinske kočice ter nazaj v dolino, od koder bi se z avtobusom odpeljali do svojega hotela. Toda med vračanjem sta zašli in okoli petih popoldne po mobilnem telefonu poklicali gorsko reševalno službo. Pet reševalcev se je nemudoma odpravilo na reševalno akcijo in okoli sedmih zvečer našlo planinki popolnoma podhlajeni, saj sploh nista bili opremljeni za visokogorsko turo in nista imeli niti nahrbtnika niti zemljevida in niti gorskih čevljev na nogah.

Sicer pa so to že druge nevarnosti, ki grozijo neizkušenim in nepredvidnim zimskim obiskovalcem gorske narave.

Gorski studenec

ALEŠ TACER

*Naenkrat med skalami zažuboriš,
prižgeš iskro upa
v ugaslih očeh;
od daleč te vonjam,
opojno dišiš.*

*V barvah stoterih zrcališ življenje,
vre bistra deviškost
iz tvojih globin;
kot mana nebeška
pršiš čez ostenje –
dlani ti nastavim,
da se osvežim.*

*A kakor privrel si,
izginjaš v nič –
poslanstvo si svoje izpolnil;
utišal si žeje notranje mi klic
in čutaro si mi napolnil.*

GPS V GORAH

ANDREJ STRITAR

GPS je angleška kratica za Global Positioning System, kar je gotovo ena od velikih tehnoloških novosti minulega stoletja. Ameriška vojska je za svoje potrebe v vesolje izstrelila več satelitov, ki stalno na Zemljo oddajajo radijske signale. Z njihovo pomočjo se je navigacija na našem planetu popolnoma spremenila. GPS sprejemniki so na trgu že vrsto let, njihova cena pa je vsako leto padala. Moja nemirna potepuška duša, ki ji tehnika tudi ni tuja, že od začetka ni dala miru. Nestrpnost sem čakal, kdaj si ga bo vredno privoščiti, saj sem si od te priročne naprave obetel precej koristi. Lani poleti sem končno ocenil, da je cena dosegla razumno nizko stopnjo in sem si igračko privoščil (saj poznate tisto: razlika med igračkami otrok in odraslih fantov je le v njihovi ceni).

Kupil sem si Magellan GPS 315. Sprejemnik je velikosti mobilnega telefona, le da je nekoliko debelejši. Pred nakupom sem dobro preučil ponudbo. V ZDA sem zanj dal 150 US\$. Dobi se tudi cenejši model, ki pa ga ni možno priključiti na osebni računalnik. Drajži modeli imajo vgrajenih več geografskih podatkov in boljše zemljevide, vendar sem ocenil, da to nikakor ne odtehta cene. Prodajalci pa so seveda zviti: za kabel, ki mi omogoča priključitev GPS sprejemnika na osebni računalnik, sem moral dati še 50 US\$.

Po nekaj mesecih, ko se je moje začetno navdušenje že poleglo, lahko napišem realno oceno uporabnosti za gornike. Žal ni preveč spodbudna.

NAČRTNA NAPAKA

Sprejemnik vključimo na prostem in počakamo, da ujame nekaj (najmanj 3) signalov iz satelitov. Po približno pol minute, ko je sprejemnik zadovoljen s kvaliteto prejetih signalov, nam izpiše, kje smo. Napiše nam geografsko širino in dolžino v stopinjah, minutah in sekundah ter trenutno nadmorsko višino. Ta podatek o naši trenutni legi pa je na žalost le približen. Ameriška vojska, ki sistem vzdržuje, načrtno moti signal in mu dodaja do 100 metrov naključne napake. Če tega načrtnega motenja ne bi bilo, bi nam GPS pokazal trenutno lokacijo do nekaj deset centimetrov natančno. Tako pa smo zaradi strateških interesov ZDA »obsojeni« le na približno točno lokacijo.

To niti ni tako hudo, če GPS uporabljamo v avtu. Na terenu si bomo hitro na jasnem, da smo pač na cesti, ne pa nekaj deset metrov ob njej, kot nam trenutno kaže GPS. V gorah pa je to lahko velik problem. Sto metrov levo ali desno v kakem nepreglednem strmem svetu je lahko usodnih. Še slabše je z višino. Natančnost +/- 100 metrov je precej slabša, kot pa je natančnost barometrov v urah.

OBVEZNO GIBANJE

Eno od mojih prvih razočaranj z GPS je bila ugotovitev, da v mirovanju ne kaže smeri neba. Ko ujame signale s satelitov, »še nič ne ve«, kam je obrnjen. Smer svojega gibanja in iz tega tudi smeri neba lahko določi šele potem, ko se sprejemnik začne premikati. Izračuna jih iz podatka o trenutnem položaju in iz zapornjenih podatkov o svojem položaju nekaj sekund pred tem. To deluje izvrstno. Če se vozimo z avtom, nam bo stalno in zanesljivo kazal našo hitrost in smer ter seveda smeri neba. Ko pa se ustavimo, postane smer popolnoma nezanesljiv podatek.

Kadar hodimo peš po gorah, predstavlja to veliko pomanjkljivost. Pešec je tako počasen, da GPS le občasno uspe pravilno izračunati našo hitrost in s tem tudi smer gibanja. Ker računa tako, da povpreči podatke v nekoliko daljšem minulem času, se pogosto dogaja, da med konstantno hojo nekaj časa kaže hitrost 0 km/h, nekaj časa 15 km/h, včasih pa tudi realnih 4–5 km/h.

Še huje je, da je zaradi te pomanjkljivosti GPS neuporaben v zares kočljivih situacijah v brezpotjih. Predstavljajte si, da ste zašli v megli nekje na Komni med z rušjem poraščenimi vrtačami! Če bi od svojega GPS hoteli zvedeti, kje je sever, bi morali s stalno hitrostjo hoditi v isto smer vsaj 15 sekund. To pa seveda skozi rušje ne gre, ne gre tudi v strminah, slo bi le na ravnih poteh ali na turnih smukih.

Naslednji problem, ki je morda pri dražjih modelih manj izrazit, predstavlja nezmožnost sprejemnika, da bi ujel signale v gozdu. Listje nad nami toliko oslabi signale, da se GPS »ne znajde« in ne more ugotoviti točne lokacije. Podobno velja v globokih grapah ali pod velikimi stenami. To seveda pomeni, da je na kar precejšnjem delu našega gorskega sveta neuporaben.

VELIKO KORISTNEGA

Seveda pa nam GPS ponuja tudi marsikaj koristnega. Če smo si na začetku ture vanj shranili lokacijo, kamor se bomo na koncu morali vrniti, bomo lahko ves čas z GPS odčitavali, kolikšna je zračna razdalja do nje. Med gibanjem, ko je GPS tudi orientiran, pa nam bo kazal tudi smer do izhodišča.

Moj model ima osem različnih načinov (zaslonov) za prikaz podatkov. Najbolj zanimiv je enostaven zemljevid, na katerem se prikazuje pot, ki smo jo že prehodili. Vgrajeni zemljevid ima tovarniško vnešene le točke, nobenih črt. Glede na to, da pokriva celoten svet, je število koordinat v Sloveniji presenetljivo veliko. Tako je npr. v krogu 30 kilometrov okoli Ljubljane kar 20 lokacij. Kako so jih izbrali, pa mi je uganka: poleg npr. Kranja ali Litije so vnesli tudi npr. Kisovec ali Dob. Seveda pa so v tovarni vnesli le kraje, nobenih gorskih kot. (Zakaj so potem izbrali Kisovec?) Te lahko vnašamo sami.

Kadar smo na terenu in hočemo od GPS zvedeti, kje smo, moramo koordinate z zaslona sami prenesti na ustrezen zemljevid, kar seveda ni enostavno. Mnogo bolj elegantna je uporaba skupaj z osebnim računalnikom. Z ustrezno programsko opremo lahko na zaslonu spremljamo zemljevid, na katerem nam priklučen GPS označi trenutno lokacijo in seveda riše, kje se gibljemo. Za nošnjo po hribih taka kombinacija seveda ne pride v poštev, v avtu pa to deluje izvrstno. Uspešno sem ga priključil na Microsoftov Auto Router Express, ki z razmeroma grobim zemljevidom pokriva celotno Evropo. Ni mi pa še uspelo povezati GPS z Atlasom Slovenije, saj me z vsemi razpoložljivimi pripomočki in navodili »ne uboga«. Nisem pa se še potrudil in vprašal pri dobaviteljih programske opreme Atlasa.

Žal je uporaba kombinacije GPS-osebni računalnik tudi v avtu precej nerodna, saj moraš razpeljati cel kup kablov, pa še vse skupaj nimaš kam postaviti, razen če

nisi v avtodomu. Smiselna bi bila seveda uporaba tovarniško prirejenega in vgrajenega sistema, ki pa je danes še veliko predaleč nad finančnimi zmožnostmi povprečnega potepuha.

Ostali zasloni mojega GPS sprejemnika omogočajo nekaj prav zanimivih načinov uporabe. Lahko si ga sprogramiramo, da nas vodi od točke do točke, lahko nam kaže »sliko« klasičnega kompasa, lahko nas usmerja na nekakšno »virtualno« cesto, ki nas pripelje naravnost do cilja, pokaže nam, koliko časa bomo še potovali do cilja in tako naprej.

Žal moj GPS ostaja samo igračka. Morda mi bo kdaj prav prišel pri kakih avtomobilskih popotovanjih po tujini, po gorah pa ga ne nosim več. Počakati bo treba vsaj na model, ki bo imel vgrajen kompas (menda jih že ponujajo, le cena bo morala pasti), pa tudi bolj občutljivi bi lahko bili pri počasni hoji. Tiste napake, ki jo povzročajo Američani, pa se itak ne bomo nikoli znebili.

STOLETNICA ROJSTVA ZORKA JELINČIČA

MOŽ, KI JE BIL GORNIK IN ŠE KAJ VEČ

ŽARKO ROVŠČEK

Letošnje okroglo leto 2000 bo zaznamovala tudi stoletnica rojstva **Zorka Jelinčiča**. Kdor ga ni utegnil spoznati drugače, ga je lahko tudi ob prebiranju številnih objavljenih zapisov **Klementa Juga**. Ta ga je ob prvem srečanju na filozofskem seminarju ljubljanske univerze svojemu sošolcu **Vladimirju Bartolu** slikovito predstavil: »Ga ne poznaš? To je Zorko Jelinčič, Goričan, eden od mojih najboljših soplezalcev. Fejst fant in odličen tovariš. Ne govori veliko, toda nanj se lahko zaneseš kot na skalo.«

ORGANIZATOR VEČ DRUŠTEV

Rodil se je v Logu pod Mangartom 5. marca 1900 očetu Ferdinandu in materi **Josipini Trebše**, umrl pa 13. julija 1965 v Trstu. Najprej je obiskoval osnovno šolo v Logu pod Mangartom, kjer je bil njegov oče učitelj, nato pa na Ilovici pri Podmelcu. Leta 1918 je maturiral na realki v Idriji in se vpisal na filozofsko fakulteto univerze v Ljubljani. Po opravljenih šestih semestrih se je za eno leto vpisal na univerzo v Padovi, od koder se je v študijskem letu 1923/24 vrnil in vpisal v Ljubljani še deveti in deseti semester filozofske fakultete. Življenjska usoda ga je pahnila v središče narodnostnega boja v najtežjih časih primorske zgodovine. Zaradi nenadne očetove smrti je moral prevzeti nase breme vzdrževanja preostale družine in tako prekiniti že skoraj dokončani študij. Nastopil je službo pri Zvezi prosvetnih društev (ZPD) v Gorici in kmalu postal njen tajnik. Hkrati je postal tajnik dijaškega društva Adrija v Gorici.

Po odpravi slovenskih šol (po letu 1923) je tedanja italijanska oblast na Primorskem stopnjevala raznarodovalne ukrepe. Z ukinitvijo slovenskega tiska, društev in

gospodarskih družb je slovenska skupnost kot legalna politična sila prenehala obstajati.

Vodstvo ZPD in Adrije je ob vse hujšem preganjanju oblasti prešlo v ilegalo. Organizirali so ilegalne kulturno-prosvetne tečaje, naskrivaj nadaljevali z zborovskim petjem in širjenjem slovenskih knjig, predvsem izdaj Goriške matice in iz Jugoslavije prethotapljene li-

Zorko Jelinčič (1900–1965)

terature. Nekdaj svobodno planinsko dejavnost so namodelili izleti mladine v odmaknjene gorske kraje in na vršace, kjer so si dajali duška s prepevanjem prepevanih slovenskih pesmi in recitacijami.

Sredi tega mladostnega, narodno-obrambnega vrveža je kot organizator deloval Zorko Jelinčič. Tolminski študentje na ljubljanski univerzi so na Jelinčičevo pobudo ustanovili ilegalni planinski klub Krpelj (1924. leta na Poreznu). Pridružili so se jim tudi drugi. Člani Krpelja so gojili osnovno planinsko dejavnost, ki je pomenila nadaljevanje dela nekdanje Soške podružnice SPD v ilegalnih razmerah, hkrati pa tudi udeležbo v ideji njihovega vzornika dr. Klementa Juga. Raziskovali so tolminski podzemski svet in z objavo rezultatov v koledarju Goriške Mohorjeve družbe postavili temelje jamarstva v severnoprimerjski regiji. Njihove izsledke navaja celo znana Bertarellijeva knjiga »Duemilla grotte« (Touring club Milano, 1926).

Vrhunec odpora pomeni ustanovitev ilegalne organizacije TIGR (leta 1927). Tudi tu je bil Zorko Jelinčič med prvimi. Ob tako široko razpredenem ilegalnem delu se je vse bolj izpostavljal in postajal trn v peti italijanskih zavojevancev. Huda poškodba hrbtenice na strmern snežišču pod Škrbino Zadnje Špranje ga je leta 1928 za dalj časa prikovala na posteljo, s tem pa je bil tudi pod lažno kontrolo karabinerjev. Po aretaciji leta 1930 je bil naslednje leto obsojen na 20 let ječe. Amnestija mu je tegobe najbolj zloglasnih italijanskih kaznilnic (Civitavecchia, S. Gimignano in Siena) skrajšala na devet let.

Kmalu po njegovem prihodu domov se je začela 2. svetovna vojna. Ponovno so ga aretirali in poslali v internacijo na jug Italije, v Isernio. Ob zlomu Italije se je prebil

v partizane. Po vojni se je naselil v Trstu in delal pri kulturnem oddelku PNOO, kasneje pa pri Prosvetni zvezi.

Dne 5. maja 1946 je na Jelinčičevo pobudo v Trstu spet zaživel Slovensko planinsko društvo, ki mu je predsedoval od ustanovitve do svoje smrti (1965). Bil je tudi pobudnik ustanovitve Zveze primorskih planinskih društev v času cone A in B, ko Primorska še ni bila priključena matični domovini. Povezava z naprednimi italijanskimi planinskimi organizacijami (oblikovali so italijanski in slovenski odsek) je dajala zvezi širši značaj. Povojna leta je namenil bogati publicistični dejavnosti. Iz tega časa so v njegovi zapuščini dela s področja domoznastva, kulture, etnografije in toponomastike. Iskal in zapisoval je že skoraj pozabljeni domači imena. Kljub načetemu zdravju se je še vedno posvečal tudi jamarstvu in alpinizmu.

GORE KOT RDEČA NIT IN NAVDIH

Zorka Jelinčiča so oblikovale težke razmere, ko se je Primorska znašla dobesedno »pod svinčenim nebom« fašizma. Prijateljstvo z gornškim in stanovskim tovarišem dr. Klementom Jugom je pustilo njegovemu življenju neizbrisen pečat. Njuna medsebojna povezanost in vpliv sta zaznavna in še vedno predmet številnih analiz. Kdorkoli se bo ukvarjal z biografijo enega od obeh mož, bo moral drugega vsaj omeniti, če že ne podrobneje razčleniti njun osebni odnos.

Gore so tudi pri Jelinčiču kovalе trden in neupogljiv značaj. Kot rdeča nit vežejo razburljive etape njegove biografije; od prvih otroških pohodov z očetom na vrh Javornika preko ilegalnega Krpelja in usodnega padca v Zahodnih Julijcih ter povojnega dela v SPD Trst vse do smrti. Že bežen pregled njegovega življenjepisa nam pove, da se je ukvarjal s številnimi pomembnimi nalogami, med katerimi jih je bilo kar nekaj usodno povezanih z narodnim obstojem na primorskem koščku slovenske zemlje. Zvestoba goram je bila kot vezno tkivo njegovega intelekta in navdih za druge življenjske podvige. Ko so mu jesen življenja grenila številna razočaranja, mu je bil šepet gorske tišine kot obliž na zadane rane.

Primorski planinci so se spominu Zorka Jelinčiča oddolžili s poimenovanjem planinskega doma na Črni prsti (sklep Meddruštvenega odbora primorskih PD 10. oktobra 1965. leta). Ob stoletnem jubileju njegovega rojstva bo organizirano posvetovanje, na katerem bodo različni avtorji združili vse, kar je danes znanega o njegovem življenju in delu. Prispevki bodo kasneje natisnjeni v tako imenovanem »Jelinčičevem zborniku«. V teku so tudi priprave za postavitev spominskega obeležja.

PUBLICISTIČNO DELO

Publicistično delo Zorka Jelinčiča sega vsaj v leto 1924. Leta 1926 je v spominski knjigi o dr. Klementu Jugu (izd. Dijaško društvo Adria-Gorica, 1926), ki je nastala na njegovo pobudo in je imel pri njej levji delež, napisal dve razpravi: *Dr. Klement Jug (1898–1924)* in *Jug – planinec*. Sodeloval je pri časopisu Edinost (Poli-

Gorska ljubezen

FRANC ROP

*Ko Bog je ustvarjal lepote sveta,
med njimi nam dal je planine,
kdor se zaljubi le v del teh gora
ljubezen do njih ga nikdar ne mine.*

*Četudi brez duše ste in srca,
skrivnostno me vabite k sebi,
le pridi k nam, dragi ljubitelj gora,
saj smo tudi me srečnejše ob Tebi.*

*Skrita mi sila miru več ne da,
ljubezen do vas se je vnela,
čeravno prestal bi dosti gorja,
mi misel na vas bo zmeraj vesela.*

*Vedno nazaj si v planine želim,
srce potrto pri vas se spočije,
po raju tem gorskem močno hrepenim,
saj duša se tukaj lepote naučije.*

tično društvo v Trstu), Našem glasu (glasilo Udruženja slovenskih srednješolcev v Italiji), Planinskem vestniku, Borbi, Biblioteki za pouk in zabavo, Dnevem vestniku, Domovini, Primorskem dnevniku, Jadranskem koledarju, Razgledih in Naših jamah. Po vojni (1956) je izšla v Planinski založbi nova knjižica o Klementu Jugu (**Zorko Jelinčič, dr. V. Kajzelj, dr. V. Bartol: Dr. Klement Jug, veliki slovenski alpinist**), ki je kljub nekaterim kritikam še danes temeljno delo za vse preučevalce Jugove biografije.

Po njegovi pobudi in zasnovi je bil natisnjen *Etnografski zemljevid Tržaškega ozemlja* z ledinskimi imeni (Ljubljana-Trst 1978) z imenskim delom več avtorjev (**Petaros, Levak, Budal**). Podroben bibliografski pregled bo objavljen v omenjenem »Jelinčičevem zborniku«.

ZORKO JELINČIČ NA STRANEH PLANINSKEGA VESTNIKA

Gorski svet je Zorku Jelinčiču predstavljal pomembno torišče za preizkušanje samega sebe, za kaljenje pred težkimi življenjskimi preizkušnjami. Trdno zdravje, ki si ga je okrepil v gorah, mu je pomagalo, da je preživel temo italijanskih ječ, čeprav ne brez posledic.

Prvič se je oglašil v našem glasilu daljnjega leta 1924. Pretresen ob tragični smrti soplezalca in stanovskega tovariša dr. Klementa Juga je pod psevdonimom **J. Z. Podmelec** napisal globoko občuten članek *Neiztrohnjeno srce*. Nesreče prijatelja in somišljenika ni prebolel do konca svojega življenja.

Dve leti kasneje je objavil prispevek z značilnim naslovom *Iz pozabljenih planin* (Spisal Zorko J.). V njem je rojake na drugi strani rapalske meje opozoril na lepote toliminskih gor in na dejstvo, da planinstvo na Primorskem kljub zatiranju še ni ugasnilo. Kritično se je dotaknil tudi žalostnih ostalin prve svetovne vojne v pogorju Krna. V ta sklop gre šteti še druga dva članka (*Na Krn pozimi* in *Za Božič na Kanin*), ki ju je priobčil pod psevdonimom **P. K. Krpelj**. V obeh opisuje zimske gorske podvige krpljevcev.

Njegove povojne objave bi lahko razdelili na več tematskih sklopov. Najprej je seveda izkoristil priložnost, da je slovenski javnosti lahko svobodno (brez psevdonimov) spregovoril o delu ilegalnega planinskega kluba Krpelj. Kot soavtor knjižice *Dr. Klement Jug – veliki slovenski alpinist* se je po njenem izidu dvakrat odzval polemiki. Tipično domoznanska sta prispevka o Krasu in obmorskem robu Tržaškega krasa (slednji je izšel že po avtorjevi smrti leta 1967). V svojem »Konju iz Zagačnika ...« se je poklonil tragično preminulemu tihotapcu in prenašalcu slovenskega tiska iz predvojne Jugoslavije na Primorsko. Zadnji prispevek v Planinskem vestniku, *Po Baški grapi in Pečeh* (*Očetu v spomin*), je poleg pretresljive upodobitve očetovega lika tudi slavospev domačim goram in avtorjevo nepreklicno slovo od sveta vertikal. S tem se je tudi simbolično poslovil od življenja, saj so bile gore zanj življenje in obratno. Naslednje leto je umrl.

Zorko Jelinčič je bil pisec z značilnim temperamentom in med drugim tudi vnet dopisnik Planinskega vestnika.

Kakršnegakoli pisanja se je lotil, je bilo vselej prežeto s silno ljubeznijo do ožje in širše domovine. Kot da bi si na ta način dajal duša za tisto v mladosti zatirano slovenstvo, za katerega je bil vedno pripravljen žrtvovati prav vse.

Njegovo ime se je pogosto pojavljalo na straneh našega glasila tudi v člankih različnih avtorjev. Zato je prav, da sklenemo ta zapis s pregledom vseh njegovih in tistih člankov, v katerih ga drugi avtorji omenjajo ali citirajo. Kdor se bo podrobneje ukvarjal z Jelinčičevim prispevkom slovenski planinski organizaciji, bo tako imel lažje delo.

ČLANKI ZORKA JELINČIČA V PV

Neiztrohnjeno srce – Spominu dr. Klementa Juga – prijatelj (J. Z. Podmelec) – PV 1924, str. 239–246
Iz pozabljenih planin (Spisal Zorko J.) – PV 1926, str. 12–18

Na Krn pozimi (P. K. Krpelj) – PV 1926, str. 224–230
Za Božič na Kanin (2593 m) – (P. K. Krpelj) – PV 1927, str. 34–39

Ob petdeseti obletnici ustanovitve SPD v Trstu – PV 1954, str. 477–483

Jamarji z Boršta – PV 1954, str. 509–510
Sprehodi po obmorskem robu Tržaškega Krasa – PV 1954, str. 484–494 (skrajšana različica izšla tudi v Planinskem berilu MK Ljubljana 1969, str. 174–184)
Planinski klub Krpelj – PV 1956, str. 570–576

O sodbi Janka Blažaja v »Knjižici o Jugu na rob« – PV 1959, str. 52–56

Konj iz Zagačnika in drugi gorjani – PV 1959, str. 400–403

Malo pojasnila – PV 1962, str. 510–511

Po Baški grapi in Pečeh – PV 1964, str. 289–295

Pusti in razrvani Kras – PV 1971, str. 310–314, 365–369

DRUGI AVTORJI O ZORKU JELINČIČU

Trije krti v snegu (napisal K. Jug) – PV 1922, str. 23–28, 53–55

Na Jalovec – Zgodbe planinskega trmoglavca (Napisal K. Jug) – PV 1923, str. 14–28

Čez hrib in dol (Klement Jug) – PV 1923, str. 89–91

Plezalni zapisniki † dr. Klementa Juga – PV 1926, str. 5–8

Dr. Klement Jug (Dr. J. T.) /Obzor in društvene novice/ – PV 1926, str. 211–212

Berti Rejec: Nesreča Zorka Jelinčiča v Škrbini Zadnje Špranje – PV 1956, str. 632–634

Janko Blažej: Knjižici o Jugu na rob – PV 1957, str. 241–245

Janko Blažej: K polemiki o Jugu – PV 1959, str. 404–407

Dr. Vladimir Škerlak: Zgodovina Alpinističnega kluba Skala – PV 1961 (v več nadaljevanjih), glej str. 384

Dr. Vladimir Bartol: Zorko Jelinčič – in memoriam – PV 1965, str. 481–483

Ludvik Zorzut: Gore so odkrile (Spomenik Zorku Jelinčiču) – PV 1965, str. 536

Posvet primorskih planincev Podbrdom – Društvene novice – PV 1965, str. 571–572

Branko Marušič: Prispevek k planinski biografiji Zorka Jeliniča – PV 1966, str. 409–412

Branko Marušič: Dr. Klement Jug in primorski antifašizem – PV 1971, str. 305–310

Dr. Slavko Tuta: Črno-belo v planinah – PV 1971, str. 315–318

Udeleženci posveta primorskega MDO planinskih društev pred kočo pri izviru Hublja 27. 10. 1963 (fotografija brez imena avtorja) – PV 1971, str. 346

Dr. Dušan Kermavner: Od političnega mita nazaj k stvarnosti okrog Klementa Juga – PV 1972, str. 60–66

Slavko Tuta: Ob 10-letnici smrti Zorka Jeliniča – PV 1975, str. 679

Žarko Rovšček: Primorski idealist – spominska plošča Zorku Jeliniču – PV 1987, str. 109

Alpinizem kot spodbuda za pisanje – Dušan Jelinič

pripoveduje o sebi in svojem očetu Zorku Jeliniču (pogovor iz Dela: uvodne opombe Marjan Raztresen) – PV 1996, str. 314–315

Dušan Jelinič: Gorski boji zoper strah pred svobodo – govor ob 100-letnici Soške podružnice SPD – PV 1997, str. 118–119

Žarko Rovšček: Planinski portret Evgena Božiča – PV 1997, str. 323–325

Žarko Rovšček: Dr. Klement Jug 1898–1924 – Gradivo pogovora ob stoletnici rojstva (Solkan, 4. 12. 1998) – PV 1999, str. 503–504

Žarko Rovšček: Kdo je Klementa Juga prvi peljal v gore? – PV 1999, str. 204

Dr. Tone Strojini: Kdo je koga prvi peljal v gore – PV 1999, str. 304

Vprašanje se je razvilo v polemiko (Žarko Rovšček, dr. Dušan Jelinič) – PV 1999, str. 422–427

NEKAJ UTRINKOV Z DELOVNE AKCIJE MARKACISTOV KOMISIJE ZA POTA PRI PZS

ZADNJE OKNO V PRISANKU

RUDI LANZ

Sedem zjutraj je. Vsi razen Jožeta smo že zbrani na travniku pod Erjavčevo kočo. Ko bo pridrvel po vršiških ovinkih, bomo zopet slišali iste izgovore in opravičila: kako gost promet je v Ljubljani in kakšne kolone da so, da se še prehitovati ne da, in seveda še na črpalko sem moral zaviti... Kot da v Celju, Kranju in Medvodah tega sploh ni – v prestolnici je čisto vse drugače. Ne zameri mu. Profesor pač ve, kako je to in seveda ima tudi vedno prav.

In zgodi se ravno tako, kot je bilo v naših mislih. Kako se že dobro poznamo!

Opravimo še zadnji pregled vsega materiala in opreme za transport s helikopterjem. Rudi je pri tem zelo natančen in dosleden. Prevoz tovora mora biti brezhiben, ponavlja venomer. In vedno ima prav! Zato mu zaupamo.

Topli sončni žarki iznad Špika nas še dodatno ogrejejo pred hladnim vetrom, ki se verjetno tu na vršškem prelazu nikoli ne umiri.

JAMSKI MARKACISTI

Visoko nad mogočnim grebenom Prisanka pa imajo oblaki svoj divji ples. Oh, ne, saj to ni mogoče! V štiri-najstih dneh sem bil tu že trikrat in vedno je bila ista pesem. Pripravljen tovor je vedno ostal tu – kot zakleto. Morda se bo veter umiril, si dajem upanja. Ura je šele osem zjutraj. Helikopter prileti šele ob deveti uri. Kaj če ga ne bo, me zopet gloda črv. Morda sploh ne bo mogel poleteti, me vrta naprej. Naši odgovori so vedno samo bodrilni: saj se veter že umirja. Fantje letijo še v slabših razmerah. Zagotovo priletijo! S kančkom strahu pa se že vidimo otovorjeni s tovorom, kako sopihamo v Zgornjo Mlinarico.

Naenkrat vsi utihnemo. Ali slišimo prav? Da! Znan, prijeten ropot helikopterja slišimo. Tam nekje nižje nad Pišnico se sliši. Naenkrat smo rešeni velikega breme-

Markacisti v akciji: pot je treba tako zavarovati, da bo zares varna.

na. Helikopter 15. brigade Slovenske vojske preleti še ostenje Hudičevega stebra in se lahkotno spusti na dogovorjeno mesto. Na obrazih prijateljev vidim zadovoljstvo in takrat mi srce vedno udari malo močnejše.

Posadka helikopterja opravi rutinski pregled tovora, hitro se dogovorimo o poteku in vrstnem redu poletov in že poletijo s polovico našega moštva proti prelazu in kmalu izginejo za Prisankom. Čez nekaj minut se vrnejo in temu sledi še drugi del moštva. Po UKV zvezi zvem, da jih je kljub močnemu vetru uspel odložiti v Zgornji Mlinarici. Čudovito!

Sam ostanem s tovorom, ki ga kos za kosom pripenjam pod helikopter; z vsakim njegovim povratkom sem bolj zadovoljen. Vse štiri mreže, polne težkega tovora, mu je uspelo prepeljati v strmo grapo pod Zadnjim oknom, kjer jih Rudi varno drugega za drugim pripenja na že prej izdelano vravno ograjo. Zadnja dva tovora s klini in jeklenicami mu uspe odvreči še sto metrov višje. Hvala vam, fantje!

V dobri uri smo s prijatelji spet skupaj, in sicer s prav vsem tovorom čisto blizu delovišča. Fantom v helikopterju zaželimo srečno vrnitev in naenkrat nas objameta tišina in lepota okoliških gora: Razorja, Planje, Goličice... Globoko pod nami se nekje za Kranjsko planino izgublja v Trento razpotegnjena Mlinarica.

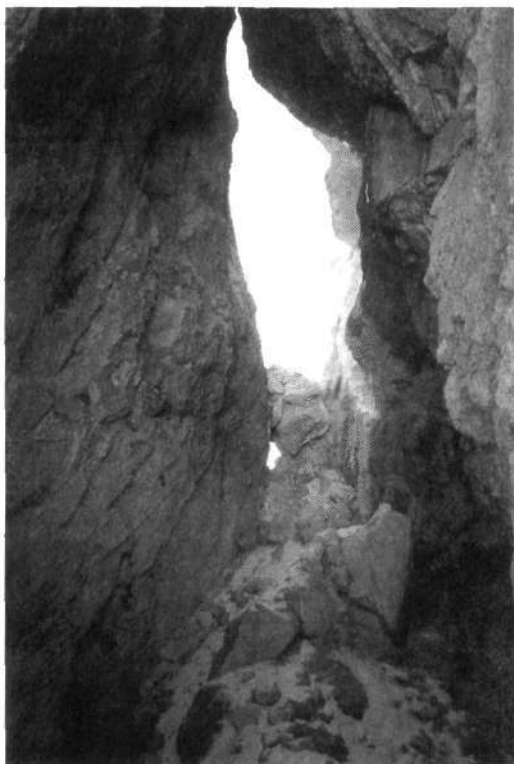
Kos za kosom tovorimo opremo in tovor nekaj sto metrov višje v naravno votlino. Že pri prvem ogledu skalnega podora v oknu smo jo opazili in sklenili, da bo tu kraj našega bivanja med akcijo. Votlina nam je bila vse: kuhinja, spalnica, zavetišče, skladišče, počivališče in obenem varen kraj pred padajočim kamenjem, ki ga pri nadelavi nove poti ni nikoli malo. Najbolj pogodu nam je bila njena bližina, kajti pri spustu ob vrvi z okna si lahko pristal prav v njej. V šali smo rekli, da imamo spalnico na delovišču.

SKALA KOT TRENUTEK VEČNOSTI

Toplo junijsko sonce in nošnja sta nam dobro ogrela kosti, tako da smo si po ureditvi zasilnega bivališča želeli kar takoj, brez kosila, na delo. Bo pa večerja bolj obilna, smo dejali Gorazdu, ki je bil v eni osebi kuhar, šerpa, skladiščnik, markacist in še kaj. Potihem smo rekli, da je »zlat«, a naglas si tega nismo upali reči. Ljudem hvala takoj stopi v glavo. Najbolj smo bili veseli ob dokaj hladnih jutrih, ko še sonce ni posijalo preko Razorja, ko nam je še v spalnih vrečah postregel s toplim čajem in kavo. Tako si je pridobil laskavi naziv najboljšega kuharja nad dolino Mlinarice. S tem je dobil tudi ponudbo za julijsko kuhanje na Ajdovski deklici pri obnovi Hanzove poti v Prisanku.

Ena skupina je pričela nadelavo poti od spodaj navzgor, druga pa iz okna v desno po naravni polici do roba stene in potem navpično navzdol v smeri nad votlino in zatem zopet desno po manjši polici do priključitve s spodnjim delom poti, ki jo je prva skupina speljala po naravnih prehodih in policah.

Iz votline, našega novega domovanja, zrem po razbiti grapi navzgor proti oknu, kjer na skrajnem robu visi uklesčena ogromna skala, ki se je ob spomladanskem

Malo okence v Zadnjem Prisanku

potresu v Posočju v letu 1998 odtrgala iz oboka okna, te veličastne gotske katedrale, in obvisela prav tu nad nami. Gledam jo, kot sem jo že nekajkrat, in si mislim: morda še tisoč let tako, morda ne, morda se bo prav sedaj z vso svojo mogočnostjo odkotalila v Mlinarico.

Ko tovorimo pod njo vso potrebno opremo po razbiti grapi, ovešeni s potrganimi jeklenicami in klini, nam je kar malo tesno. Vsak naslednji vzpon pod njeno vznožje je lažji in postane del našega dela in tveganja. Vse potrebno za delo spravimo skozi majhno okence, ki so nam ga pustili bogovi – bogve zakaj. Morda zato, da kdaj kak ljubitelj planin stopi skozenj.

Naš drugi dom je bil kakšen dan bolj podoben begunskemu taborišču.

Leti, leti – leteči šerpa.

Foto: Rudi Lanz

Z vso vsmo pričnemo vrtati v dobro skalo v smeri naravne police tik nad grapo, v kateri so bila zaradi močnejšega podora v oknu že dvakrat potrebna popravila varoval. Zdaj smo odločni speljati varovala povsem drugje, varno pred podori in plazovi. Pri tem smo morali obiti tudi naravno lepoto tega planinskega sveta – »votlino«.

Prvi dan je vedno najbolj delaven. Največ moči, volje in zanosa je. Potem polet z dnevi upada. Zadnji dan je le še bolj nujna, da do konca opraviš začeto delo. Nič hudega in tragičnega! Na to smo se že privadili. In prav je, da je tako.

Res nas je moral prvi dan kuhar z lepimi objubami, kaj ima dobrega v loncu, zvabiti iz stene. Verjeli smo mu in sestopili.

ČLOVEŠKI AKVARIJ

Po obilni večerji smo si pričeli po votlini iskati ležišča. Ravnega je bilo bolj malo, vendar se z malo iznajdljivosti marsikaj naredi. Franci si je s seboj prinesel kar vi-sečo mrežo, jo napel med dva oboka in že je bilo ležišče nared. Vili pa se je kot netopir zatekel kar v majhno votlino.

Dolg delovni dan, dobra večerja in še kar udobno ležišče so pogoji za dobro spanje. Toda če ni izpolnjen še četrti pogoj, ni z dobrim spanjem nič. Glasno smrčanje prijatelja nima nič skupnega s prijateljstvom...

Naslednje jutro je kar toplo, le nekaj preveč oblakov

se motovili okoli vrha Razorja, kar ne daje preveč dobrega znamenja za tisti dan. Po dobrem zajtrku zdravimo na svoja mesta. Hitimo, kot da bi slutili nevihto. Ob dveh popoldne nas pozdravijo prve kaplje dežja, ki se počasi namnožijo v pravo deževje. Oddrvmemo v suho zavetje, ki pa ob popoldanskem in celonočnem deževju postane vsako uro bolj podobno akvariju s človeškimi bitji. Kaplje najdejo vse poti po stenah votline do najbolj skritih suhih delov obleke in ker ni več potrpljenja, postane edina uteha upanje na toplo sonce in preklinjanje nad tistim, ki je določil ta kraj za bivanje: zakaj ni šotorov, zakaj delamo prav sedaj, zakaj, zakaj...

Cigani vedo, da za vsakim dežjem pride sonce. Proti večeru preneha deževati, za obzorjem trentarskih gora se pokaže škrlatna zarja. Stečem po še edini suhi del opreme in hitro naredim nekaj posnetkov v dokaz, da imajo cigani prav.

Predremlijevo še eno mokro in nič kaj prijetno noč. Zjutraj se zbudimo v toplem, sončnem jutru, ki smo ga bolj veseli kot toplega čaja. Dve štiridesetmetrski vrvi uporabimo za obešanje mokrih oblek in odej. Domovanje kmalu postane podobno begunskemu pribežališču.

Po sončnem in delovnem dnevu se zopet uležemo v suhe odeje in blaženo zaspijemo v naslednje jutro. Kaj je bolj prijetno! Začuda nam še Gorazd tisto noč prizane-se s smrčanjem.

Naslednja dneva imamo bolj rutinsko delo: montažo jeklenic, klesanje stopov, zaključki in še kak detajl, ki zahteva večjo pozornost. Postanemo že malo utrujeni. Pazljivost popusti. Tako pri dviganju klinov po vrvi sprožimo kup na majhni polici naloženega kamenja. Padlo kamenje nam ne povzroči veliko škode na opremi, le manjšo bolečino na moji desni rami. A vse se srečno konča. Saj sreča je doma pri srečnih.

Delo končamo dan pred dnem, ki smo ga načrtovali za konec akcije. V votlini pustimo le nekaj klinov in jeklenico za morebitna kasnejša popravila. Porežemo vsa poškodovana varovala v grapi in vso opremo prenese-mo nekaj sto metrov nižje na grebenček, kjer jo bo naslednji dan lahko odpeljal helikopter.

A zmotili smo se. Medtem se vreme na Prisanku močno poslabša. Zapade celo nekaj centimetrov snega. Tako nam šele po dveh tednih uspe prepeljati ves pripravljeni tovar v dolino.

Ob toplem, sončnem dnevu s težkimi nahrbtniki zapuščamo ta prečudoviti svet. Posedamo na mehkih travah Mlinarice in se smejimo svojim neumnostim. Naredili smo nekaj dobrega, dobrega za druge, in ostali še naprej prijatelji.

Evropski popotniki v Angliji

Na britanskem otoku so se lani srečali evropski popotniki: Evropska popotniška zveza (EWV) je imela 18. septembra v kraju Ambleside v Lake Districtu svojo letno skupščino. Le nekaj dni prej, 15. septembra, pa je bila na škotski meji otvoritvena slovesnost dolge evropske pešpoti E-2, ki so jo združili s pešačenjem po St. Cuthbert's Way.

Akcija Komisije za pota pri Planinski zvezi Slovenije v Zadnjem Prisankovem oknu je trajala od 7. do 11. junija 1999. Na njej so sodelovali markacisti tehničnih skupin, ki so v tem času opremili z varovali 100 metrov nove, zelo zahtevne poti: **Franci Pukel** (PD Šmarna gora), **Florijan Nunčič** (PD Zlatarna Celje), **Jože Rovnan** (PD Ljubljana-Matica), **Rudi Kocjančič** (PD Jesenice), **Gorazd Hace**, **Vili Rustja**, **Stane Bozovičar-Bozo** in **Rudi Lanz** (vodja akcije), vsi PD Kranj.

NOVA KNJIGA ZA PLANINSKO KNJIŽNICO

EVEREST – GORA BREZ MILOSTI

BROUGHTON COBURN

Po nekajletnih pripravah je **David Breashears**, prvi Američan, ki je dvakrat prišel na vrh Everesta, veteran filmskega snemanja v Himalaji, saj je imel za seboj že devet odprav, v začetku pomladi leta 1996 sprejel vodstvo projekta, ki ga je organiziral snemalni studio za filme v velikem formatu MacGillivray Freeman Films: s posebej prirejeno, 21 kilogramov težko kamero IMAX priplezati na streho sveta in od tod prinesiti prve metre filma v tem spektakularnem formatu. Toda ko je bila filmska ekipa, sestavljena iz izvrstnih alpinistov, pod vrhom gore, je 10. maja, ko je bila na njej množica predvsem komercialnih odprav in njihovih udeležencev z vodniki, gora pobesnela in pod njenim vrhom je umrlo osem plezalcev. Filmska ekipa se je spremenila v reševalno in pomagala, kolikor je le mogla.

Nekaj dni pozneje je članom filmske ekipe uspelo priti na vrh in opraviti nalogo, zaradi katere so prišli tja, filmsko in drugačno gradivo, ki so ga takrat pripravili, pa je bistveno presegle tistih 40 minut, kolikor naj bi bil dolg film. Tako je ob filmu v sodelovanju z ugledno in priznano National Geographic Society nastala še knjiga, izjemna monografija »Everest, gora brez milosti«, ki jo je zdaj v slovenščini izdala založba Učila iz Tržiča. To je hkrati kronološka pripoved o snemalni odpravi in o tragediji na gori z vsemi podrobnostmi, pa tudi pripoved o kulturi Šerp, njihovih običajih, verovanjih, o vplivu višine na človeško telo in nasploh o gori, na kateri je doslej stalo okoli 700 ljudi in na kateri jih je umrlo okoli 150.

Tekoče besedilo pripoveduje zgodbo odprave, na modrih straneh med tem besedilom pa so natisnjeni prispevki, ki obogatijo bralevo znanje o različnih področjih znanosti v povezavi z Everestom. Ob vsem tem je knjiga še bolj kot vse druge prekrasna fotografska monografija o najvišji gori sveta in njeni okolici, o ljudeh pod njo in na njej. To je knjiga, ki jo bodo ljubitelji gorskega sveta prebrali na mah, potem pa še zelo, zelo dolgo listali po njej in občudovali izjemne fotografije. Z dovoljenjem založbe Učila objavljamo iz te knjige nekaj zaključenih odlomkov kot povabilo k branju celotne knjige. (Op. ur.)

GNEČA V BAZNEM TABORU

Do sredine aprila je v bazni tabor prispelo vseh 14 odprav, tako da so se njihovi šotori raztezali po skoraj kilometer in pol širokem območju na nagubanem površju ledeniškega jezika. V njih se je drenjalo več kot 300 ljudi: plezalci, šerpe, osebje v baznem taboru in zvezni oficirji.

Araceli, ki je bila vajena plezati z majhnimi odpravami po malo znanih smereh, se je neprestano pritoževala nad gnečo. »Dostop do ledenika je postal preveč komercialen,« je razlagala. »Tu lahko najdeš skoraj vse, samo na sprehod greš za kaki dve uri iz baznega tabo-

Prometni zamašek tik pod vrhom Everesta: 10. maja 1996 se je tik pod Hillaryjevo stopnjo nakopila cela vrsta plezalcev, ki so čakali, da se bodo lahko drug za drugim povzpeli čez skalni skok.

ra. Lahko kupiš čevlje, športne copate, in celo snickerse, čokoladne tablice!« Zasmejala se je in si s prstom povlekla črto čez usta, kjer se ponavadi zlepi stopljena čokolada.

»Oh, kupiš lahko celo športne copate.«

Mnogi vodje teh odprav – Breashears, Scott Fischer, Rob Hall, Todd Burleson, Pete Athans in Henry Todd – so bili ugledni gorski vodniki in so bili med seboj dobri prijatelji. Kljub temu pa je bilo mogoče v baznem taboru čutiti neko podzavestno tekmovalnost med posameznimi plezalci in skupinami. Kajti če hočeš živeti od plezanja, te morajo ljudje poznati in priznati tvoje vrline. To priznanje si v glavnem lahko pridobiš, če se povečuje tvoj seznam uspešno preplezanih vrhov. Za vodnika je vsekakor prednost, če doseže nekaj, kar ni uspelo še nikomur. Zato tekmovalnost ni bila nič nenavadnega. Največji odpravi sta pod Everest pripeljala Scott Fischer in Rob Hall. Nad šotori Fischerjevega tabora Mountain Madness so bili razobešeni reklamni plakati mreže kavarnic Starbucks coffee, na ledeniški balvan ob Hallovem taboru pa so šerpe z velikimi črkami napisali: Novozelandski tabor.

Scott Fischer je rad obiskoval sosednje tabore v na-

Aluminijaste lestve so kot most, preko katerega plezalec prečka razpoko; komercialna odprava, ki je skrbela za pot čez Ledeni slap, je morala postaviti in vzdrževati več kot 60 takih nizov lestev.

selju. Njegova toplina in samozavesten nastop sta vplivala na vsakogar, ki ga je srečal. Z Edom sta se leta '92 skupaj povzpela na K2 in le nekaj tednov prej je bil Scott »uradni fotograf« na Edovi in Paulini poroki.

»Scottov način organizacije je zelo neobvezen in prilagodljiv,« je razlagal Ed. »Predvideva, da se bodo podrobnosti – na primer, koliko goriva ali vrvi bo potrebno – uredile same od sebe; in dejansko se je to tudi zgodilo. Njegovo običajno geslo je: 'Stopite naprej! Zdaj gre zares!' Zelo je zabaven in poln zanos, energija in navdušenje kar žarita iz njega. Ampak včasih bi bilo vseeno dobro, če bi se malo brzdal.«

Ed je opisal Halla kot čisto Fischerjevo nasprotje: dosleden, pikolovski, preračunljiv, organiziran. »Rob ob vsakem času preučuje razmere in vreme,« je pravil Viesturs, »kaj delajo njegove stranke, neprestano se sprašuje 'kaj če?'. Svojo izredno notranjo energijo usmeri v to, da pomaga ljudem uresničiti njihove sanje – in je tudi sam vesel, če svoje delo dobro opravi.«

Ed je zelo cenil Halla zaradi njegove tehnične pripravljenosti in izkušenosti, zato se je že pred prihodom v Katmandu domenil z njim, da se takoj po koncu Everestove odprave skupaj s Fischerjem povzpeta na Manaslu. Ed je že pred tem večkrat delal kot gorski vodnik za Hallovo novozelandsko agencijo Adventure Consultants in je upal, da se bo razvilo prijateljsko sodelovanje.

Tako alpinisti kot stranke na komercialnih odpravah so to leto pod Everest prišli z vrsto različnih motivov in vsi niso bili ravno iskreni.

»Ego in druge malenkosti; to vse je tukaj še kako prisotno,« je pripovedovala Paula in izrazila skrb, o kateri

sta se z Edom že pogovarjala. »Ljudje potem lahko postanejo sebični in na gori pozabijo, kaj je zares pomembno.«

Izkušene alpiniste nasploh skrbi, da mnoge stranke, ki skušajo osvojiti Everest, gledajo na to kot na priložnost, ki se ponudi samo enkrat v življenju. Zaradi tega bodo računali na srečo in tvegali, brez izkušenj, ki bi to tveganje zamejile. Ed je sodeloval kar na sedmih odpravah na Everest, a je le trikrat stal na vrhu. Mnogi drugi izkušeni vodniki imajo še manj ugodno razmerje med poskusi in osvojitvijo vrha. Kljub temu je Fischer že med potjo izrazil »sodoben« in ne ravno redek odnos do Everesta: »Če smo iskreni: končno smo se naučili, kako se pleza na Everest. Saj smo do vrha zgradili pravo malo cesto.«

Toda to je cesta, ki jo je mogoče uporabljati tudi brez vozniškega izpita. Še posebej neizkušena je bila tajvanska odprava. Vendar bi jih bilo seveda težko grajati zato, ker so hoteli poskusiti. Audrey je kmalu opazila, da je veliko njihovih plezalcev brez prstov; izgubili so jih zaradi ozeblin na prejšnjih vzponih. »Kar predstavljajte si, da si pridobivaš izkušnje za vzpon na Everest v tako ravni in tako topli deželi kot je Tajvan,« je rekel David in dodal, da ga Tajvanci spominjajo na Malloryja in Irvina: zagreti in polni pričakovanja, ampak preslabo opremljeni segajo preko svojih zmogljivosti.

SO ŠERPE DRUGAČNI?

Že odkar je Tenzing Norgaj leta 1953 stopil na vrh Everesta, so Šerpe sinonim za izredno fizično sposobnost in skoraj neverjetno storilnost na velikih višinah. Obstaja mnogo nedorečenih in delnih odgovorov na vprašanje, kako to zmorejo.

Vsaj eden od dejavnikov je gotovo njihovo naravno domovanje. Večina izmed 3000–4000 Šerp, ki živijo v Kumbuju, se je rodila visoko nad morjem, kjer so se že

Najvišje smetišče na svetu: tabor štiri na južnem sedlu, kjer se je v desetletjih nakopičilo na stotine zavrženih kisikovih jeklenk in drugih ostankov odprav.

stoletja rojevali njihovi predniki. Z rojstvom se začne njihovo trajno prilagajanje na pomanjkanje kisika. Šerpa, ki se je rodil in zrasel v vasi 3900 metrov nad morjem, je prilagojen na zračni pritisk, ki je kar za 37 odstotkov nižji kot ob morju. Če se povzpne na Everest, kjer je za 67 odstotkov nižji kot ob morju, je to zanje precej manjša in manj naporna sprememba kot pa za nekoga, ki pride iz nižavja.

Pri Šerpah lahko zasledimo kar nekaj značilnih prilagoditev, ki jim omogočajo, da prekašajo prebivalce iz nižavja. V eni minuti vdihnejo več zraka, hitro se odzivajo na pomanjkanje kisika in v krvi imajo več hemoglobina, kar seveda pomeni večji prenos kisika. Kapilare v njihovem mišičju so posejane gosteje, kar spet poveča dotok kisika v obremenjene mišice. V primerjavi z drugimi ljudmi tako srce Šerp uporablja s kisikom bogatejšo zmes metaboličnega »goriva«.

Pomemben dejavnik pri storilnosti Šerp je fizična pripravljenost, merjena z maksimalnim VO_2 , to je največja možna količina kisika, ki jo lahko porabi telo med aktivnostmi. Maksimalni VO_2 fizično aktivnega Šerpe je primerljiv s tistim pri »nižinskih« športnikih. Višinski nosači – šerpe – pa so očitno podskupina, ki je v primerjavi z ostalimi Šerpami fizično odlično pripravljena. Prav tako nam študije kažejo, da Šerpe tudi pri plezanju ohranijo običajno telesno težo in normalno spijo; s tem se izognejo dvema najobičajnejšima težavam, ki ostale nešerpovske plezalce izredno izčrpata.

Nekateri Šerpe imajo genetično prednost, če so podedovali dominantni gen, ki smo ga odkrili tudi pri drugem visokogorskem prebivalstvu; poveča namreč odstotek hemoglobina, ki prenaša kisik.

Medsebojna povezava teh dejavnikov je Šerpam v veliki meri omogočila, da z vsakim vdihom kljubujejo manjšemu dotoku kisika, da se odlikujejo v plezanju na visokogorskih odpravah, kjer so enako uspešni ali pa celo uspešnejši od maloštevilne elite priznanih alpinistov.

SMRT NA GORI

8. maja zgodaj zjutraj se je iz svojega šotora v taboru tri splazil 36-letni jeklar iz Tajpeha Chen Yu-Nan. Verjetno si je hotel izprazniti črevesje, a pri tem ni imel derez, zato je zdrsnil po Lotsejevi steni 21 metrov globoko in z glavo treščil v 4,5 metra globoko razpoko. Šerpe so ga rešili iz razpoke.

Chen je vodji tajvanske odprave »Makaluju« Gauu Ming-Hoju zagotovil, da je z njim vse v redu in da bo počakal v taboru tri. Gau, ki je bil prepričan, da njegov tovariš zares ni huje poškodovan, je skupaj s Fischerjevo in Hallovo ekipo krenil proti četrtemu taboru.

Popoldne so z južnega sedla v tabor tri sestopali šerpe filmske odprave Everest. Našli so Chena, ki je trpel hude bolečine, bil pa je tudi že zelo zmeden. Takoj so ga spravili iz šotora in mu pomagali pri sestopu ob pritrjenih vrveh. Izgubljal je moči, vendar je bil sposoben hoditi. Okrog treh popoldne pa so Šerpe poklicali v tabor dve in sporočili, da se je njegovo stanje poslabšalo.

Čez pol ure so poklicali še enkrat. Chen se je na dveh

Pogumni možje iz filmske odprave na Everest so truplo tajvanskega planinca Chen Yu-Nana kljub snežnim viharjem spustili do tabora dve, medtem pa je vodja tajvanske skupine nadaljeval vzpon proti vrhu Everesta.

tretjinah poti po Lotsejevi steni prevrnil in omedlel. Očitno je bil mrtev. Njegovo truplo so pustili pripeto na pritrjenih vrveh, sami pa so nadaljevali sestop v dvojko. Iz tabora dve so videli Chenovo nepremično telo na pobočju. David je vztrajal, da se vzpnejo in preverijo njegovo stanje – še vedno je obstajala možnost, da bi bil samo nezavesten. Vreme se je še poslabšalo, toda David, Robert in Ed so se na hitro pripravili in odšli. Ko so dosegli Chenovo telo, so bili vrtinci snega že tako močni, da so komajda še kaj videli. Chen je bil mrtev. Preostalo jim je le, da umaknejo njegovo truplo. Šerpe namreč ne bi hoteli uporabljati pritrjene vrvi, dokler bi bilo na njej pripeto truplo; čeravno njihovi menihi učijo, da je celo ugodno znamenje, če vidiš mrtve ljudi, posebej še v sanjah ali med potovanjem. Vseeno mnogi Šerpe nočejo videti ali imeti opravka s trupli, ker lahko tako izgubijo svojo čistost, to pa prinaša zlo srečo, še posebno če med njimi in pokojnikom obstaja »karmična vez«.

David, Robert in Ed so Chenovo truplo spustili do vznožja Lotsejeve stene in preko krmiške počli. Ovili so ga v spalno vrečo, privlekli do tabora dve in ga pustili v ledu blizu tabora, tako da bi ga lahko njegovi tovariši iz odprave kasneje prenesli še nižje.

Ed je poklical na južno sedlo in Makaluja obvestil o smrti njegovega tovariša. Makalu Gau pa očitno ni dobro razumel novice. Bil je tako skrajno osredotočen na

Beck Weathers se v taboru kreпча z nujno potrebno tekočino; potem ko je prebil strašen vihar na prostem, popolnoma izpostavljen, z obrazom v snegu, so ga že dvakrat imeli za mrtvega; dobil je hude omrzline, amputirali so mu morali prste na rokah in nogah, podklati in nos.

svoj bližnji vzpon na vrh, da je le nejasno odgovoril: »Oh... najlepša hvala«.

»Zelo sem se razburil, ko sem slišal, da bo Makalu kar pustil Chena in plezal naprej. Kajti Chenova smrt me je zelo prizadela,« je rekel David. »Moral sem iti tja gor in ga zvleči dol, mrtvega. Moral sem mu zapreti oči in pokriti njegov obraz. Tega nisem rad naredil, bila je nesmiselna smrt.«

Seveda to ni bilo prvo Davidovo srečanje s smrtjo v gorah. Ko je leta 1984 spremljal Dicka Bassa, sta plezala skupaj z zlosumsko nepalsko odpravo za čiščenje

Everesta. Njena člana, Jogendra Tapa ter Ang Dordže, sta zgmela čez jugovzhodni greben na južno sedlo. Šerpe so njuni zmrznjeni telesi spravili v šotor, toda šotor se je razrahljal in padel še 1200 metrov nižje v Zahodno globel. Naslednje leto, ko sta z Bassom spet plezala na Everest, je David našel dele njunih zmrznjenih trupel, ki sta se razleteli, ko sta udarili ob dno. Zbral je tisto, kar je lahko, in spustil v bližnjo razpoko.

»TO SO BILE ROKE MRTVECA«

Na hitro sem se moral pripraviti na zdravljenje dveh plezalcev v kritičnem stanju, ki so ju vodili proti taboru dve. Sodila sta na oddelek za intenzivno nego sodobne bolnišnice, jaz pa ju bom obravnaval v razmetanem šotoru novozelandske odprave in se posvečal zapletenim medicinskim problemom na višini, na kateri včasih še zavezovanje čevljev predstavlja težavo. Skupaj s šerpami, drugimi plezalc in doktorjem Henrikom Hensenom smo na tla položili podloge iz pene in spalne vreče, zbrali nekaj suhih oblačil, obesili vrečke za transfuzijo na karabine, razvrstili kisikove jeklenke in regulatorje, pripravili obveze in zdravila ter v velikih loncih zavreli vodo. Medtem ko smo čakali, so nosači uporabili manjšo količino te vode in nam postregli s čajem.

Prvi je prispel Makalu Gau. Vse prste na rokah in nogah je imel pomrznjene. S skalpelom sem odrezal kos nogavice, ki se je prilepila na njegovo stopalo. To so bile najhujše omrzline, kar sem jih kdaj videl – dokler nisem videl Becka Weathersa, ki je prišel, ko smo Makaluja že oskrbeli.

Kako preprečiti akutno višinsko bolezen?*

DR. FRANZ BERGHOLD

Časi aklimatizacije (privajanja na večjo nadmorsko višino) so različni pri različnih ljudeh in so odvisni od številnih dejavnikov; med njimi so hitrost vzpona, dosežena nadmorska višina, razlika nadmorskih višin, splošno zdravstveno stanje... Čas aklimatizacije ni odvisen od maksimalne telesne aerobne vzdržljivosti. V odvisnosti od omenjenih faktorjev čas aklimatizacije lahko traja od treh do 14 dni.

Kvaliteta aklimatizacije je odvisna od osebnega odziva na pomanjkanje kisika (HVR, Hypoxic Ventilatory Response). Odziv na pomanjkanje kisika in maksimalna telesna aerobna vzdržljivost (VO_{2max}) med seboj nista povezana. V praksi to pomeni, da je gornik z visokim pragom odziva na pomanjkanje kisika in z manjšo aerobno vzdržljivostjo manj občutljiv za višinsko bolezen med aklimatizacijo, a bo po opravljeni aklimatizaciji imel manjšo zmogljivost pri aktivnostih na višini. Na drugi strani pa bo gornik z nizkim pragom odziva na pomanjkanje kisika in višjo aerobno vzdržljivostjo imel težave z višinsko boleznijo med

aklimatizacijo, kasneje pa bodo težave prešle in njegova sposobnost za aktivnost bo dobra.

Aklimatizacija se mora izvajati postopoma. Najpomembnejši dejavnik za uspešnost aklimatizacije je višina, na kateri spimo. Ko se gornik privadi na neko višino in se potem pomakne spat višje na goro, se proces aklimatizacije začne na novo. Aklimatizirati se je mogoče na nadmorske višine do okoli 5300 metrov.

Huda akutna višinska bolezen in tudi višinski edemi (otekli možgani ali pljuča) niso nujni po vzponih v visoke gore. Te bolezni so posledica neupoštevanja pravil za aklimatizacijo. Tri glavna pravila privajanja na večjo nadmorsko višino so: Ne vzpenjajte se prehitro previsoko! Med aklimatizacijo se izogibajte velikim napotom! Višina prenočevanja naj bo vedno čim nižje!

Običajni gorniki naj bi se začeli postopno aklimatizirati na nadmorski višini med 2500 in 3000 metri. Najpomembnejši kriterij za hitrost aklimatizacije je čas. Drži pregovor: »Kdor hodi v gore hitreje kot vol, je vol.« Glede spremembe višine spanja velja: dnevna sprememba višine spanja naj bo med 300 in 600 metri in ne več, to omejitev je treba razumeti individualno za vsakega gornika posebej.

Pomembno pravilo je tudi: Vzpenj se visoko, spi pa nizko. Višina spanja naj bi bila nižja od najvišje višine,

Pričakoval sem zmedeno, napol zavestno prikazen, toda Beck je hodil pretežno sam. V lahkotnem pogovornem tonu je rekel: »Živijo, Ken, kam naj se usedem?« Bil je živahen in koordiniran, brez znakov podhlajenosti. Položili so ga na spalno vrečo in ga preoblekli, saj so bila njegova oblačila mokra do spodnjega perila.

Ko sem mu snel masko za kisik, me je pretreslo. Zaradi edema je bil njegov obraz otekel in še enkrat večji kot sicer. Lica so bila črna in nos je bil videti kot kos oglja. Tretjina njegove desne podlakti in cela leva roka sta bili temno vijoličasti. Oddajali sta hlad. Omrzline so bile tako hude, da je bilo tkivo povsem trdo. Nobenih žuljev, nobenega pulza, nobenih občutkov in nobene bolečine. To so bile roke mrtveca, toda lahko je premikal prste. Žive mišice podlakti so bile sposobne premikati mrtve kosti v njegovi roki.

Nastavljal sem transfuzijo in Becku vbrizgal nifedipin, zdravilo, ki usmeri tok krvi v okončine, ob tem pa lahko povzroči nenaden padec krvnega tlaka. Ker nisem imel manšete za merjenje tlaka, sem moral spremljati Beckovo stanje z otipom pulza na vratni utripalnici. Njegove roke smo potopili v škafe z vodo, ogreto na 40 stopinj Celzija, toda to so bile klade ledu, ki so prav kmalu ohladile vodo. Da bi obdržali potrebno temperaturo, smo morali nenehno odlivati mrzlo vodo in iz termovk dodajati vročo. Šerpe so zavzeto pomagali in dobro jim je šlo od rok.

Medtem ko sem delal, je Beck tu in tam kaj rekel. Nekdo, ki bi slišal samo pogovor, ne bi pa videl, kaj se do-

višine ki smo jo na gori dosegli v nekem dnevu. Med aklimatizacijo naj ne bi hodili naglo previsoko. Tudi ko je gornik že aklimatiziran, naj bi se v velike višine vzpel in se od tam kar najhitreje spustil.

Kako dolgo bo trajala prilagojenost na veliko višino, če se od tam spustimo na višino med 2500 in 3000 metrov? Na to vprašanje se ne da na hitro odgovoriti, v splošnem bo aklimatizacija, ki omogoča ponoven neoviran vzpon na velike višine, trajala med sedem in 14 dni.

Nekatera zdravila pospešujejo aklimatizacijo. Najzanesljiveje se aklimatiziramo, če upoštevamo pravila postopnosti. V izjemnih primerih je mogoče aklimatizacijo pospešiti tudi z zdravili. Pospešitev je smiselna, če je znana velika občutljivost gornika na višino ali če ne moremo upoštevati običajnih pravil postopnosti aklimatizacije (npr. pri reševanju). Zdravila, ki vsebujejo acetazolamid (npr. diamox), lahko pospešijo aklimatizacijo. Kortikosteroidov (npr. dexametazona) naj ne bi uporabljali kot rutinsko preventivo za zmanjševanje oteklina pri možganskih in pljučnih edemih. Uporabo nekaterih drugih zdravil (vitamin E, pentoksifilin, benzolamid) še preučujejo.

* Prevod članka iz revije World of Mountaineering and Climbing, Bulletin UIAA, prevajalec dr. Tomaž Vrhovec.

Vzneseni Džamling Norgaj je zavzel zmagovito pozo svojega očeta s posnetka, napravljenega pred 43 leti; na njegovem cepinu palopalo zastavice Indije, Nepala, Tibeta, ZDA in ZN.

gaja, bi mislil, da se je Beck pravkar oglašil na čaj. Beck in Makalu sta bila oskrbljena, vendar sem vso noč prebedel ob njima, menjal transfuzijo, uravnaval dotok kisika in opazoval njuno dihanje. Da vrečke za transfuzijo ne bi zmrznile, sem okoli njih ovil kemične grelce za roke. To je bila dolga in težka noč.

NA VRHU

23. maja ob 10.55 dopoldne po nepalskem času je Ed po radiu sporočil v bazni tabor, da sta šla z Davidom tako daleč, kot je sploh mogoče. »Odtod, kjer sva sedaj, greš lahko v vse smeri samo navzdol,« je oznanil z vrha. Nosači so slišali vzdiklanje v jedilnem šotoru, vstopili so in se pridružili Liz, Pauli, Bradu in Vongčuju.

Z Edom in Davidom je na vrh prispel tudi Džangbu. Vsi trije so 20 minut čakali na kamero. Višinski sirdar Lakpa Dordže, ki se je bil odločil za vzpon brez kisika, se je počasi približeval. Eda je spet pričelo mraziti in moral se je spraviti v gibanje – kar je pomenilo, da bo sestopil. Srečal je Džamlinga in Araceli, ki sta se bližala vrhu, in vsakemu posebej iz srca čestital.

Približno ob 11.35 so prišli na vrh Džamling, Araceli in Robert ter Šerpe Lakpa Dordže, Tilen Dordže in Muktu Lakpa. Araceli je razvila katalonsko zastavo, Džamling in David pa sta jo fotografirala. Vzpostavila je radijsko povezavo s poročevalcem katalonske televizije. Izjavila je, da si želi še več čokolade.

Džamling je bil verjetno najbolj vznesen. »V trenutku, ko sem prispel na vrh, me je zajel val navdušenja. Na tem mestu je pred 43 leti stal moj oče Tenzing Norgaj.

Objel sem Davida in se mu zahvalil, ker mi je omogočil vzpon na Čomolungmo. Od veselja sem se malo razjokal. Ko sem se ozrl naokrog, sem pobožno sklenil roke in rekel Čomolungmi *tu čí-taj* – hvala ti. Potem sem molil. Prosil sem, da bi me lahko videl oče in bil ponosen name, pa tudi za naš varen sestop. »

Džamling je vrgel pest blagoslovljenega riža na vsako od štirih strani sveta. Nato je razvil dolgo molilno zastavo in jo privezal k drugim zastavam in katam, ki so krasile kovinski zemljemerski količek, ki ga je v sneg na vrhu zasidrala italijanska odprava.

Potem je pred fotoaparatom zavzel pozo svojega očeta, ko je bil osvojil ta vrh, pri tem pa se ni zavedal, da je njegov položaj zrcalno obrnjena podoba slavne fotografije Tenzinga. Po radiu se je pogovarjal z ženo Sojang v Katmanduju, ki je ostala skoraj brez sape. »Zdaj in nikoli več!« je vzkliknila in ga opomnila, naj bo pri sestopu previden.

Nato je Džamling na vrh gore položil fotografije svoje matere, očeta in Njegove Svetosti dalajlame skupaj z

zavožkom blagoslovljenih relikvij visokih tibetanskih lam. K fotografijam je dodal še ropotuljico svoje hčerke.

Ko so na vrh prinesli kamero IMAX, je David pričel snemati. Da bi se laže osredotočil, kisikove maske skorajda ni snel. Posnel je devetdeset sekund filma. »Zdaj, ko sem osvojil vrh Everesta, je bil moj glavni cilj pritrčiti kamero na stojalo in jo vključiti,« je dejal Robert. »Ko sem zaslišal njen gladki tek, me je zajelo radostno vznemirjenje, saj je bil to eden najpomembnejših razlogov, zaradi katerega smo se odpravili na pot na Everest.«

»To je bil zgodovinski dosežek, bilo je čudovito,« je povedal David. »Seveda sem zdaj upal, da bomo tudi sestopili varno, kot smo prišli gor.«

Jezus Martinez je dosegel vrh okrog 12.35. Z njim je bil Ang Rita, za katerega je bil to deseti, rekordni vzpon. Takoj za njim so stopili na vrh Thierry Renault z dvema šerpama in Göran Kropp, ki je bil zelo utrujen. Letos je bil to že njegov tretji poskus priti na vrh.

MOŽ, KI JE BIL PRVI NA VSEH 14 OSEMTISOČAKIH

REINHOLD MESSNER – HIMALAJSKI PAPEŽ

VIKI GROŠELJ

Južnotirolski alpinist **Reinhold Messner** je človek, ki je najbolj zaznamoval alpinizem in še posebej himalajizem tega stoletja. Poleg **Edmunda Hillaryja**, človeka, ki je skupaj s šerpo **Tensingom** prvi stopil na vrh Everesta, je tudi najbolj znan plezalec na zemeljski obli. Najbolj je zaslovel, ko je kot prvi na svetu preplezal vseh 14 vrhov, ki na Zemlji segajo več kot 8000 metrov visoko. Ideja, preplezati vse osemstisočake, in njena uresničitev pa je le ena od revolucionarnih zamisli, ki so tega izjemnega plezalca, vizionarja, lucidnega misleca in svetovljana ustoličile na himalajski papeški prestol. Messner je na področju alpinizma in predvsem plezanja v Himalaji nesporno prva avtoriteta. V svoji dolgi in bogati karieri je osupljal svet z izjemnimi vzponi, še bolj pa z novimi, na videz nemogočimi zamislimi, ki mu jih je praktično skoraj vse uspelo tudi uresničiti. Njegove ideje so usmerjale alpinizem v pravo smer, to je v prvinsko merjenje moči med človekom in goro. Vedno ga je zanimalo, kaj zmore človek v gorah, in ne, kaj zmore tehnika, ki bi človeku omogočila osvajanje vse težjih in težjih sten visoke Himalaje. Prav njegove zamisli in predvsem dejanja so bistveno pripomogle, da se je alpinizem obrnil v pravo smer: majhne odprave v visoke gore, nove smeri v težkih, še nepreplezanih stenah, plezanje brez dodatnega kisika. Vrhunec, tako rekoč ideal vrhunškega alpinizma danes in v prihodnosti pa bodo seveda solo vzponi v alpskem slogu po prvenstvenih smereh na najvišje gore sveta.

Tomažu Humarju je lanskega oktobra in novembra s fantastičnim solo vzponom po novi smeri v južni steni himalajskega orjaka Daulagirija uspelo stopiti na prvo

Reinhold Messner

mesto med vrhunskimi plezalcí vsega sveta. To mu je navdušeno in z odkritim občudovanjem dal vedeti tudi veliki Messner. Z veseljem se je odzval slovenskemu vabilu in 11. novembra prišel Tomaža pričakati na Brniku, ko se je po uspešnem vzponu vrnil v domovino. Med enodnevnim druženjem, ki je bilo v glavnem po-

svečeno Tomaževi počastitvi, tiskovni konferenci in razgovorom z novinarji, pa me je Messner še dodatno pozitivno presenetil. Ni prišel v slogu marsikaterih velikih zvezd »Tu sem, glejte me«, ampak je pokazal živo zanimanje za vse, kar je videl pri nas, čeprav ni povezano s plezanjem. Odkrito se je med drugim čudil našim kozolcem, ki jih je kot veliko redkost in ukinat do sedaj videl v eni sami gorski dolini na Južnem Tirolskem. Skratka, velik človek, ki ne hodi po svetu zato, da bi ga občudovali ali da bi drugim solil pamet, ampak nekdo, ki ves čas želi videti, doživeti in spoznati kaj novega o sebi, ljudeh, s katerimi se druži in o deželi, v kateri je takrat.

– *Hvala, ker si se kljub veliki zasedenosti in nenehnim obveznostim odzval našemu vabilu.*

»Moram reči, da sem res zelo zaseden, a potem, ko sem pregledal vse informacije o Tomaževem izjemnem vzponu in po telefonskem pogovoru s tabo ni bila več vprašljiva odločitev, da ga pridem počakat. Naj kar takoj povem, da se nisem prišel pokloniti samo Tomažu, ampak slovenskemu alpinizmu nasploh. Po Angležih v 70. letih in Poljakih v 80. ste prav Slovenci v 90. prevzeli mesto vodilne svetovne himalajske velesile. Že ves čas, kar se ukvarjam z alpinizmom, skušam biti tudi njegov kar najbolj objektivni kronist. Vas Slovence spremljam že od prvih začetkov v Himalaji. Poznam in zelo cenim dejanja žal že pokojnih **Aleša Kunaverja**, **Staneta Belaka** in **Nejca Zaplotnika**. Poznam **Toneta Škarjo**, ki je vodil vašo odpravo po zahodnem grebenu na Everest. Še danes trdim, da je vaša smer iz leta 1979 najtežja, kar jih vodi na najvišji vrh sveta. Pa seveda vaju s **Stipetom Božičem**. Od našega prvega srečanja v Katmanduju leta 1983, ko se je ponesrečil Zaplotnik, je minilo že šestnajst let. Vem, da vama je od takrat v Himalaji uspelo nekaj imenitnih vzponov.«

– *Naše poznanstvo izvira iz dejstva, da smo se v Himalaji pojavljali približno istočasno. Danes je v Sloveniji na delu že čisto nova generacija plezalcev, ki je tudi zelo uspešna.*

»Vem, vendar imen ne poznam prav dobro. Vesel bom, če mi boš lahko kaj več povedal o njih. Podatke bom uporabil pri svojem publicističnem delu in pri ponatisih svojih knjig, ki jih vedno skušam opremiti z najnovejšimi podatki.«

– *Danes si slaven in finančno uspešen. To gre tvojim kritikom še bolj v nos kot pa dejstvo, da si bil najboljši plezalec svojega časa.*

(Smeje) »Da, najbrž res. Začelo pa se je čisto drugače. Rodil sem se v veliki družini kot drugi od devetih otrok. Na kmetiji v dolini Villnoss je bilo vedno veliko dela. Že zelo zgodaj sem vseeno začel hoditi v gore. Med študijem gradbeništva v Padovi se mi je strast do plezanja le še stopnjevala. Po prvi odpravi na Nanga Parbat, ki se je zame končala zelo uspešno in zelo tragično obnem, pa sem se začel preživljati kot alpinist in pisatelj. Veliko sem predaval, snemal filme itd.«

– *Nanga Parbat se je končal zelo uspešno in zelo tragično?*

»Z bratom Günterjem nama je uspelo priti na vrh tega

Kdaj in kako je Messner preplezal vse osemstisočake

1. **Nanga Parbat**, 8125 m – 27. junija 1970 je z bratom Günterjem prišel na vrh po novi smeri čez ostenje Rupal. Pri sestopu se je Günter smrtno ponesrečil. 9. 8. 1978 je drugič stal na vrhu gore. Tokrat jo je preplezal solo in spet po novi smeri ter po drugi srečno sestopil. Sam svoj drugi vzpon na Nanga Parbat ocenjuje kot najtežje, kar mu je uspelo v Himalaji.

2. **Manaslu**, 8156 m – 25. aprila 1972 je bil kot član večje ekipe sam na vrhu po novi smeri čez južno steno. Med sestopom sta v viharju umrla dva člana odprave.

3. **Hidden Peak**, 8061 m – 10. avgusta 1975 je prišel na vrh skupaj s **Petrom Habelerjem** po novi smeri. 28. junija 1984 je bil drugič na vrhu, ko je skupaj s **Hansom Kammerlanderjem** opravil prvo prečenje dveh osemstisočakov brez sestopanja v bazo.

4. **Mount Everest**, 8848 m – 8. maja 1978 je kot član avstrijske odprave prišel s Petrom Habelerjem na vrh. Kot prva v zgodovini sta se na najvišjo goro povzpela brez dodatnega kisika. 20. avgusta 1980 pa mu je uspelo solo vzpon na Everest po prvenstveni varianti s severa.

5. **K2**, 8611 m – 12. julija 1979 je z **Michlom Dacherjem** osvojil vrh po smeri prvopristopnikov.

6. **Šiša Pangma**, 8046 m – 28. maja 1981 je bil na vrhu s **Friedlom Mutschlechnerjem** po delno novi smeri s severa.

7. **Kangčendzenga**, 8586 m – 6. maja 1982 je spet s Friedlom Mutschlechnerjem prišel na vrh s severne strani delno v alpskem slogu.

8. **Gašerbrum II**, 8035 m – 24. julija 1982 je bil na vrhu po smeri prvopristopnikov skupaj s Pakistancema **Nazirjem Sabirjem** in **Sher Khanom**. 25. junija 1984 je bil že drugič na vrhu s Hansom Kammerlanderjem, ko sta začela prečenje proti Hidden Peak.

9. **Broad Peak**, 8047 m – 2. avgusta 1982 je dosegel vrh po normalni smeri, spet z Nazirjem Sabirjem in Sher Khanom.

10. **Čo Oju**, 8201 m – 5. maja 1983 je bil na vrhu s Hansom Kammerlanderjem in Michlom Dacherjem. Plezali so v območju smeri prvopristopnikov.

11. **Anapurna**, 8091 m – 24. aprila 1985, po novi smeri v zahodni steni je vrh dosegel s Hansom Kammerlanderjem.

12. **Daulagiri**, 8167 m – 15. maja 1985 s Hansom Kammerlanderjem dosežeta vrh po smeri prvopristopnikov v alpskem slogu.

13. **Makalu**, 8463 m – 26. septembra 1986 se je na vrh povzpел po smeri prvopristopnikov skupaj s Hansom Kammerlanderjem in Friedlom Mutschlechnerjem.

14. **Lotse**, 8561 m – 16. oktobra 1986 doseže vrh po smeri prvopristopnikov skupaj s Hansom Kammerlanderjem.

Reinhold Messner, Viki Grošelj in Stipe Božić, najuspešnejši južnotirolski, slovenski in hrvaški plezalci na osemisočake.

Foto: Joško Bojč

nevarnega osemtisočaka po novi smeri preko južne stene. Zaradi velikih težav v zgornjem delu stene sva se odločila sestopiti na drugo stran gore. Sestopala sva v neznano in po čudežu nama je v dveh dneh uspelo priti do vznožja. Sam sem šel iskat pot naprej skozi razbit ledenik. Brata dolgo ni bilo za mano. Šel sem nazaj pogledat, kaj se je zgodilo. Opazil sem velik plaz, ki je padel čez moje sledi in pod seboj pokopal Günterja. Bledlo se mi je od hudega, bil sem brez hrane in še dva dni sem taval proti dolini, dokler me ni po naključju našel neki domačin in mi pomagal nazaj v življenje.

Jeseni istega leta so mi na kliniki v Innsbrucku delno amputirali šest prstov na nogah in blazinice na prstih rok. Vsa družina je bila zaradi bratove smrti hudo pretresena in mislil sem, da niti plezal ne bom več, kaj šele, da bi šel še kdaj v Himalajo. Vendar klika v sebi, tiste notranje nuje po visokih gorah, niti to ni moglo zaustaviti. Dve leti kasneje sem bil po novi smeri na vrhu 8153 metrov visokega Manasluja. V drami med sestopom z vrha sta mi umrla soplezalca **Schlick** in **Jager**. Takrat sem sklenil, da bom, če se bo le dalo, plezal na osemtisočake sam, tudi zato, da ne bi imel občutka, da posredno spravljam soplezalce v nevarnost. V naslednjih letih sem kar dvakrat poskušal sam ponovno na Nanga Parbat, a mi ni uspelo. Imel sem še premalo izkušenj in psihične trdnosti.

– Z več in več odpravami so se nabirale izkušnje, pa tudi uspehi.

»V obdobju optimalne zrelosti za plezanje v Himalaji, to je med 30. in 40. letom, sem imel poleg znanja in izkušenj tudi veliko sreče, brez katere preprosto ne gre. Tudi potem, ko sem preplezal vse osemtisočake, sem spoznal, da se najbolj veselim tega, da sem vse skupaj preživel. Zato imam na naslovnici svoje knjige o osemtisočakah odtisnjen žig 'überlebt' (preživel).«

– Veličino tvojim vzponom daje način, kako si se jih lotel. Vem, da si novim trendom dajal večjo prednost

kot pa sami osvojitvi vseh 14 osemtisočakov. Preden si splezal na zadnjega, si bil na štirih kar po dvakrat.

»Vedno me je zanimalo kaj novega. Predvsem, kje so človekove meje. Na vse osemtisočake sem se povzpел brez dodatnega kisika. Nekateri vzponi pa so bili pravi mejniki v načinu plezanja na visoke gore. S **Habelerjem** sva leta 1978 kot prva na svetu splezala na Everest brez dodatnega kisika. Isto leto poleti mi je, spet prvemu na svetu, uspelo samemu splezati na Nanga Parbat po novi smeri in sestopiti po drugi, prav tako prvenstveni. Povsem sam sem bil na Everestu leta 1980, in to po prvenstveni varianti s severne strani. Leta 1984 sva s **Kammerlanderjem**, spet prva v zgodovini, opravila prečenje z enega osemtisočaka na drugega, brez sestopa v bazo. To sta bila Gašerbrum 1 in Gašerbrum 2 v Pakistanu.«

– Kateri je po tvojem mnenju tvoj najboljši vzpon?

»Najvišje bi postavil svoj drugi vzpon na Nanga Parbat leta 1978. Šlo je za res čisti alpski vzpon čez 4000 metrov visoko Diamirsko steno. Preplezal sem jo v štirih dneh in dva porabil za sestop. V drugem bivaku sem doživel potres, ki je zajel ta del Pakistana in zaradi orjaških podorov ledu povsem spremenil podobo stene pod mano. Tudi zato sem moral sestopati drugje. Do danes te moje smeri ni ponovil še nihče.«

– Že pred 21 leti ti je uspelo nekaj podobnega kot letos Tomažu Humarju.

»Način, kako sva se lotila stene, je bil res enak. Povedati pa moram, da je Tomažev letošnji vzpon tehnično bistveno zahtevnejši in še bolj nevaren kot moj Nanga Parbat.«

– Preden si se posvetil Himalaji, si bil tudi izjemen plezalec v skali. V Dolomitih si soliral za tiste čase nekaj izjemnih smeri, kot recimo *Philip-Flamm* v *Civetti*.

»Če hočeš biti dober plezalec v Himalaji, solo plezanje kar nekako spada zraven. Preden so me prevzeli osemtisočaki, sem imel idejo solo preplezati vse

najtežje smeri v Dolomitih, vendar so me kmalu začeli zanimati drugi izzivi.«

– *Prav ti si dosegel, da se je lestvica ocenjevanja težavnosti v alpinizmu odprla navzgor. Do tvojega prvenstvenega vzpona v Marmoladi je bila lestvica zaključena s številko 6, kar je pomenilo skrajno težavnost. Ti si svojo novo smer ocenil s 7.*

»In povzročil strašne polemike. Ocenjevanje težavnosti se je dolga leta oklepalo nekih rigidnih meril. Izkazalo se je, da sem imel prav in danes je lestvica težavnosti odprta navzgor, kar je veliko bolj logično.«

– *Ob vsem, kar si splezal in doživel, ni čudno, da je tvoj knjižni opus tako obsežen. Nekje sem prebral, da si doslej napisal 35 knjig, ki so prevedene v številne jezike. Nekaj jih imamo tudi v slovenščini.*

»Mislim, da jih ni toliko. Sam sem pri številki 30. Res pa je, da številne ponatise skušam dopolniti z najnovejšimi podatki, tako da je ponatis včasih videti kot nova knjiga.«

– *Kakšne naklade dosegajo?*

»Različne. Odvisno, v katerem jeziku so tiskane. Za nemško govorno področje gre ponavadi za 30 000 do 70 000 izvodov. Imel pa sem že knjige, ki so bile tiskane v več kot 100 000 izvodih.«

– *Na Južnem Tirolskem si najbrž zelo popularen, saj si bil na listi Zelenih izvoljen v Evropski parlament.*

»Ne! Vse je precej drugače. Doma me ne marajo preveč, ker so moji nazori in stališča precej drugačni od večine. Žal moram reči, da se večina politikov na Južnem Tirolskem nagiba na desno in se zavzema za desno opcijo, kar mi ni prav nič všeč. Na listi Zelenih sem kandidiral za Evropski parlament kot nestrankarski kandidat. V njem skušam narediti kar največ za regije, ki so po mojem mnenju prava perspektiva za prihodnost – Združene regije Evrope. Mimogrede naj povem, da se zelo zavzemam za Slovenijo in jo podpiram pri prizadevanjih za vstop v Evropo. Ljudje s takimi dosežki v alpinizmu so združeni Evropi lahko le v ponos.«

– *Živiš v Italiji, si Južni Tirolec, blizu ti je budizem, ukvarjaš se s politiko, varstvom narave, kvalitativnim turizmom, bio kmetovanjem, vinogradništvom, zanima te zgodovina... Kam bi umestil samega sebe?*

»Sem Južni Tirolec in Evropejec z željo narediti kaj dobrega in koristnega za soljudi.«

– *Bil si eden od redkih alpinistov, ki so mu hoteli podeliti olimpijsko medaljo za dosežke v alpinizmu, pa si jo odklonil. Zakaj?*

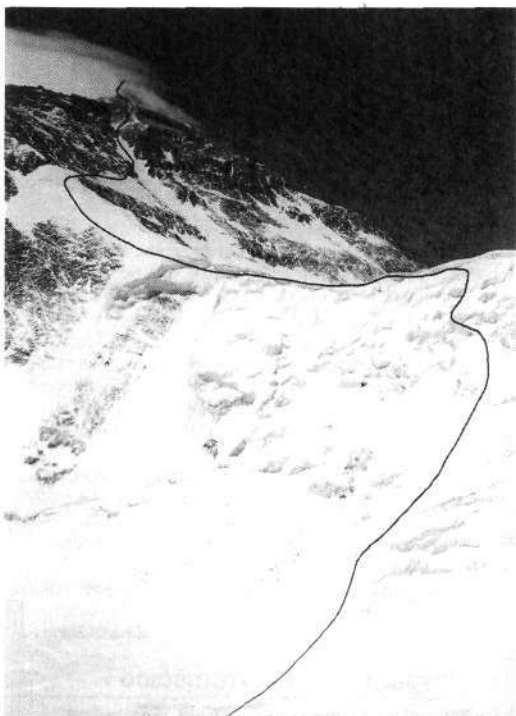
»Pobuda je prišla s strani Poljakov. Takrat sva z **Jerzyljem Kukuczko** že oba preplezala vse osemti-sočake. Meni ideja ni bila všeč iz dveh razlogov. Menim, da v alpinizmu ni tekmovanja med ljudmi. »Tekmuješ« z goro. Drugo pa, olimpijske medalje za alpinizem imajo vse vonj po nacizmu. Prva sta jo dobila brata **Schmidt** za severno steno Matterhorna. Nacistični veljaki so ju predlagali za to odlikovanje. Podobno je bilo tudi z **Dyrenfurthom** leta 1938. Vsi trije so mi čisto simpatični in spoštujem njihova gorniška dejanja, vendar mi ta senca nacizma, ki je na žalost povezana z do sedaj podeljenimi olimpijskimi odličji za alpinizem, ni prav nič všeč.«

– *Iskal si jetija, to bajeslovno himalajsko bitje, in ga tudi našel...*

»Ha, ha! To je res zabavna storija. Prav zanimivo je, kako so bili nad mojimi trditvami najbolj ogorčeni tisti, ki moje knjige o jetiju sploh niso prebrali. Uspelo mi je najti povezavo med bajeslovjem in znanstvenimi dognanji. Že Hillary je med svojimi iskanji v 60. letih nakažoval to možnost, a je ni do konca raziskal. Pri svojih raziskavah sem prišel do spoznanja, da je jeti tibetanski rjavi medved, ki živi v nepreločljivih pragozdovih v vznožju Himalaje. Večkrat se preko visokih sedel seli na južno stran gorske verige, pa spet nazaj. Zelo spreten je pri iskanju hrane. Na visokogorskih pašnikih pobija jake tako, da se postavi na zadnji nogi in z zamahom dvignjenih šap podre žival. Napada in giblje se ponoči, podnevi pa se skriva. Tisti domačini, ki so ga videli ponoči, pravijo, da hodi po dveh nogah. V nejasni svetlobi ne veš, ali gre za človeka, žival ali bajeslovno bitje. No, kakorkoli že, v svoji knjigi podrobneje predstavljam svoja dognanja in povem naj, da se knjiga imenitno prodaja.«

– *Star si 55 let, energije pa imaš še toliko, da kar vre iz tebe.*

»No, čisto tako ni, kot je bilo včasih. Nimam občutka, da sem se postaral, le gore so začele rasti. Za pot na neki vrh potrebujem precej več časa kot takrat, ko sem bil mlajši. Sedaj si pač izbiram letom primerne cilje. Zadnja leta prav rad hodim v naravo z ženo in obema otrokoma. Vse bolj me zanimajo tudi drugi predeli

Mount Everest z vrisano smerjo Messnerjevega solo vzpona s severa; vrh je osvojil 20. avgusta 1980.

našega planeta, ne le gore. Vesel sem, da lahko sedaj potujem z družino. Čez nekaj dni gremo v Indijo, ne v njene gore, ampak v puščave.«

– *Grad Juval, v katerem živiš, in način življenja »kot graščak« gre tvojim obrekljivcem najbolj na živce.*

»To je res. Vendar naj povem, da sem se za Juval odločil, ker sem ga hotel predvsem ohraniti. Restavriral sem ga do te mere, da v poletnih mesecih lahko živim v njem, pozimi pa sem z družino v hiši v Meranu. Moja zamisel je urediti pravi alpinistični muzej in nekakšen »meeting point« za plezalce z vseh koncev sveta. Zbirali bi se na tem prostoru, kjer bi lahko izmenjavali informacije, se družili, zabavali, pa tudi napravili kaj koristnega. Ne vem še, če bo to v Juvalu. Morda se bom lahko za tak prostor dogovoril z mestnimi možmi v Meranu ali Bolzanu.«

– *Tvojih polarnih potovanj se nama še ni uspelo dotakniti.*

»Sam jih opredeljujem kot iskanje neskončnosti, miru in tišine, ki ti je celo Himalaja ne more povsem dati. Seveda pa je vsako polarno potovanje zelo zahteven projekt, čeprav težko primerljiv z vzponi v Himalaji. Večen dan, dejstvo, da ti nič ne more pasti na glavo, pa tudi plaz te ne more zasuti, ti vseeno olajšajo izvedbo načrta. Nisem izvedenec za polarne kraje, a so mi kljub temu uspeli nekatere imenitne reči. Opravi sem prečenje Grenlanda in Antarktike preko Južnega tečaja. Težave pa sem imel pri potovanjih na Severni tečaj, ko bi z bratom kmalu utonila in so naju morali rešiti Rusi s helikopterjem.«

– *Tvoja poškodba pete je pred nekaj leti zbudila veliko medijsko pozornost.*

»Najbrž zato, ker se ni zgodilo v hribih. Zvečer, ko sem

se vrnil domov, sem opazil, da sem pozabil ključ od vhodnih vrat. Da ne bi po nepotrebnem budil domačih, sem čez grajski zid skušal splezati na dvorišče, pa mi je kake tri metre nad tlemi zdrsnilo. Omahnil sem v temo in na peto priletel na kamen. Zdrobil sem jo na trideset koščkov. Po prvih pregledih je že vse kazalo, da ne bom mogel več hoditi, potem pa se je vse uredilo. Kakšnih ekstremnih naporov pa noga najbrž ne bi več prenesla.«

– *Te zanima še kakšen drug šport? Sprašujem zato, ker naju je gospod Majzelj (generalni direktor Mobitela, podjetja, ki je bilo generalni pokrovitelj Humarjevega vzpona na Daulagiri in Messnerjevega obiska v Sloveniji) povabil na večerno košarkarsko tekmo med Olimpijo in Albo.*

»Rad imam smučanje, čeprav nisem ne vem kako dober. Spoštujem vsak šport in seveda tudi košarko. Vendar bi se zvečer raje nekam usedel s tabo in še nekaj plezalci, da malo izmenjamo mnenja, se spomnimo preteklega, proslavimo izjemni Tomažev dosežek in se ozremo v prihodnost. Vseeno pa hvala za povabilo na košarko.«

– *Upam in verjamem, da se pri nas dobro počutiš. Imaš kakšno posebno željo?*

»Zelo me zanima vsa likovna umetnost, posebno še tista, ki je povezana z gorami. Vidim, da imaš nekaj imenitnih grafik s to tematiko. Kdo je avtor?«

– *Moj prijatelj in nekdanji soplezalec, tudi himalajec Danilo Cedilnik-Den. Opazil sem, da ti je posebej všeč njegova upodobitev Everesta, zato ti jo z veseljem podarim.*

»Hvala, tega res nisem pričakoval! Povem naj, da se pri vas zelo dobro počutim in verjamem, da to ni moj zadnji obisk Slovenije.«

Pripisi v podpisni knjigi

Skoraj vsak dan se iz nekdanje Castrum ad Fluvium Frigidum po eni od številnih stez povzpne na Goro, na čudoviti razgledni rob Trnovskega gozda. Od tu lahko gledam, kako se pod mano vije Vipavska dolina, kako se Krás preko mehko zaobljenih vrhov, ki so tako v nasprotju s trdimi kraškimi kamnjenjem, v daljavi združuje z morja široko cesto.

Vedno več nas je takih, ki svoj podpis pustimo tudi v podpisnih knjigah, ki so pravzaprav redko posejane na tem gorskem robu. Nekateri v svojem navdušenju nad prihodom na vrh in v občudovanju lepote narave okrog sebe in v zamaknjenosti vsega, kar odkriva razgled z vrha, tudi še kaj pripišejo.

Tako je nekoč, ki je v prvih julijskih dneh prišel do Otiškega okna, v podpisni knjigo pripisal TEČEM. Drugi, ki je prišel za njim, tudi ni zaostajal: TUDI TEČEM. Tudi tretji ni bil od muh: KOLEŠARIM. Četrta podpisnica pa je iskreno priznala: SE TRPINČIM!

Vendar lepota dežele, ki jo vidiš pod sabo, odtehta tudi to trpinčenje.

Zdenka Žigon Lulik

S kravato na vročo Vremščico

Vroč vikend se nam je obetal konec maja: sončno in vroče, po napovedih vremenoslovcev naj bi tempera-

ture presegle trideset stopinj Celzija. Za soboto smo načrtovali planinski izlet na Vremščico, kajti njena pobojča naj bi v tem času bila v cvetju potonik. Povzpeli naj bi se iz Senožec na vrh Vremščice, nato pa se mimo ovčje planine spustili do Škocjanskih jam. Prijavljenih planincev je bilo za poln manjši avtobus. Kot vodjo planinskega izleta so me udeleženci že nekaj dni prej spraševali, kako naj se oblečejo in obujejo in če je možno hoditi tudi v supergah. Svetoval sem glede na vremenske razmere: če bo suho, grejo lahko tudi v športnih copatih, vendar če niso najbolje izkušeni v hoji, je bolje, da obujejo planinske čevlje. Kratke hlače pa pač, kot se bo kdo sam odločil.

Kaj pa jaz? Dan pred planinskim izletom se pogovarjava s prijateljem in on tama nad vročino. Pa rečem malo zares in malo za šalo:

»Jutri imamo planinsko turo na Vremščico. In to v tej vročini! Zdaj pa ne vem, ali se spodobi, da že zjutraj na avtobus pridem v kratkih hlačah.«

»Seveda ne,« odrezavo odgovori prijatelj, »obvezno moraš imeti dolge hlače. Kot vodnik pa moraš obvezno imeti tudi kravato!«

Franci Erzini

NEKAJ MANJ ZNANIH TURNIH SMUKOV ZA ZAČETNIKE

SMUČANJE PO LESKETAJOČIH SE BISERIH

IGOR ZLODEJ

Začetek zime in prvi decembrski dnevi s solidno snežno odejo so me neke pretekle zime zvalili na prvi turni smuk. Pravzaprav to sploh ni bil pravi turni smuk, ampak bolj hoja. Odpravil sem se na Kobariški Stol (1673 m).

KOBARIŠKI STOL

Takoj na odcepu ceste, ki pelje proti planini Božca, sem si pripel smuči s psi in pričel nekoliko nerodno odrsavati po ne preveč strmi cesti navzgor. Nekajmesečna prekinitve se je seveda poznala. Že po nekaj metrih pa sem ravnotežje popolnoma umiril in ujel ritem: leva smučka – desna palica, desna smučka – leva palica. Sneg je dobro držal in smuči so lepo drsele po površinskem srežu. Celotno severno pobočje je v tem času v senci in kar nekoliko nevoščljivo sem pogledoval proti Kaninskemu pogorju, ki se je kopalo v soncu.

Glede na to, da sem hodil po cesti, sem kar hitro napredoval in že sem bil mimo prve lovske kočice pod Tibelcem, čez čas pa tudi že pri drugi lovski koči. Tukaj je kar precej velika jasa, ki je bila vsaj na videz lepo zasnežena, pa tudi sonce je prijetno grelo.

Pot nadaljujem preko jase, pogled pa mi uhaja na Bovško kotlino in na gore, ki jo obdajajo. Tukaj bi lahko zavil naravnost gor proti Stolu, kot sem to že večkrat prej storil, pa vendar raje nadaljujem po udobni in lepo zasneženi cesti. Pred planino Božca zavijem v desno in grem prav na rob južnega pobočja, ki pa je skoraj brez snega. Ozrem se tja proti Matajurju in še naprej dol na Furlansko nižino. Pod mano so vasice Breginjskega kota, bolj levo Kobarič in Soča, ki se lesketa v opoldanskem soncu.

Nadaljujem proti zahodu in proti vrhu. Sneg na nekaterih mestih postaja južen in se tudi nekoliko predira, zato se raje držim spodnjega roba. Bolj ko se bližam vrhu, manj je snega. Veter je tukaj svoje delo dobro opravil, vendar se kljub temu s smučmi na nogah nekako prebijem do vrha. Ob opuščanju objekta in intenzivnem stolpu pomalicam in se nekoliko razgledam naokoli. Razgled je seveda brezhiben, vidiš pač vse, do koder seže pogled in s tega mesta se kar precej vidi, čeprav nadmorska višina ni posebno velika.

Počasi pripravim smuči in odsmučam nazaj v dolino. Toda smučanja je bilo bolj malo: zgoraj skromna snežna odeja in še sonce je opravilo svoje, po cesti pa sem se le peljal. Vse skupaj je bilo bolj hoja kot smučanje, pa vendar je bil za začetek zime kar lep izlet.

ČISTI VRH

Po krajšem obdobju slabega vremena, ko že več kot teden dni nisem bil na nobeni turi, se nekega krasnega januarskega jutra v trenutku odločim in se zapeljem na

Vas na Skali. Januarja seveda še ni pravi čas za turno smuko, ampak belina novozapadlega snega po gorah me neizmerno privlači. Nad zadnjo še obljudeno hišo Na Skali parkiram, naprej namreč cesta ni plužena, in po nekaj minutah z vso potrebno opremo v nahrbtniku in s smučmi na nogah že vlečem sled skozi prekrasen pršič.

Hodim po gozdni cesti, za katero vem, da se bo kmalu končala, zato zavijem na pot, ki sem jo v kopnem že večkrat prehodil. S snegom obložene veje ponekod prav silijo na pot in nekatere iz previdnosti s palico otresem, da mi ob dotiku ne bi stresle snega za vrat. Počasi se prebijam skozi senčnat gozd, na desni nad mano pa so strma zasnežena pobočja, ki se končajo visoko zgoraj v skalah. Stezo v visokem snegu počasi izgubim, sicer pa je tudi ne potrebujem.

Ko pridem dovolj visoko, zavijem v levo skozi smrekov gozd in – glej, pred mano je srnjak! Nekaj časa me sploh ne opazi, sam pa takoj pomislim, ali je to tisti, ki sem ga v jeseni zmotil pri bormem obroku jesenske trave in ki se je zatem še dolgo oglašal skozi gozd in se hudoval nad vsiljivcem. Lahko je – ali pa ne! Tokrat le s težavo premaguje visok sneg, jaz pa zavijem nekoliko stran in nadaljujem svojo pot.

Po pričakovanju pridem ponovno na cesto, ki pelje proti opuščeni planini v Plazeh. Sonce je na svoji poti že premagalo vrhove Lepega Špičja in sneg se čudovito lesketa, kot da bi nekdo nasul milijone drobnih biserov. Kar nekako težko mi je nadaljevati pot in pokvariti to čudovito belino.

Po krajšem vzponu pridem na ravnico in tam preko jase zagledam kočo na planini, ki prijetno vabi, a vendar zavijem v desno in nadaljujem proti Čistemu vrhu (1875 m). Počasi pridem nad gozdno mejo. Manjše smreke in rušje, vse je debelo obloženo s snegom, skoznje pa se prebijajo sončni žarki. Pobočja nad mano kar vabijo, ampak ne za gor, temveč za smučanje dol. Posebnih nevarnosti za plazove sicer ni, vendar se kljub temu izogibam večjih strmin.

Med razgledovanjem naokoli se počasi prerinem na vrh. Ime Čisti vrh je verjetno dobil zato, ker sam vrh ni skoraj nič poraščen in je pravo nasprotje sosednjim vrhovom Veliki in Mali Tičarici, Plaskemu Vršacu in Griči, na katere se komaj prebiješ skozi gosto ruševje. Razgled od tukaj je res enkraten: kulisa, kakršne ni v Zahodnih Julijcih. Proti jugu so greben prepadnih sten Lepega Špičja, Prehodavci z Zasavsko kočo, Kanjavec, pa seveda mogočni Triglav, Pihavec, Križki podi z Razorjem, Prisank, Mojstrovke, Travnik, Jalovec, Pelci, Bavški Grintavec, Rombon, Kaninsko pogorje, tik spodaj Trenta z lesketajočo se Sočo. Vsenaokoli pa sneg, posut z drobnimi biseri in vmes nekaj suhe poležane trave. Splača se priti sem gor ali pa na sosednji nekoliko višji Zadnjiški Ozebnik, ki se ponaša z nazivom najlepšega razglednika. Pa to še ni vse! Mene je čakal

še spust nazaj dol. Posebej ga ne bi opisoval, bilo pa je eno samo uživanje.

Za nekaj časa sem se ustavil pri koči na opuščeni planini v Plazeh in se grel na januarskem soncu, potem pa skozi gozd in po cesti odsmučal nazaj proti dolini.

KANINSKI PODI

Smučišča na Kaninu so ob primerni snežni odeji in lepem vremenu lahko prav čudovita. Vendar se jih sčasoma naveličaš. Ko so v dolini travniki že zeleni in ko zacvetijo divje češnje, je v Kaninskem pogorju še veliko snega.

Tako se lepega jasnega aprilskega jutra s turno opremo odpravim na Kanin. Pri zgornji postaji si pripnem smuči s psi in preko smučišča zakoračim proti Velikemu grabnu. Nekako skušam slediti planinski poti, ki poteka pod Prestreljeniškim oknom in je sedaj globoko pod snegom, ki pa se je na strmih prisojnih pobočjih že rahlo omehčal in mi omogoča udobno hojo s smučmi.

Ko pridem pod steno, snamem smuči in na turne pancarje pripnem dereze. Zaradi strmega pobočja pač ne tvegam zdrsa. S pomočjo cepina prečim sicer kratko, a strmo pobočje. Pospravim dereze in cepin in si ponovno namestim smuči, a že po nekaj metrih pridem na povsem pomrznjen sneg. S psi na smučeh sploh ne

morem več nadaljevati, saj zaradi nagiba na pomrznjenem snegu sploh ne prijemajo. Ker je pred mano območje Dolгих podov, kjer ni omembe vrednega vzpona, hoja z derezami pa me tudi ne mika, snamem pse. Po robnikih smuči se odpeljem po strmih pobočjih. Vsakih nekaj deset metrov s prestopanjem navzgor pridobim višino za nadaljnji spust. V zelo kratkem času prečim celotno območje Dolгих podov, ne da bi mi enkrat samkrat zdrsnilo in mi tudi ni smelo, saj bi kljub lepemu izteku lahko končal med skalami, ki so štrlele iz snega. Po prečanju ponovno namestim pse in se poskušam držati čim višje pri steni.

Pod Malim Kaninom se po strmem snežišču povzpnem prav pod steno. Ker je sonce neusmiljeno gredo, se takoj pripravim na spust skozi Zadnji dol. Rahlo odpuščen sneg omogoča enkratno smučanje in kar težko je izbirati teren, saj je sneg res enkratno, pobočja pa kar vabijo. Za mano ostajajo v snežna pobočja zarisani veliki in mali zavoji.

Nad Velikim dolom ponovno privežem pse in se odpravim proti koči Petra Skalarja, ki jo tudi kmalu dosežem. Sedaj me čaka še spust v Veliki Graben, ki ga po že znanih prehodih brez težav opravim. Pridružim se smučarjem, ki so sedaj smučali po že precej gnilem snegu in si niti v sanjah niso znali predstavljati moje ravnokar opravljene poti.

SPOMINI NA MOJE TURNO SMUČANJE V JULIJSKIH ALPAH

NEVARNO LEPE ZIMSKE PRELESTI

DUŠAN KOŠIR

Šele konec leta 1980 sem si kljub ne prav rosnim letom nabavil opremo za turno smučanje: vezi marker-iser, pse, podložke za pete, srenace za hojo po trdem snegu in peresa za drsenje po pobočjih. Smuči »hot dog«, dolge 180 cm, sem za majhen denar kupil na smučarskem sejmu v Ljubljani. Sprva sem imel vezi prirejene za navadne usnjene gorske čevlje, pozneje pa za stare usnjene smučarske čevlje iz leta 1969 znamke »Alpina«, s katerimi sem njega dni smučal ob žičnicah.

Tako sem začel – večinoma sam – turno smučati. Kot se ve, so za takšno smučanje najugodnejši meseci od aprila do sredine junija, ko je sneg večinoma že uležan in ni več plazov. Od Komne do doline Krme so v planinskih kočah ali ob njih odprte zimske sobe, kjer je mogoče udobno prenočiti: v Koči pri Triglavskih jezerih, Zasavski koči na Prehodavcih, Tržaški koči na Doliču, Koči pri Krnskih jezerih, Vodnikovem domu na Velem polju in Triglavskem domu na Kredarici. Na Komni in na Voglu je mogoče poleg prenočišča dobiti tudi hrano in pijačo. Ko bom opisal, kje sem tista leta turno smučal, bom nemara spodbudil koga, da se bo za meno in za drugimi na smučeh odpravil v ta prelestni zasnježeni gorski svet.

S turne smuke Komna–Vogel 12. aprila 1981: Bohinjski Migovec in Konjsko sedlo z vzhoda.

S turnega smuka Komna-Vogel 12. aprila 1981: Konjsko sedlo na obzorju

IZHODIŠČI: BOHINJ IN MOJSTRANA

Dne 11. in 12. aprila 1981 sem turno smučal s Komne na Lanževico in s Komne na Vogel ter od tod po Žagarjevem grabnu proti Bohinju, dokler je bilo še kaj snega, naprej pa sem šel peš do spodnje postaje žičnice na Vogel. Turna smuka s Komne proti Konjskemu sedlu se drži zimskih markacij, ki so visoki železni drogovi s puščicami. V predelu pod Podrto goro do Konjskega sedla se označena zimska turna pot vije višje kot poletna markirana pot.

Dne 18. in 19. aprila 1984 sem s prijateljem **Filipom Štucinom** opravil enako turo – od Savice gor in do spodnje postaje žičnice na Vogel dol.

Junija istega leta, 2. in 3., sem se odpravil na zelo znan Juletov turni smuk za Cmirom. Pot me je vodila iz Mojstrane po dolini Krme do Kredarice. Smuči sem pod Kalvarijo globoko pod Kredarico navezal na vrstico in jih vlekel za seboj. Naslednji dan sem smučal s Kredarice do Staničeve koče, se povzpela na sedlo med Vrbanovo špico in Begunjskim vrhom in se nato po jarku med Cmirom in Vrbanovo špico spustil proti dolini Vrata. V resnici je to eden od najlepših turnih smukov, kar jih poznam. Na tistih zasneženih pobočjih sem tisti dan srečal znanca iz mlajših let, znana alpinista in gorska reševalca **Franceta Zupana** in **Rada Kočevarja**, in se nadvse razveselil tega srečanja.

Od 18. do 20. maja 1985 sem se iz Mojstrane odpravil čez Krmo, mimo zgornje lovske koče ter med Kalvarijo in Ržjo do Kredarice. Smuči sem si pripel pri garažah v Krmi, od Zgornje Krme dalje pa sem jih na vrstici vlekel za seboj. Prespal sem na Kredarici in se naslednji dan odpeljal pod Ržjo do Staničeve koče, nato pa čez sedlo med Rjavino in Ržjo do pastirske koče v Zgornji Krmi (1720 m) in še malo nižje. Od tam sem se povzpela na Bohinjska vrata (1979 m) in se od tod odsmučal do Vodnikovega doma na Velem polju ter dalje na Velo polje. Lepo turo sem nadaljeval z vzponom do Hribaric

in na Kanjavec (2568 m). S tega znanega turno-smučarskega vrha sem najprej odsmučal na Hribarice in nato do bivaka pri Koči na Prehodavcih (2071 m). Po Dolini sedmerih jezer sem se odpeljal do Koče pri sedmerih jezerih, nato pa mimo Črnega jezera do roba Komarče. Tam sem si seveda naložil smuči na rame in sestopil do Koče pri Savici v Bohinju.

Na Kanjavcu je bil 19. maja okoli sedmih zvečer zelo trd sneg. Na grebenu mi je na ledu zdrsnilo, a sem se na srečo še pravi čas ujel in ustavil. Pri smučanju s Kanjavca sem na trdem snegu verjetno tudi zaradi utrujenosti kar precejkrat padel. Najlepša tiste dni pa je bila smuka z Bohinjskih vratc v Velsko dolino in s Kanjavca v Dolino sedmerih jezer.

Na kopni poti čez Komarčo sem s smučmi na ramenih nevarno zdrsnil, a sem se na srečo hitro ujel. Hoja s smučmi na ramenih je lahko na tako strmi poti zelo nevarna. Od tega »spodrsllaja«² dalje jih vedno trdno privežem na nahrbtnik. Tako imam prosti obe roki in sem s palicama v rokah dosti bolj stabilen.

MED KOMNO IN KREDARICO

Dne 1. in 2. junija istega leta 1985 sem opravil turo od Koče pri Savici na Komno in od tod do Koče pri sedmerih jezerih ter po Dolini sedmerih jezer do njenega konca pri Koči na Prehodavcih. S Hribaric v Velsko dolino in dalje do Vodnikovega doma ter z Bohinjskih vratc pod stenami Tosca in Draških vrhov je bila najboljša smuka.

Na vzponih sem na vrstici vlekel smuči za seboj. Ko sem takrat smučal pod stenami v Krmi, me je nevarno ogrozilo kamenje, ki je padalo iz sten.

V začetku maja leta 1986, od 3. do 5. maja, sem šel na turno smuko od Koče pri Savici na Komno in dalje do Sedmerih jezer, na prelaz Hribarice, na Kanjavec in pod Vršake ter se s Hribaric odsmučal na Dolci, v dolino Velega polja in do Vodnikovega doma. Od tam sem

Pastirska bajta v Zgornji Krmi: streha je sicer nad glavo, to pa je tudi vse, kar lahko ponudi ta kočica.

se vzpel na Bohinjska vratca in smučal v Krmo ter dalje vse do Mojstrane.

Na tej turi se mi je 4. maja zvečer nekoliko pod Doličem, ko sem snel smuči, do pasu udrl v sneg. Pri tem se mi je ena noga tako nerodno zagostila med skalo in sneg, da sem se le s skrajnimi napori izkopal iz snega. Še zdaj me kar zmrza ob misli, kaj bi se zgodilo, če mi to ne bi uspelo. Nauk, ki sem ga dobil pri tem prijetljaju, je bil ta, naj na turne smuke ne bi hodil sam. Zaradi opasti in velike strmine sem moral na pobočjih Bohinjskih vratc naslednji dan nekaj časa sestopati peš, preden sem si pripel smuči.

Dne 25. aprila 1987 sem se za tri dni odpravil od Koče pri Savici na Komno, od tod pa preko Sedmerih jezer do zimskega bivaka pri Zasavski koči na Prehodavcih, kjer sem prenočil. Preko prelaza Hribarice sem odšel na Kanjavec in se z njega odsmučal v Velsko dolino in do Vodnikovega doma. Kot že nekajkrat dotlej sem se vzpel na Bohinjska vratca ter se od tod odsmučal v dolino Krmo in v Mojstrano.

Spominjam se, da je bila snežna odeja 26. aprila rumenkaste barve, kar je bila verjetno posledica katastrofe v Černobilu, ki se je zgodila tiste dni.

Smuk s Hribaric v Velsko dolino je bil na najbolj strmih delu ob dveh popoldne zelo neugoden. Sneg je bil težak in skoraj nemogoče je bilo obračati. Po tem delu je treba aprila smučati dopoldne ali še bolje zgodaj zjutraj. – Dne 26. aprila je proti večeru močnejše deževalo.

74 Mlada planinca, ki sta s Pokljuke prišla mimo Jezerca

in Studorskega prevala do Vodnikovega doma, sta pripovedovala, da se jima je na poti do tja ponekod udiralo v sneg celo do vratu. Tisto pomlad sta bila prva, ki sta hodila po tej poti.

KORAK DO NESREČE

Tem več ali manj faktografskim podatkom naj dodam še dva dogodka, ki sta se mi še posebej vtisnila v spomin in ki bi se z malo manj sreče zame lahko tudi tragično končala.

Prvo tako nevarno doživetje sem imel na Veliki planini, ko sem 14. in 15. januarja 1977 smučal ob žičnicah. Vreme se je nenadoma poslabšalo, nenadoma se je pripodila zelo gosta megla, pa še močno je začelo snežiti. Zatekel sem se v neko še nedograjeno kočico, ki je bila še v celoti odprta, saj si v takem vremenu nisem upal iskati poti do žičnice. Po tleh v koči je bil sneg, kar že samo po sebi pomeni, da je bilo mrzlo. Skoraj vso noč sem telovadil in hodil po koči, da ne bi zaspal in zmrznil, saj je bil prav strupen mraz, s seboj pa sem imel za varstvo samo kos polivinila. Na srečo sem jo takrat odnesel brez posledic. Pouk iz te zgodbe bi bil lahko takle: Opazuj vreme okoli sebe in jo še pravi čas odkuri na varno! Vedno imej s seboj vsaj osnovno opremo za bivanje – pozimi astronavtsko folijo, rezervna topla in suha oblačila, kalorično hrano in po možnosti bivak vrečo ter majhen plinski kuhalnik s pripadajočo rezervno bombico in posodo.

Dne 28. in 29. januarja 1986 sem nameraval opraviti turi od Mojstrane skozi Krmo na Kredarico. Že na začetku poti so mi z ene od smučí odpadli psi. Zaradi neprimernih starih čevljev sem krepko zajemal sneg, v katerega se mi je pri hoji globoko udarilo, saj sem moral smuči vleči za seboj. Na trdo podlago je namreč pred kratkim zapadlo okoli četrta metra novega snega in je bila poleg tega, da ni držal človeka, tudi realna nevarnost snežnih plazov. Kljub temu sem kar rinil navzgor, vse do pastirske kočice v Zgornji Krmi. V koči ni bilo razen golih desk nikakršne druge opreme, sam pa nisem imel s seboj razen nekakšne vzhodnonemške astrofolije nobene druge opreme za bivanje. Rezultat take nevarne trdoglavosti je bil, da so mi pomrznili prsti na nogah, zlasti še palec. Prav lahko bi se vse skupaj končalo še bolj tragično. Doma sem moral skoraj dva tedna ležati z dvignjeno nogo in pridno jesti tablete, ki mi jih je predpisal zdravnik. Na srečo kirurški poseg ni bil potreben.

Tudi to je bila zame dobra šola. Seveda bi se moral tedaj obrniti nazaj v dolino takoj, ko sem bil brez psov in sem videl, da je veliko novega snega, v katerega se mi je vseskozi globoko udarilo, in da niti nimam primernih čevljev in gamaš. Moral bi vedeti, če sem se odpravil tja gor, kjer je ob tolikšni količini novega snega velika nevarnost snežnih plazov. Naposled bi se moral zavdati tudi tega, da so temperature nizke in da nimam opreme za bivanje.

TISOČ OBRAZOV NEKE GORE, KI JE KRALJESTVO, KOT SO ZAPISALI ŠTEVILNI OBOŽEVALCI

TRIGLAV, KAKRŠEN SE KAŽE OBISKOVALCEM

IGOR ZLODEJ

Nedeljsko popoldne. November, zunaj sneži, stanovanje je prijetno ogrevano. Pravkar sem v gorniški dnevnik vpisal včerajšnji vzpon na zasneženi Vršič. Bil je prekrasen, že pravi zimski dan. Zadnja leta obožujem zimo. V gorah zna biti še posebno lepa in ravno to me privlači.

Gledam skozi okno, snežna odeja vidno raste. Takrat me prešine: Čas je, da nekaj napišem o Triglavu!

Ampak pisati o Triglavu ni kar tako. »Triglav ni gora, Triglav je kraljestvo,« je nekoč zapisal **dr. Julius Kugy**. Čeprav sem že marsikaj napisal, menim, da bo tokrat težko. Triglav je velik, je največji, do njega je treba imeti spoštljiv odnos. Triglav je simbol slovenstva, je kralj Julijcev. Triglav je nekaj posebnega, magičnega. Triglav, ožarjen od prvega jutranjega sonca. Triglav v meglicah soparnega poletnega dne. Triglav v gromu in strelah nevihte ter v orkanskem viharju. Triglav, obsijan s škrlatnimi žarki jesenskega dne in Triglav pod globoko snežno odejo v tihi zimski noči in v soju polne lune. Triglav, ki jemlje in daje. Triglav, toliko zaželen, a za nekatere nikoli dosegljiv cilj.

Pozno sem začel zahajati v gore, še pozneje na Triglav. Kljub temu sem v zadnjih 13 letih na njegovem vrhu stal 63-krat. Za nekatere malo, za druge veliko, kar pa sploh ni pomembno. Prav vsak vzpon se mi je globoko vtisnil v spomin in o vsakem bi lahko napisal dolg spis. Triglav ni samo gora ali vrh, to je gorstvo, pod katerim so krasne doline, reke, potoki, slapovi, pašniki, planine, travnate planjave s prekrasnimi cvetlicami, živali, bogati gozdovi, stene, grape, koče in poti, ki vodijo gor. Triglav so tudi ljudje, ki sem jih srečeval na poteh, v kočah in na vrhu. Triglav so dnevi, ko sem bil sam na njegovih poteh, sam na vrhu. Triglav, ki mi je dajal moč in mi nežno šepetal: »Pa pridi spet!« Triglav, s katerega sem gledal po bližnjih in daljnjih vršcih ter po dolinah. Triglav, s katerega sem občudoval lučke in vaseh in luči spodaj v mestih. Triglav, pod katerim so bili prijetni večeri v kočah, ko smo ob kozarčku modrovali o gorah in o vsakdanjih dolinskih skrbih. Bila pa so tudi šepetanja in nežni poljubi dekleta, ki si je zaželelo tja gor.

Naj pišem o prvem vzponu? Raje ne – ali pa vendarle!

Bil je prekrasen oktober. »Grev na Triglav,« sem ji rekel in takoj je bila za to, da gre. Začela sva v Trenti oziroma Zadnjici, ampak namesto proti Doliču sva zavila na Prehodavce. Ko sva bila tam, sva namesto na Hribarice zavila dol po Dolini sedmerih jezer. Pri koči mi je rekla, da sva zgrešila, pa sem odgovoril, da ne, da si ga moram malo ogledati, Triglav namreč, čeprav se ga od tam sploh ne vidi. Potem sva se povzpela na Štapce in pod Tičaricami in Zelenaricami na Hribarice. Proti večeru sva prišla do Tržaške koče, kjer sva »pre-

Nikogar ni bilo tedaj na vrhu, samosprožilec je odprl zaslonko fotoaparata, da je nastala ta fotografija zimskega obiskovalca Triglava, ki je avtor tega članka.

spala» v bivaku. V krasnem jutru naslednjega dne sva stala na vrhu.

Dolga in lepa je bila najina prva pot na Triglav, a se je pozneje čez leta hitro končala.

Triglav je ostal, vzponi so si sledili drug za drugim. Včasih me je kdo prosil za spremstvo, pogosto sem odšel sam. Tudi očeta sem spremljal na vrh.

Včasih mi je kdo rekel, da so tudi druge gore lepe. Seveda so, sicer pa v teh letih tudi teh nisem zanemarjal. Kadar nisem našel drugega cilja, pa sem preprosto odšel na Triglav.

Z leti sem se sprijateljil tudi z osebjem v kočah pod Triglavom. Ob večerih se vsakokrat kaj pogovorimo. Vedno znova ugotavljam, kako čudoviti so ti ljudje, hkrati pa me skrbi: kaj bo, ko bodo odšli?

Na vrhu in na poteh okoli Triglava sem srečeval zelo različne ljudi. Znane, manj znane ali povsem neznane. Nekateri pogovori so bili prijetni in dolgi. Udeleževal sem se tudi različnih pohodov, srečanj in obletnic.

Posebno zanimivo je opazovati ljudi, ko pridejo na vrh. Če je primerno vreme, se tudi sam za kakšno uro ustavim na vrhu.

Kaj vse lahko vidiš in doživiš v tej uri! Nekdo z mobitelom v roki mrzlično hodi sem in tja ter se razburja, ker ni signala. Drugi spet se huduje, ker ni blazinice, da bi odtisnil žig. Tretji nerga, ker je mlad par zasedel mesto ob Aljaževem stolpu, sam pa ne more fotografirati svoje drage. Potem pride skupina veselo razporejenih, ki še med hojo odpirajo nahrbtnike in vlečejo ven steklenice, da bi nazdravili. Neka druga skupina se ukvarja z nekom, ki je opešal, vendar si kmalu opomore. Eden, očitno odličen poznavalec gor, svojim v skupini razlaga imena sosednjih vrhov, vendar jih krepko pomeša, kar pa drugih sploh ne moti, saj nihče ne pozna. Nekdo tretji vsem prisotnim razlaga, da je prvič in zadnjič na vrhu.

Potem pride gospod okoli petdesetih let v nekoliko zastareli planinski opravi. Ko gre mimo Aljaževega stolpa, 75

se z glavo rahlo in spoštljivo prikloni in oči se mu orosijo. Na robu množice si poišče prostor, kjer se usede. Med malico se razgleduje naokoli in daje vtis, kot da drugih sploh ne opazi. Ko konča, si oprta nahrbtnik in tiho, kot je prišel, odide.

In prav ta zadnji se mi zdi pravi ljubitelj gorá.

Kmalu tudi sam odidem in ga dohitim spodaj v Škrbini. Zapletem se v pogovor in pove mi, da si je dolgo želel na vrh, danes mu je to le uspelo. Iskreno mu čestitam, nato pa skupaj nadaljujema pot v dolino.

So pa tudi bolj žalostni dogodki okoli Triglava. Na smrtno

ponesrečene nas spominjajo napisi: »Sneg, veter in samotna gora so bili njegovi spremljevalci, ko je zdrsnil... Tukaj je umrl najin edini sin, zadet od ognjene kače je omahnil v globino,« je napisano v češčini. Veliko življenj je vzel Triglav, veliko pa jih je bilo rešenih.

Vse to je Triglav in še veliko, veliko več.

Ko se proti večeru prijetno utrujen vracam z njegovih strmin in se peljem proti Bovcu, se na Logu v Trenti ozrem nazaj gor, kjer se vrh koplje v večerni zarji. V mislih si rečem: »Takšen ostani, saj kmalu spet pridem!«

OD PREVOTLENIH SABOTINSKIH KAMNOV MIMO POHLEVNE KORADE DO SOLKANA

PUNČICA USNULEGA OČESA

MARE CESTNIK

Nisem spal kot kralj. Plošča postelje je bila pretrda. In aprilska noč, ki je mehko dišala od prvih češnjevih cvetov, je bila še predaletč stran od poletja. Toda kraljevska je bila dvorana, ki sem jo imel samo zase. Kadar sem se prebujal, sem videval zvezde, kako neutrudno migotajo na modrikastočrnem nebu, in freske dreves, ki so se risale na svetlejšem ozadju. Nad mano, v mogočni dvovršni brezi, ki sem se ji bil ponudil v varstvo, so bedele vojske vej in vejic, ki so čakale na zadnje povelje za razstrelitev brstičev. Čutil sem se vedno znova, ker me ni bilo strah in ker nisem imel vzroka zanj; sanjal sem tako v sanjah kot v budnosti, oboje zamenjeval in pretapljal.

Ni dolgo trajalo in nebo je začelo bledeti; umetni žar urbanih detonacij spodaj po veliki ravnini se je počasi raztopil in ob vse glasnejšem pozdravljanju ptičev se je po krošnji nad mano začelo spuščati zavesje rdečega sonca.

Dolgo se nisem mogel zbežati iz spalne vreče: prekrizal sem roke pod vratom, se stapljal s tisto divjo ljubeznijo prvin in razbijajočega srca poslušal. Kajti vse je bilo novo, četudi marsikaj ni bilo prvič. Nazadnje sem le stopil v roso, potelovadil s okorelimi vlakni, se priklonil na vse strani, potrepljal brezo, šel na rob pogledat Sočo, se slekel in pospravil. Z obžalovanjem in z veseljem obenem sem začel dan na začetku samem. Noč pod golim nebom je šla z mano – tako v podobah kot v neubesedljivi čarnosti, značilni za sanje.

Do visokega, belega dvotrupega drevesa, vladajočega sredi ene od travniških oblin, s katerimi so obdarjene grebenske korenine tihotne Korade, sem bil prišel na večer, ko se je sonce že neusmiljeno pogrezalo v čad Furlanske nižine. Dovolj utrujen, da me tega ni bilo sram priznati. Postelja, ki je kot kakšno do kosti olupljeno vozilo čepela pod drevesom, me ni obsula s pravičnimi vprašanji, naj je sredi skoraj nikogaršnjega sveta še tako trdovratno vpila s svojo civilizacijsko tujostjo. Preprosto sprejel sem jo, kot nekoga, s katerim sem bil domenjen prav tam in ob prav tisti uri. Bil je samo okvir

z lesenim dnom, toda povabilo revnega predmeta je bilo iskreno. Sedel sem nanjo, na njej razdejal vsebino nahrbtnika in si narezal kruha za malico, si jo usužnjil kot ugodno razgledišče in se na njej pomirjen predal čakanju večera in noči.

V nogah sem imel sabotinske kamne in ponekod debelo stezo med nešteti kavernami in strelskimi jarki. Nekateri ostanki velikovojne soške klavnice so bili kot novi, drugi napol posuti in zaraščeni. Nesrečna, tako brezsmiselno in brezumno prestreljena gora, njen kamen razžgan s toliko izsiljene in izropane mlade krvi. Takšen žrtvenik pušča srh, naj je vse na njem razen opozoril in podukov še tako temeljito utopljeno v preteklosti. Ko sem se vzpenjal skozi skrotovje in se lovil po robovih, pod katerimi se je neslišno premikala legendarna reka in od koder sta Škrabrijel in še posebej Sveta Gora skoraj tiščala v škrbine sabotinskega pečevja, mi je bilo popolnoma vseeno, v katerem jeziku je govorila in izterjevala smrt. Kako nesmiselna, poceni in zaman je bila, so govorile prav te nekoristne planje in razhrebani prepadi, za katere se je ves bojni čas umiralo v desetisočih. Globoko presunjen sem se spraševal, ali res samo za to temeljito ograjeno planjavo, s katero si zaman poskuša sititi lakoto zemlje večno lačna država, za mejo, ki ni samo izsiljena in krivična, ampak tudi popolnoma nesmiselna? Ali za dokazovanje, da sta mir in sožitje za človeka nenaravni stanji? Ne vem, ampak Sabotin pooseblja veliko in kruto zlorabo – in tega brezsmiselnega ponižanja se ne bo zlepa otresel.

Iz črnih votlin je puhtel hlad, kakor je iz belih skal na površju žarela surova vročina. Bunkerji na površini so bili mlajši, skoraj še uporabni – če bi sploh bilo mogoče – še grši od nekaj desetletij starejših vojaških razvalin. V Solkanu je odzvonilo, po cesti ob Soči so se neslišno selili avtomobili. Pomladno ozračje je bilo otožno in lepo, malce grozeče v pogledu na Banjšice, tolažljivo v pogledu na Goriška Brda. Potil sem se skozi bodljivke in polhroma drevesa, čez grbe razžagane grebena, čez obdelane in vgrajene kamne, ki jih je narava spet spravljala v red preoblikovalnih naključij. Pot ni bila ne lahka ne kratka, toda imela je izhod na

zelenosveže travnike briškega obrobja. Nad krtinami so se vrtinčile mušice in zamolklo je dišalo po rasti. Nadaljeval sem skozi polomljene hoste, okrog prež, teh udobnih morišč sodobnega samoizobčence v olivnozelenem, po kolovozih in cestah, mimo prvih hiš in mimo zadnjih hiš, mimo ljudi, ki so pozdravljali prvi ... Če se nisem bal hudo strupenega sabotinskega gada? Če bi bil vedel zanj...

Počival sem torej potem na postelji pod brezo in gledal, kako nastaja večer. Pod mano se je v večerni tihoti razlegal Kožbanski kot. Vetra ni bilo, nekajkrat je bruhnila le bližnja nevidna cesta. Gledal sem, kako teče večnost, kako se na nebo pripenjajo zvezde in se pritika srp lune, kako se razplamteva umetni žar tesno pozidanih italijanskih ravnin. Biti sam je bilo tako sproščujoče kot boleče zdravilo. Odprtost prostora, če se v njem človek, vaje sten in ključa v ključavnici, odpravlja spat, je preskok takšnih razsežnosti, da se v njih razgubijo njegove običajne oblike zaznav. Prebudijo se nagoni in naravni strahovi, obenem pa se v prsi naseli lahkota, ki pomaga prenašati nevajeno breme vseobkrožajoče svobode.

Oblekel sem vse, kar sem imel obleči, razgrnil po postelji spalno vrečo in zlezal vanjo. Hitro mi je postalo toplo in s toploto sem se navzel miru, nerazložljivega veselja in zaspanosti – do konca, kolikor sem sploh mogel prenesti. Vso navlako napak, ignorantstva in nedela vsakdanjika sem resnično pustil daleč zadaj in nekje globoko spodaj.

Nedeljsko jutro je hitro vzdramilo mojega pešca. Jutranja hoja, nezadrgnjena s časovnimi omejitvami in v sveži odprtosti prostora, je praznik za telo in srce. Maša brez črnih preprodajalcev onostranstva. Lahkотно sem odobril proti pohlevni Koradi, v prijazne pologe Planine, kot ji preprosto in z neprimerno več domačnosti rečejo Brici. Še neoblečeno drevje je trgalo zgodnje sonce in se naenkrat izgubilo okrog vrha. Pri koči so se ob buču briške medezije že korajžili mladi in stari fantje, zabijajoč kole za mize in klopi, zbujač praznik in hrupno planinsko otročjost z njim. Toliko tišje je bilo pri cerkvi, zadaj za robom vršnih travnikov, ki so zgubili sneg in pozeleneli, in na gramozni cesti proti Žarščini. Vas, že nagnjena proti dolini Idrije, proti Stari Gori na oni strani meje in drugim uropanim dragocenostim slovenske Benečije, je molčala v svojem srečnem obrobju. In v ne vselej posrečenih poskusih, da bi sledila tehnološkemu nareku iz nesrečno zazidanih urbanih središč. Dobil sem hvaležen pozdrav in vodo iz vodnjaka pred prvo hišo ter se počez po južnih plečih Korade odpravil v Brda.

Po hostah, polnih belih skal in sivih bukev. Zelenci so odšumevali v listje in žuželke so pretrgavale pomladne sparine. Isti zvoki so kraljevali okrog polporušenih zidov Vriska, samotne kmetije nad Brezovkom; mogočne so celo njene razvaline, da ne govorim o njeni molčeči žalosti. Toda večinoma je tako tudi z vami spodaj okrog rečice Kožbanjščka: zapuščenost, razpadanje, opustelost, okrog katerih straši nekaj asfaltnih cest ter sodobnim mehkužnim časom prilagojenih novogradenj. Slapnik – brez stalnega prebivalca, Spodnji Bre-

zovk – ena družina, Zgornji Brezovk – dve stari ženici, Kožbana – brez otrok na vaški ulici. Čemu tako, mi ostaja uganka. Ljudje vztrajajo drugod na mnogo bolj odročnih, težko dosegljivih, mrzlih krajih, obdelujejo mnogo manj gostoljubno in plodno zemljo, se dnevno selijo na mnogo bolj oddaljena delovišča in v mesta ter poglabljajo sidra v pokrajine z manj slikovitosti in naravnega razkošja. Iz Kožbanskega kota, najsevernejšega zatrepa Goriških Brd, ni daleč niti do Dobrovega in celo do Gorice ne; v njihove vasi ni potrebno plužiti in posipati cest in flišnati pomoli niso za vino-gradništvo in sadjarstvo nič manj strmi kot v južnejših, temeljito obdelanih briških brežinah.

Na vprašanja, ki izvirajo iz naštetih dejstev, kot rečeno, ne znam odgovarjati, toda brez vsakega slabega prizvoka in namena čutim, da mora biti prav tako, kakor je. Žal mi je, da izginjajo lepote vsakdanjih in nevsakdanjih človeških stvaritev, ni pa mi hudo, ker njihovo bivanjsko prisotnost spet prerašča neusmiljeno pravična narava. Bolje tako kot nasilje človekovega tehnološkega in nevrednotnega grobarstva, sodobnost z ničevim kričanjem, da se mora izplačati; bolje ruševine kot umazanost tehnoloških posilstev. Naj razpade in se poniža k zemlji, nazaj pod zeleni pokrov, pod gozdnate plašče!

Rad sem srečeval te stare kraje in stare ljudi. Bolj prvinski so in ne bodo se pustili odtrgati. Moralo jih bo prerasti tam, kjer jih je vzbrstelo. Stikal sem okrog podrtij, otipaval cvetoče češnje, hodil po napol ali povsem opustelih in preraščenih stezah. Srkal sem zgovornost starih domačinov in njihovo dišečo kiselkasto vino. Vse preslabo, skoraj ničelno se zavedamo, kakšen tragičen preskok je doživelo podeželje v zadnjih, recimo, tridesetih letih. Če samo pomislim na razmaličenje vasi, v kateri je bilo dano odraščati meni: najvztrajnejši spomini so tisti, ki spremljajo pojoče kosce in nad bodljikava povesma sklonjene žanjice, poletne južine ob robovih senožeti, preznojena telesa konj, razkošno družabništvo med obiranjem hmelja, iskanje sadežev od maja do decembra, živinsko sopenje pod lesenimi podi, množice otrok ob nedeljah popoldne – in se žalostno in brez vrnitve razbijejo na podeželju, ki je samo še neprepoznaven ostanek nekega srečnega (ne le mojega!) sveta. Ob začudenih ljudeh, ki so verjeli, da bodo traktorji, stroji, beton in elektrika spremenili kmečko življenje v lagodno službico – ter ujeli sebe in svoje naslednike (ki s porabniškim navdušenjem dodajajo nove in nove uboje zdravega smisla!) v žalosten propad dobro utečenih, plemenitih vrednot.

Res, niso se znašle v ruševinah samo ljubeznive stare bajte, njihova stopnišča in pogledi na tesne, a svetle kamnite »gase«, temveč tudi preživetveni ritem in zatemnjena videnja, ki središčijo profit in zanemarjajo družljivost z naravnimi danostmi. In mnogi rečejo temu celo napredek...

Iz starih mož je kašljala anhovska azbestoza, iz starih ženic bistra briška kljubovalnost. Če je pogovor zaoral več brazd kot samo pozdrav, sta se brž ponudili njihova odprtost in gostoljubnost: ljudje so me povabili noter, 77

kaj malega narezali, natočili kozarec vina, se toplo in z zavzetostjo pogovorili. Besede so seveda najraje segale v preteklost, v čas italijanskih uniform, preživljanja z drvni iz okoliških gozdov ter z nabiranjem maronov, s štetjem gostlin, ki jim je zdaj najbližja v obmejnem Neblu, s čudenjem nad časi, ki bežijo mimo te zarasle in nikjer omenjene doline. Besede, ki so bile vesele samih sebe in nekoga, ki je z veseljem poslušal.

Premikal sem se tako od vasi do vasi, od večjega do manjšega oboka, od čakanja na nedeljsko južino do dremotnega brezčasa po njej, od pozdrava do slovesa. Od zatravljenih njiv do zakoprivljenih teras, od krepčev srobota do ran v kamnitih zidovih, od posidlih streh do podivjanih trt in pokonci sprhnelih dreves. A tudi tu so bila Brda tik pred silovitim razcvetanjem; z vsako uro so postajala bolj zelena, bolj rožnata od breskovih cvetov, bolj bela od razpirajočih se češnjevih socvetij. Dišala so po ognjih in po odprti prsti, po trinem solzenju. Kakšne radosti za celinca, če beži od umazane zime in mrzle vlage slovenskih kotlin, kakšno razkošje v tej umaknenosti, ki ji je lahko človek samo hvaležen!

Od razgledne trate nad kožbansko cerkvijo sem še zadnjič pogledal dvotrupo brezo, ki je kot majhna dlač-

ca štrlela iz bradavic grebena nad Sočo tam zadaj, in se odpravil poniknit v dolino Kožbanščaka. Po njej sem se z rečico vred začel iztekati v osrčje Brd. Prelepa ožina je žuborela in se kopala v rasti, v poplavi pomladi. Čedalje manj divja, a vseskozi slikovita. Vodna žila je tu in tam malo poskočila ter se včasih izgubila v nizkem kostanjevu. Ustavil sem se pri globokih, v skale zajedenih tolmunih, stopničasto zasekanih v zelen mahovnat nagib, po katerem se je v gibanju vode milijonkrat lomila svetloba že prevešenega dneva. Sezul sem čevlje in namočil noge v tisti blagoslov. Naprej sem lahko šel samo še bolj srečen in poln, čeprav se je dolina širila, golila in se vse napadalneje poseljevala z monokulturami. Ves raztopljen na žlahtnem olju briške govorce, vznesen od približanosti samotnih ljudi, s sproščenim duhom v od hoje nasičenem telesu, še vedno napolnjen z globino nočnega neba nad samotno posteljo sem se znova vtapljal v glasove prostora in umevanje časa, ki mu na prvi pogled vladata motorizirani človek in njemu prirejena krajina.

V Solkanu, kjer sem bil prejšnjega dne začel, me je začudilo, kako imam rad tudi vse tiste, ki so ostali spodaj. Ne bi poskušal ponavljati, kaj me je napravilo takšnega.

POTEPANJE PO ZLATOROGOVM KRALJESTVU

OD PLASKEGA KUKA DO VOGLA

JANEZ SOKLIČ

Ne spominjam se več, kdaj mi je prišla v roke knjižica Bohinjska planinska pot, posvečena štirim srčnim možem-Bohinjcem, ki so pred dvesto in toliko leti prvi stopili na naš najvišji vrh, Triglav. Knjižica priporoča na območju Bohinjskih gora obisk 30 vrhov – planinski del in 7 vrhov – plezalni del poti. To je BPP in ko na njej vse to obležeš, ti PD Bohinjska Bistrica podeli spominski in častni znak BPP. Med vrhovi plezalnega dela poti mi je dolgo časa manjkalo le še vzpon na Plaski Vogel kot zadnji vrh v knjižici.

Pri načrtovanju izletov PD Litostroj za leto 1997 se je

izoblikoval predlog za obisk Travnikove doline in okoliških vršacev. Tu se je tudi meni ponudila priložnost za obisk Plaskega Vogla. Pristavil sem svoj piskrček in v program smo v velikem srpanu uvrstili enoinpoldnevni izlet Planina za Skalo–Plaski Vogel, določili dan izleta in vodnika. Vse je bilo lepo zapisano v programu izletov pod geslom »Z litostrojskimi planinci na izlet v letu 1997«.

Kljub dobri vremenski napovedi za vikend nas je pri odhodu s stalnega zbirališča ob napovedani uri v soboto popoldne za uvod na pot pospremila nevihta. Na pot smo krenili štirje udeleženci s 4-kolesnikom čez Vršič v dolino Vrsnik, kjer smo v senci pustili naš avto in jo peš ubrali po označeni poti na Planino za Skalo. Tam sta nas že čakala dva udeleženca, ki sta se že pred nami pripeljala iz Reteč pri Škofji Loki in ju je malo namočil dež. Vselili smo se v nekoliko obnovljen stan, večerjali in uživali ob pogledu na sončni zahod, ki je obetal lepo vreme. Zavlekli smo se v spalne vreče na zaslužen počitek, ki so nam ga z nočnim koncertom popestrili živahni mali gledalci. Bili so domačini, mi pa v njihovem domu samo vsiljivi tujci.

Zgodaj zjutraj nas naš vremekar zbudi in naznani lep dan. Po zajtrku pustimo odvišno opremo zaradi varnosti pred glodalci na višjih mestih in se vsi člani odprave podamo v sveže, hladno in jasno jutro, proti Travnikovi dolini.

V skalni pregradi, ki se od Lepega Špičja z več vrhovi

Travnikova dolina med Vršacem in Čelom ter Travniškim robom, Planjo in Kukom

vleče do Plaskega Kuka, je Travnik v njej neizrazita vzpetina. Vendar se tu greben razcepi v jugozahodni krak, ki poteka čez Travniško škrbino, Travniški rob, Planjo in Kukom nad Planino za Skalo, ter južni krak prek Vršaca, Čela in Glave za bajto na Velika vrata in naprej do Spodnjih Bohinjskih gora. Med njima se skriva čudovita Travnikova dolina, cilj ljubiteljev gorske samote. Naš cilj je bil obisk vršacev nad to odmaknjeno dolino, ki jo človek poredko obišče; tam ga zmotijo le žvižgi gamsov in svizcev ter koraki po cvetočih travnikih očnic in murk. Poseben mik Planine za Skalo je stari stan na robu planote, ki ga nameravajo obnoviti kot zatočišče obiskovalcev te gorske lepote.

Pot v Travnikovo dolino ni označena, je pa dobro uhojena in čez skalni prag skozi naravni prehod zavarovana z jeklenico, ki so jo napeli lovci, da lažje zmoredmo strmino. Znajdemo se na travnikih, polnih cvetja, kjer nas nad prehodom razveseli studenec s koritom – kot nalašč za kuhanje jutranje kave, dopolnitev zaloga vode in še marsikaj. Ko pridemo pod strmali Kuka, poiščemo najlažje prehode in se povzpemo po naravnih policah, ponekod poraslih s cvetlicami, med travo do vrha. Zazremo se v nova obzorja, kjer se znani in neznani vršaci kažejo v čisto drugačni perspektivi. Po kratkem predahu, da zajamemo sapo po premagani strmini vzpona, ki se vsem prileže, in ko se nam napa-sejo tudi oči na bližnji in daljni okolici, se odpravimo naprej po grebenu. Je kar prehodni in tudi kosmate zaplate rušja, ki se počasi umikajo travam in skalovju, nam ne povzročajo prevelikih preglavic; hodimo kot po promenadi. To je raj za vse, ki ljubijo gorsko cvetje, saj so vrtnički marsikje tako na gostu, da jih ni mogoče obiti. Uživamo v lepoti in tišini, ki nas obdaja in se na vsakem koraku spreminja. Tako – malo gori in doli – prehodimo še vrhove Planja in Travniški rob ter pridemo čez Škrbino na Travnik, kjer si privoščimo počitek in izdatno malico. Dobrote romajo iz nahrbtnikov v lačne želodce,

počutje vseh se izboljša, postanemo še zgovornejši in nekoliko popusti začetna napetost, saj smo prehodili že skoraj polovico poti. Odpre se nam že tudi pogled na dolino Triglavskih jezer.

Nadaljevanje postavi pred nas novo uganko – dostop na Plaski Vogel. Vendar vodnika kaj hitro odkrijeta še kar varen pristop; malo je potrebno poplezati in že smo na zadnjem vrhu današnjega potepanja od Kuka do Vogla. Že na Travniku smo pokukali v dolino Triglavskih jezer, na Voglu pa se nam odpre še veličastnejši pogled na to prečudovito dolino jezer pod pregrado vrhov od Kanjavca do Zelnaric, Kopice in Tičaric. Oči tipajo še dalje in vedno se najde kakšen znan vršac, vendar v drugačni podobi: bolj stožčast in zaobljen, zeleno poraščen ali skalnat; narava je vendar največja umetnica na svetu in njenim umetnijam ni konca ne kraja, le znati je treba opazovati njena čudesa.

Naj na kratko naštejemo samo nekaj znanih gor, ki so se odkrile našim očem. Od Spodnjih Bohinjskih gora na jugu so na zahodu značilni nos Krna, široko Kaninsko pogorje z izpostavljenim Rombonom, lepota nad Sočo od Bavškega Grintovca, Mangarta in Jalovca, na severu so Prisank, Razor in Triglav ter proti vzhodu Karavanke, Kamniško-Savinjske Alpe in široka predgorja, ki se nadaljujejo v gričevja. Še bi našteval, ampak to ni isto, kot če stojiš tam in zreš sam na to prostrano lepoto gor, dolin in vsega drugega.

To opazovanje nas zlačni in po okrepčilu smo pripravljeni vzeti pot pod noge. Odločimo se za sestop. Tudi za to izberemo varne, malo izpostavljene naravne prehode ter police in že smo na sedlu med Travnikom in Vršacem. Tu poiščemo stezo, ki se ponekod izgubi in nas pripelje po vzhodnem robu doline med Čelom in Rušjem, kjer iščemo najlažje prehode, do označene poti z Velikih vrat na Planino za Skalo. Hoja po označeni poti je lažja in udobnejša, več časa imamo za opazovanje okolice in vedno novih cvetic. Od vzpona na

Vrh Labrja, Brda in Velika špi-
ca

Plaski Kuk do te označene poti smo hodili večinoma po brezpotju, ki je bilo občasno zahtevno z malo plezarije.

Po prihodu na planino se nam je prilegel počitek in popravili smo še zadnje ostanke dobrot. Natovorili smo odvečno opremo, ki je bila ta čas v stanu (nekaj so jo odtujili hitri mali glodalci), v nahrbtnike in se napotili proti dolini. Tam so nas še čakali naši zapuščeni štirikolesniki in po osvežitvi v potoku, ki se nam je še posebej prilegla, smo se odpeljali proti domu. Ustavili smo se v gostišču ob poti, da si privežemo dušo. Privoščili smo si pijačo, da nadomestimo izgubljeno tekočino, in posebnost Trentarjev, čompe in škuto.

Vožnja do doma je minila brez nevšečnosti, spet smo si nabrali moči za premagovanje celotedskega vsakdana.

Vtise in utrinke s tega vandravanja po vršakah nad Travnikovo dolino smo še dolgo obujali in se jih spominjali in ostala je obljuba, da se še vrnemo v Zlatorogovo kraljestvo in obiščemo še južni greben nad dolino. To pa je že druga povest in ker obljuba dela dolg, bomo morali kmalu razmisliti o tej pustolovščini.

Tako sem le obiskal zadnjih vrh BPP in končal to pot, ki nudi obiskovalcem vsa spoznanja o Bohinjskih gorah, ljudeh in znamenitostih.

Rjavina me je zavrnila

JORGI KRALJ

Drugi vikend lanskega oktobra je bil fantastičen. Stabilno vreme je kar vabilo čim višje k soncu in odločil sem se za Rjavino. Res je nad 1600 metrov že zapadel sneg, pa sem vseeno šel. Kolikor se bo dalo varno lesti navzgor in navzdol, bom šel, več pa ne, sem si dejal že doma.

V Legarjev rovt v Kotu sem se pripeljal še v mraku. Hitro sem se preobul in vzel pot pod noge. Ko sem prečil hudourniško strugo, sta se mi v vsej lepoti prikazala Rjavina in Spodnja Vrbanova Špica ter za-trep Kota. Kljub mraku se je sneg kar svetil v pobojčjih. Kmalu je sonce obsvetilo Karavanke in ni minilo veliko časa, ko je začelo božati vrhove proti Urbanovim Špicam. Kmalu sem prišel do prvih zaplat snega, pod Oblim kamnom pa ga je bilo že veliko. Zaradi zametov sem si obul gamaše, saj je le ena rahla sled vodila v dolino, pa še te je zmanjkalo. Kaže, da si je neko prejšnji dan premislil.

Vso pot me je spremljalo rožljanje kamnov, ki so se sprožali s sten in s strmih melišč, izjedjenih od hudournikov. Led je popuščal in kamni so se kotilili. Nekajkrat je tudi bolj votlo zadonelo – kot da bi se premaknil kak velik kamen. Pri križišču proti Rjavini je bilo snega že kar veliko, bil je pa pravšen za dobro

stopinjo. Po melišču je šlo lepo, ko pa sem prišel do prvih polc, sem zaslutil težavo. Imel sem le palice, po kamnih pa je bil led, debel in trd.

Kar dosti truda me je stalo, da sem si izbral dobre stopinje do naslednjega melišča. Po njem sem hitro prišel do vstopa v steno in si privoščil malico.

Spodaj sem zagledal dva planinca in jima zaukal. Pa mi nista sledila, ampak sta šla naprej proti Staničevi koči. Dolino je preletel vojaški helikopter.

Malo sem si ogledoval začetek poti, pa mi ni preveč dišala. Debel led se je držal skal in klini so bili videti redko posejani. Že pot navzgor bi bila težka, navzdol pa preveč nevarna. Brez cepina in tudi derez danes ne bo nič, sem si dejal in užival v razgledu na Urbanove Špice, pa seveda na Triglav, ki je bil videti tako blizu. Spodaj sem zagledal planinca, ki sta se vračala. Kaže, da sta tudi onadva naletela na težave in sta se raje obrnila.

Nazaj grede sem se usedel na skalo na soncu in še malo pomalical, potem pa se odpravil nazaj v senco in v dolino. Kar hitro sem bil blizu avta, kjer sem srečeval nedeljske obiskovalce slapa pri izviru Radovne.

Kljub krajšemu izletu, kot sem ga načrtoval, sem bil prav zadovoljen. Rjavina bo počakala in naslednjič bom bolje pripravljen. Saj če gre že navzgor težko in vprašljivo, potem bi navzdol morda šlo mnogo prehitro.

NA SLAVNIK, MORJU NAJBLIŽJI TISOČAK

POSŁANSTVO LJUDI, RASTLIN IN GORE

MILENA OŽBOLT

Slavnik, naš morju najbližji tisočak, me je zvalil več kot enkrat; iz Skadanščine, iz Kozine, pa iz Prešnice in tudi iz Podgorja. Takrat, ko cvetejo potonike, šipek, perunike in veliki koren, ali pozimi, ko brije strupena burja, da ti ni do pogledovanja naokoli in so trave osmojene ali pod snegom; ali pa, ko kljub vročemu soncu hodiš kakor v parku po čarobni senci starega borovega gozda, skozi katerega gre ravna pot nekam postrani navzgor...

Na Slavnik me je gnalo tudi dan pred lanskim obilnim novembrskim snegom, kakršen se kljub jasnemu in toplemu vremenu rad napove s trganjem v kosteh, in le malo po tistem, ko se je **Tomaž Humar** živ in zmagovit vrnil z Daulagirijskega...

LEPO JE ITI PO ŠE NEZNANIH POTEH

Lepo je iti po še neznanih poteh in tokrat se je ena od takih začela v značilni primorski vasi pod gozdom, kjer se je po ozki asfaltirani cesti ob podpori krepke ženske in bergle tistega dopoldneva s trudom pomikal starejši možki z roko v opornici. Videlo se je, da mu pol telesa pravzaprav ne služi in da mu vsak korak pomeni velikanski napor. Ženska se je za trenutek ozrla v nas in zvonko odgovorila na pozdrav.

Nadaljevali smo vsak v svojo smer in kmalu nas je pogoltnil gozd. Gaber, bukve, brinje, bršljan, trnje in grmovje vseh vrst. Pa ruj, neponovljivo rdeče rdeč. In shojena kamnita pot...

O MAKUNCAH, MARTINJKAH IN PERUNIKAH

Kako lépo je lahko skromno mokovčevno drevo s šopi zrelih »makunc« in z modrim jesenskim nebom za ozadje! Moja stara mati je – kakor druge Poljanke – te plodove nabirala, jih sušila na peči in dajala mlet k Renkotu v Markovec. Iz »makunčeve« moke in malo pšenične je znala speči sladkast »makunčev kruh«, ki se resda hitro posuši in tudi drugače ni bogve kaj, nekaj je pa pri številni družini le zalegal. Precej boljši je bil »ta pisan kruh«, kjer so bile »makunce« le nadev, a je bilo zanj treba več pšenične moke.

Na Slavniku je mokovcev veliko; najlepši so tisti višje na samem, tršati in nekoliko upognjeni od burje. V travi jim delajo družbo pozne gobe, najverjetneje sivke; gošpa iz Trsta, ki smo jo srečali na vrhu, jih je imenovala »martinjke«, ker da rastejo okoli svetega Martina.

Oster veter na Slavniku pa tokrat povzroča tudi po Martinovo rdeč nos in solzeče se oči, ki po obzorju iščejo znane razglede. Pa sem take volje, da me bolj kot morje, Trst, Snežnik, Učka, Julijci s Triglavom in tako rekoč vesoljna Slovenija na dlani zanima tista severna kotanja pod vrhom Slavnika, kjer konec maja cveto nebeško lepe perunike, resda z asketsko ozkimi listi in

cvetovi, ki jih delajo v družbi bohotnih potonik manj upadljive, a s plemenito zadržanostjo redkih odličnikov, ki se zavedajo svojega stanu in pomena... Od njih je zdaj videti le rumeno listje, ki se skoraj ne loči od poleg planinske trave, a pod njim, neke globoko v zemlji, se že pripravlja žlahtna bogatija suličastih listov in moдроoranžnih žilnatih cvetov za naslednjo pomlad. Kako zdravilna podoba!

Tudi druge take s Slavnika imam poleg razkošnih razgledov v svojem »pomnilniku«: ograbki rumenkastobelih cvetov pritlikavega šipka, neštete grme potonik, ki človeka pripravijo k od navdušenja onemoglemu cvljenju; pa tista posebno dostojanstvena skupina borov in skal, kjer se moram zmeraj ustaviti... Najprej za dolgo uživam v zeleno-modro-beli kombinaciji neba, krošenj in skal; nato sedim nekaj časa na oblem kamnu pred njimi in občudujem skladnost oblik, kakor da imam pred sabo umetnino; nazadnje se zlekнем v travo pod njimi, gledam tja čez na morskо stran in se za hip celo počutim del te lepote. (To se mi v kaki galeriji še ni zgodilo.) Končno se molče poberem, jih še enkrat naglo ošinem od strani in tiho grem dalje; oddihovanje je tu le izgovor, gre bolj za nekaj zaseben obred ali kaj.

Posebno lepo, na pol suho in z lišaji obraslo samotno drevo z rdeče-belo markacijo se mi tudi pogosto pojavi pred notranjimi očmi; ampak nevsiljiva lepota perunika pod vrhom je čez vse. Pa jim niti imena ne vem, perunikam. Pravijo, da jih je na desetine, če ne na stotine vrst. Podobne sem videla tudi že v vrtovih – ampak to ni isto!

O GRMADAH IN HIMALAJAH

Tudi proti sosednji Grmadi se danes oziram, proti eni od triindvajsetih vzpetin s tem imenom v Sloveniji. Najverjetneje je njihova oblika kriva za ime, lahko pa tudi kaj drugega. Grmada spominja na sežiganje čarovnic ali trupel pokojnikov, pa tudi na poganske daritve, kresna obredja in hitro pošto iz turških časov.

Na poti navzdol mislim na našega trenutno najbolj znanega himalajca. Je tudi v njem kaj tistega globokega miru, ki včasih zasije iz ljudi, ki so preživeli skrajne preizkušnje, ko se zdi, da so bili samo še energija, usmerjena k nekemu cilju? Ko se vrnejo, se nekateri zdijo drugačni, nekako osvobodeni vsega odvečnega, posebljen mir, esenca človeka... Drugi ljudje včasih začutijo to njihovo posebno stanje in začudeno strmijo vanje, morda želeč si, da bi se nalezli tega miru ali si ga vzeli košček za domov... Kako stoddosten moraš biti v vseh pogledih, da ti uspeje take reči... Ali morda tudi ne? Je kakšna bližnjica, kakšna soft izvedba takšne Himalaje? Ovinek, varianta? Ali kaj štejejo naše vsakdanje zasebne Himalaje, ki jih osvajamo? Ali se ni tudi tisti na pol hromi mož od jutraj na neki način prebijal preko svoje ledene stene, ko je s skrajnim napo-

rom postavljaj nogo pred nogo in skušal pri tem potegniti za njimi še telo?

O BRINU, NJEGOVEM POSLANSTVU IN SKLEPNEM RAZMIŠLJANJU

Spet smo v gozdu; tu je že okleščeno brinovo stebelce prav na sredi poti, zlizano od rok, ki ga prijemljejo, ko ljudje hodijo na Slavniki in z njega. Njegova rast je ukročena, njegova skorja gladka, nenavadna... Kako je biti tak brin? Ne more se braniti s trnjem, ker so mu oklestili veje. Nima jagod – ne rodi jih ali pa so mu jih popotniki obrali in požvečili; če pod temi kamni ni kakšne prsti, ima pravzaprav le nekaj žlic zemlje, nad sabo pa krošnje dreves, ki ne pustijo k njemu ne sonca ne vetra. Izbire pa nima: kakšna muhavost ga je vsejala natanko sredi steze?! Je pa lep. In koristen: vsaj en

korak navkreber lahko vsakomur olajša. Morda pa je to njegovo poslanstvo? In je tako celo na boljšem od drugih brinov, ki rastejo v miru in samoti, ne da bi vedeli čemu?

Na koncu se mi za trenutek lastno početje prikaže kot rahlo prismojeno: lezem na vrh hriba, pa se skoraj ne zmenim za razgled z njega in tudi za družbo ne. Pač pa gledam rože, ki bodo šele zrasle, in »makunčev« kruh, ki ga ne bo nikoli več, gobe, ki jim ne vem imena in bogve ali so sploh užitne. Podoživljam stare podobe z iste hriba in se za nove ne zmenim, premišljujem o tem, kako se počuti brin, ki ga ne pustijo pri miru, primerjam vsakdanjost s Himalajo, ki jo poznam le s posnetkov...

Vse to bi zelo udobno in zlahka počela tudi doma.

Kdo ve: morda pa se mi naslednjič, ko pojdem na Slavniki, razodene, zakaj to počnem.

KDO BI NA OTOČKU, KOT JE MADEIRA, PRIČAKOVAL TAKO VISOKE GORE

PICO RUIVO

MARJAN BRADEŠKO

Atlantiki je že več dni pokrit z gostim plaščem oblakov, ki leži nizko nad kovinskoso modrino, komaj nekaj sto metrov visoko. Plast oblakov pa le ni tako debela, da se ne bi najvišji vrhovi otoka Madeira, tega rožnega vrta sredi Atlantika, kopali v toplem poletnem soncu.

Že prvi dan smo ušli meglenemu objemu in se z zahodne strani otoka, z nenavadno ravne, napol pušavske planote Paul da Serra, ozirali v obsijane vrhove. Ostro nasršeni, temnih rdečevijoličnih barv, stojijo vzhodno od prelaza Boca da Encumeada (1007 m), ki otok nekako deli na dva dela. Tudi najvišji vrh, Pico Ruivo (1862 m), že s svojim imenom odraža vulkanski značaj. Nekoč je bil menda ves rdeč, zdaj se zaradi ugodnih razmer rastlinje širi iz dolin tudi visoko v pobočja gora.

Prelesto cvetje, ceste so kot potke po vrtni gredi, nas spremlja na Pico do Arieiro (1818 m), ki je le malo nižji in leži v osrednji skupini gora. Prav na vrh se pripeljemo. Vsenaokrog se razteza ravna mlečna ploskev, do koder seže oko – v jasnem vremenu bi bila sicer nekoliko nižje in modre barve, saj se pogled v vse smeri neba izgubi v brezkončnosti oceana.

Na Pico Ruivo sem se namenil po verjetno najtežji poti – Pico do Arieiro pač ni najbolj prikladno izhodišče. Pot je drugačna kot ponavadi, saj bo treba najprej izgubiti dobršen del višine, prej pridobljene na tako lahek način. Globoka škrbina je zarezana med gore.

Po lepi, s ploščatimi kamni tlakovani poti se skupaj odpravimo v zahodni smeri. Pot se po precej zračnem grebenu približa razdrtemu vrhu in pogledi v globino so kar vrtoglavi. Skalnemu golobu, ki se sprehaja nad prepadom, ne povzročajo težav. Nekatere doline spodaj so tako zaprte, da vanje megla sploh ni segla. Opažujemo drobne potočke, ki se rojevajo na precej slabo prepustni kamnini in izginjajo v dolinsko, na videz povsem tropsko zelenje.

Vzhodni stolpi Pico das Torres, Atlantik globoko spodaj v megli

Foto: Marjan Bradeško

Ločimo se: sam pospešim, Urška in Mojca se bosta le razgledovali.

Kmalu se pot močno spusti, zleze pod prislonjeno skalo, gre po umetelno izdelanih stopnicah, preluknja skalno pregrado in se zravnava pred predorom, ki je speljan skozi manjši vrh med dvema škrbinama. Neverjetno, kako urejene so poti – kdo ve, kdo jih je zgradil; še

najbolj spominjajo na vojaške poti, ki so nam znane iz Zahodnih Julijcev. Še bolj navdušujoči pa so pogledi v nenavadne stolpe, gredine, roglje, izbokline in luknje, v neme priče burnih geoloških dogajanj v preteklosti.

Iz senčne stene se spelje orel in zajadra v nebo nad brezkončno belino. Temni barvni odtenki, ki jih zelenilo praproti in orjaškega resja, kar v grmih raste, dopolni do prelestne podobe, so ostro nasprotje slepeči megli, na katere robu stojim. Predvsem pa me ob poti navdušuje roža, ki jo tu imenujejo »ponos Madeire«, je pa iz rodu gadovcev (*Echium fastuosum*) – košati, modri cvetovi na močnih, v grm oblikovanih steblih se blestijo v žgočem soncu, na njih se pozibavajo čmrlji.

Pot doseže najnižjo točko, ki je tik nad robom oblakov. Po dolgi, ravni prečnici se spet zažene v strmino in naglo se bližam sedlu. V prepričanju, da je levo nad sedlom že pričakovani vrh, se pred mano odpre obzorje – in pričaka me popolno presenečenje: Pico Ruivo stoji daleč stran in pot se znova globoko spusti. Malo slabo sem pogledal na zemljevid in na sedlu sem tako komaj na dobri polovici poti, pod veličastnim, z vseh strani mogočnim vrhom Pico das Torres (1851 m). Ves stolpast je in nikjer ni videti, da bi se nanj dalo prav lahko priti. Ker se moram vrniti v izhodišče, nimam pa ne volje niti časa, da bi še enkrat šel dol in gor, se odločim, da bo Pico Ruivo pač počakal na naslednji dan. Le malo levo, na oster grebenski izrastek, še zlezem, da se načudim delu vulkanov, zatem pa se odpravim nazaj. Tudi starejšega Angleža pogled na oddaljeni vrh globoko preseneti in se prav tako obrne – verjetno je takih »obračatev« še več, saj v izhodišču, na Pico do Arieiro, Pico das Torres zakrije zadaj stoječi najvišji vrh otoka, in ni jih malo, ki ju zamenjajo.

Pot me zopet spusti na zgornji rob mlečne ploskve, s škrbine začenjam vzpon na izhodišče. Res se sliši čudno, ampak tu je vse drugačno – oblike, barve, še celo obiskovalci so, čeprav se pripeljejo tako visoko, zelo spoštljivi turisti. Prav pošteno prisopiham na vrh, v izhodišče, in sonce še posebno žge – belina oblačnega pokrivala žarke le še bolj odbija. Kar škoda se je odpeljati nazaj v dolinsko sivino, kjer je atlantska obala zaradi lave povsem črna, ocean sam pa kovinsko siv – le peneči se valovi malce poživijo pogled.

Naslednji dan se oblačni plašč pretrga in proti koncu dopoldneva počasi izpuhti. Zelena tropska pobočja padajo naravnost v modrino Atlantika, ko se po najlažji poti z Achada do Teixeira (1592 m) vzpenjamo na Pico Ruivo. Tu so pobočja že precej gola, le orjaška resa se v imenitnih grmih ziblje v zahodniku, ki je razgal oblačno pokrivalo. Vsake toliko časa kje v strmini zableja ovca, ki jih je tu kar precej, drugače je tiho in spokojno. V sedlu pod vrhom ždi lična planinska kočica, sam vrh pa je imeniten razglednik. Pogled je zastrt le proti jugu, saj ga zapirajo stolpi Pico das Torres in vrhovi zahodno od Pico do Arieiro. Temne kulise se rišejo na modrem nebu, kakšna meglica še poviseva ob stenah, v doline pa padajo zelene in cvetne preproge vsakovrstnega rastlinja in rož. Na zahodu, na planoti Paul da Serra, se imenitno vidijo orjaške bele vetrnice

Iz cvetočih dolin se dvigajo temne gore: roža »ponos Madeire«, v ozadju Pico do Arieiro.

elektrarn na veter. Le čez prelaz Boca da Encumeada se še prekucujejo ostanki megla. Nekje v daljavi, v smeri proti Evropi, se pokaže otoček Porto Santo.

Današnja pot je prav lahka in kar ima me, da bi se vrha lotil še iz katere od globoko vrezanih dolin. Vsepovsod je videti uhojene poti, le da so nekatere zaradi bujne praproti in drugega rastlinja v tem času precej zaraščene. V suhem bi že šlo, ob vlagi pa je človek brž pošteno moker.

In točno tako je čez tri dni, ko se proti vrhu – ne sicer z namenom, da ga osvojimo – podamo z zahodne strani, s sedla Boca da Encumeada. Mrzel veter žene preko njega gosto, nepredirno meglo, in nič ne kaže, da bomo kaj kmalu pokukali v sonce. Vlage je toliko, da smo hitro mokri – dobro pa dene cvetju, saj rože, ki so pri nas skromne lončnice, tu rastejo kot mogočni cvetoči grmi. Ob poti se pojavijo tudi čisto prave gozdne jagode in kar nekaj jih pozobamo.

Pot se vzpne na rob nad strmimi pobočji, ki padajo v dolino reke Ribeira Brava (Divja reka), v najglobljo zarezo proti jugu. Vidimo je ne, saj je naš svet danes omejen na nekaj metrov pred nosom. Nenavadna ptica z velikim kljunom vzleti iz mokrega grmovja. Nekoliko svetleje je že in bolj suho, sonca pa še ni od nikoder.

Želja po soncu mi ne da miru in besno se zaženem v 83

breg. Že po pol ure je napor kronan z uspehom – v sonce pokukam skozi nemirne, kot v loncu kipeče oblake nekje pod vrhom Pico do Jorge (1692 m). Skozi zvrtničeno meglo se spet kažejo stolpi Pico das Torres, tik pred nosom, na drugi strani doline, je Pico Grande (1657 m). Zelena dolina se v daljavi izteče v modrino oceana.

Pico Ruivo je še precej oddaljen, zato se vrnem nazaj v meglo. Previdno se spuščamo po mokrih, gladkih ska-

lah, preko zavitih stopnic in med lužami prispemo nazaj na sedlo.

Videli smo tri različne podobe najvišjega vrha Madeire in prav vse so bile imenitne, še posebno zato, ker na tako majhnem otočku nismo pričakovali tako visokih gorá in tako lepih poti. Predvsem pa je v spominu ostala povsem nova podoba rdečevijoličnih temnih rogļev, trebušastih skal, rdečih peščenih robov in neizmerne cvetne podlage v globokih, tropsko zelenih dolinah.

GLAVNI CILJ JE BIL SKORAJ ŠESTTISOČMETRSKI ANDSKI LEPOTEC MISTI

POPOTOVANJE MED POTOMCI INKOV

Lansko pomlad je 11 članov planinskega društva PT Ljubljana odšlo na tritedensko popotovanje po Peruju. Njihov glavni cilj je bil vrh 5840 metrov visokega andskega lepotea Mistija. V Peruju so hodili po tropskem deževnem gozdu, si med potovanjem po andskih dolinah ogledovali inkovsko in predinkovsko dediščino, uresničevali planinske ambicije na pobočjih Andov, na jezeru Titicaca so obiskali prebivalce plavajočih otokov, na otočju Ballestas ob obali puščavskega predela Peruja so se navduševali nad množicami morskih levov, pingvinov in najrazličnejših ptičev. Takole popisujejo svoja doživetja.

AMAZONSKA DŽUNGLA

V Puertu Moldonadu, mestu ob reki Madre de Dios, smo dobro uro časa do odhoda naše barke v osrčje džungle izkoristili za potikanje po trznici.

Po bregu navzdol do reke in nato na čoln so našo prtljago prepeljali in prelagali bosi, žilavi nosači na rikšam podobnih vozičkih. Prejeto plačilo jim bo za dalj časa omogočilo nakup nekaterih nujnih življenjskih potrebščin. Kljub temu sem občutila nekaj sram, ker so se mučili zaradi nas, dobili pa so za naše predstave le skromen drobiž.

Pokrit čoln, prirejen za turiste, nas je po dveh urah pripeljal v naselje lesenih hišic, postavljenih na stebrih. Naselja ob rekah niso elektrificirana, celotno območje džungle je naravni park, ki ga ščiti in denarno podpira UNESCO. V deževnem gozdu v porečju Madre de Dios, enem od največjih pritokov Amazonke, smo si zvečer med vožnjo po reki vsi občutno vznemirjeni ogledovali svetleče se oči aligatorjev.

Odkrivali smo skrivnosti inkovske civilizacije v Cuzcu, nekdanji prestolnici Inkov, in njegovi okolici ter se tam pomlajevali v izviru večne mladosti. Našli smo tudi izgubljeno inkovsko mesto Machu Pichu. Dopoldne smo se napajali z energijo: nekateri na delu poti »El camino de los Incos«, na inkovski poti, drugi na vrhu »Huayana Pichu«. Mlade gore. Dopoldne smo tako med hojo v tesnem stiku z naravo poskušali doživljati življenje iz časov, ko so na pobočjih teh gorá še živeli Inki. Meseca maja se v tem predelu Peruja prične turistična sezona, ker naj bi se končala deževna doba. Vendar tega ni smo mogli verjeti. V času kosila so se opoldne odprle nebeške zapornice in dež je pregnal skoraj vse sicer v tem letnem času še ne tako številne turiste v dolino. Dež je očistil ozračje, ob mavričnih barvah neba smo še toliko lepše skoraj v samotni doživljali Machu Pichu.

Do vrha Mistija je še daleč

Na vrhu kraterja, zdaj pa le še navzdol.

JEZERO TITICACA Z OKOLICO

Do najvišjega plovnega jezera na svetu, Titicace, smo se iz Cuzca pripeljali z majhnim avtobusom (po peruanskih kriterijih) višje kategorije. Z nami so se peljali le še štirje potniki in spremljevalka, nekakšna vodnica. Na našo prošnjo nam je šofer ustavil v manjšem trgu, imenovanem Urcus. Živahnost trga in pisana oblačila množice indijanskih prodajalcev in kupcev so nas navdušila, skoraj obnorela. Prav takrat je bil namreč v mestu tržni dan. Prebivalci okoliških krajev so kriče prodajali svoje domače izdelke in pridelke s polj. Materam so na hrbtih spali dojenčki, ki se niso menili za di-rendaj okoli sebe. V Peruju skoraj nisem slišala jokati majhnih otrok. Nekateri otroci so – tako kot drugod v Peruju – raje prodajali kakšne malenkosti, kot so raz-glednice in kruh, ali pa so bili pripravljeni tujcem očistiti čevlje, da ne bi prosili za denar in bonbone. Moram poudariti, da morajo že majhni otroci v Peruju skrbeti za svoje preživetje in prispevati tudi k družinskemu pro-računu.

Za razdaljo okoli 400 kilometrov smo potrebovali skoraj ves dan, čeprav cesta ni bila zelo slaba. Ob novo-zgrajeni cesti so na več krajih ženske prale perilo v vodi, iz katere se je kadilo. Ne poznajo sicer električnih vodnih grelcev, verjetno tudi še niso slišale za toplotno napeljavo. Toplo vodo jim preskrbi mati narava z »agua calientes«, toplotnimi izviri. Gostoljubni indijanski naseljenci na plavajočih otokih Uros na jezeru Titicaca, ki leži 3800 metrov nad morjem, so nam prodali nekaj ročno izdelanega nakita in tapiserije. Radi smo kupili nekaj njihovih izdelkov, saj smo jim s kupni-no pomagali do zaslužka za hrano in obleko. Pleteno ločje, postavljeno na vodo, predstavlja tla otoka, prav tako so iz ločja izdelane hiše na otokih. Le šola, ki je skupna za otroke z več otokov, je sestavljena iz kovinskih plošč.

Otok Taquile, ki ni plavajoč, smo obiskali na dan porok

na njem. Na ta hriboviti in od glavnega mesta Puna precej oddaljeni otok prihaja duhovnik redko in opravlja poroke le dvakrat na leto. Poročni obred na otoku je prava posebnost, tudi za Peru. Glavna značilnost je molčečnost mladoporočencev in svatov med obredom v cerkvi. Čudili smo se, da tudi med procesijo, ki se je vila iz cerkve in se vzpenjala proti bližnjemu hribu, ni-smo slišali niti glasu. Menda ljudje spregovorijo šele, ko se vrnejo s hriba in ko se začne zabava z glasbo. Godci se te navade niso držali in so v času obreda v cerkvi vadili v bližnjem lokalu igranje in še zlasti pitje piva. V turističnih vodnikih piše, da je Sillustani ob jezeru, nekaj kilometrov oddaljen od Puna, kraj predinkovske civilizacije. Brala sem tudi program nekega trekinga, ki obljublja, da se v Silustaniju človek napolni z neverjetno pozitivno energijo, seveda če hoče biti zanjo dovze-ten.

Prebivalci Altiplana, tamkajšnje visoke planote, še ved-no častijo svoje bogove, čeprav statistično podatki kažejo, da je 95 odstotkov prebivalstva v Peruju kato-ličanov.

NA CILJU

V bližnji soseščini Arequipe, belega mesta v puščavskem predelu Peruja, nas je zasnil in večino tudi zvalil na svoj vrh vulkan Misti, glavni cilj našega potovanja. Osem udeležencev je že nekaj mesecev pred odhodom v Peru usmerilo vse svoje aktivnosti v pridobivanje kondicije za dosego tega cilja. Ali bom zmogel, zmogla? Kako se bo moj organizem obnašal na višini, se me bo lotila višinska bolezen? Ali sem do-voľj aklimatiziran, aklimatizirana? Je bilo dovolj prilaga-janja na višino v Cuzcu (3500 metrov), od tam vzpon in potem zopet sestop v dolino svete reke Urubambe, pa zopet vzpon na Machu Pichu, čigar nadmorska višina je manjša od Cuzca, in iz Cuzca preko prelaza nad 4300 metrov do Puna ob jezeru Titicaca na višini

3800 metrov. Taka in podobna vprašanja so se skoraj vsakemu od nas motala po glavi.

Sončni zahod smo po celodnevni hoji občudovali pred šotori, postavljenimi v naročju hriba na višini evropskega Mont Blanca. Očitno težav z višino ni imel nihče, vsi smo pokazali veselje do večerje.

Naslednje jutro pred sončnim vzhodom smo se povzpeli na vrh hriba z vulkanskim kraterjem. Hitrost hoje ni bila pretirana, saj smo na tej višini že občutili redkejši zrak. Med hojo je potrebno temeljito in globoko dihanje. Nekaj čez poldne smo zagledali krater in ob njegovem robu

krž. Od tod je pot vodila le še navzdol. Nismo pričakovali take širine kraterja, globino smo le slutili, dno kraterja se ni videlo. Vodnik Ivan nam je čestital za dosežek. Posebne pohvale je bil deležen Stanko, naš najstarejši udeleženec. Drug drugemu smo stisnili roko. Vsi razen vodnika in ene udeleženke smo dosegli osebni višinski rekord.

Ali ta uspeh pomeni spodbudo k prizadevanju za dosego še drugih morda celo še višjih ciljev?

(Škrjanček, glasilo Telekom Slovenije)

BIL JE ČUDOVIT DAN IN PRIJETNA, NE PRETIRANO TEŽAVNA PLANINSKA TURA

APALAČI ZA POSKUŠNJO

JANEZ KAVAR

Čudovit avgustovski dan, a vroč in soparen. Marjan me je kar nekam zadržano povabil na družinsko turo: »Veš, saj pravzaprav to niti ni čisto prava gora. Ampak vendar, boš videl, da bo zanimivo!«

V dobri uri smo pobegnili sobotnemu washingtonskemu vrvežu in gostemu prometu avtocest proti Virginiji. Sprejela nas je zelena gričevnata pokrajina. Šifrer in Avseniki s CD-jev spreminjajo opazovanje romantične pokrajine v misli na domačo Slovenijo. Na zahodu se počasi začneta kazati gore. Old Rak Mountain, 3268 čevljev visok naš današnji cilj, je kmalu prepoznavna po ogromnih balvanih, razmetanih po vrhu med sicer povsem poraščenimi sosednjimi hribi.

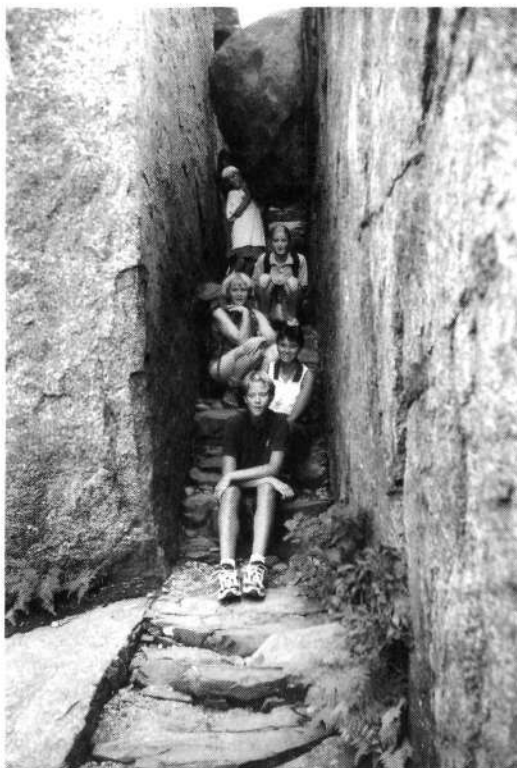
Ob rampi pri vstopu v Shenandoah National Park je vožnje konec. Obvezno parkiranje na urejenem parkirišču, plačilo vstopnine v park, kup opozorilnih tabel - in sobotna planinska tura se začne.

Na vrh Old Raka vodita z istega izhodišča bolj strma vzhodna pot in zložnejša z zahoda. Odločimo se za vzhodno. Zložno se v začetku vzpenja skozi gozd in je lepo vzdrževana. Kanale za odvodnjavanje je nekdo zadnjič čistil še današnje jutro. Nikjer ob poti ni sledu o kakršnihkoli smeteh. Na drevesih so zarisane neupadljive modre črte, ki služijo za markacije. Gozd, skozi katerega hodimo, je star in temačen, z malo podraščati in

mladih dreves. Podrta debla leže povsod naokoli, izsekani so samo prehodi za pot. Opazujemo stonoge, poslušamo petje in vreščanje ptic. Zajček, ki nam prekrži pot, se nas ne ustraši in nas zvedavo opazuje. Naša oznojena telesa kaj kmalu postanejo poslastica za drobne mušice, ki pikajo kot obadi. Nataša nas svari pred Poison Ivy, ovijalko, ki raste kot bršljan, liste pa ima podobne telohu. Raste po visokih drevesnih debelih, pa tudi med grmičevjem ob poti. Če se je samo dotakneš, je menda srbenje neznosno in je nujen obisk pri zdravniku.

Gozd se vse bolj redči. Počasi se začne odpirati pogled na pokrajino pod nami. Zelena Virginija, redko posejana z značilnimi poslopji farm in z ogromnimi lesenimi skednji. Menda so najboljši mojstri za postavljanje teh skednjev v celotni Ameriki Amishi, spretni rokodelci iz samosvoje skupnosti, ki se s svojo vero in načinom življenja še upirajo vsakodnevnim življenjskim pripomočkom in dobrinam, kot so elektrika, bencinski pogon, telefon, televizija. Prišli so iz Evrope, največ jih živi v Pensilvaniji. Proti zahodu se dvigujejo vrhovi hribovja Appalachi, visoki nekaj nad 3000 čevljev, okoli 900 metrov po naše. Čez celotno hribovje pelje nekaj sto milj dolga avtomobilska cesta, menda užitek za gorsko kolesarjenje. Zanimiva ideja za prihodnje srečanje z Appalachi!

Na stopnišču, ki ga je ustvarila izključno roka Narave.

Po uri hoje dosežemo prve granitne plošče in skalne bloke. To je hrapava stara kamnina, le tu in tam poraščena z lišaji. Gora ima tri vrhove. Najvišji je zadnji z vzhodne strani. Balvani postajajo vse večji, pokrajina pa vse bolj spominja na prizore iz Andov. Med balvani je spretno speljana pot z vrsto zanimivih naravnih ovir. Ponekod je treba krepko potegniti trebuh vase, da se prerineš skozi ozko poč. Pred eno izmed takšnih ožin je šaljiv napis »For Fat Man Only« (Samo za debele). Vse bolj zanimivo postaja lezenje po kratkih kaminih in počeh, čez poševne plošče, med staknjenimi ogromnimi skalnimi bloki. Ravno pravšnja telovadba je to, s krepkimi oprimki, povsod pa je tega komaj po nekaj metrov. Modrikaste markacije pridejo zelo prav pri iskanju prehodov.

Sonce krepko že, žeja nas. Pozno popoldne je že. Drobne pikajoče mušice kar rojijo. Mlajši nergajo nad vročino in vrhom, ki se kar in kar odmika. Srečujemo skupine planincev, veliko mladih. Sem in tja se zapletemo v pogovor, ki se začenja ali končuje s prepoznavnostjo Slovenije. Pa med tujci nismo sami. Pogovor v ruščini nam odkrije skupino mladih Estoncev, ki študirajo v ZDA.

Vrh. Svojevtrstno prijetno zmagoslavje. Posedemo po širokih skalnih policah in si privoščimo okrepcila. Noge namakamo v segreto vodo v skalnih vdolbinah. Kako se prileže! Razgled kvarijo meglice soparnega dne, pa vendar uživamo. Američanki, ki se je ogrebla po dla-

neh, prelepimo rane. Naš GRS komplet prve pomoči je izhodišče za dolg pogovor o Sloveniji in naših gorah.

Za povratek si izberemo isto pot. Kljub že dokaj pozni uri srečujemo nove in nove skupine, ki se vzpenjajo proti vrhu. Nekateri so opremljeni z ogromnimi baterijskimi svetilkami. Morda pa vsa opozorila ob poti le zaležejo. Položni del poti navzdol skozi gozd se dolgočasno vleče. Razvleče se tudi naša tridružinska skupina, pač po pogovornih interesnih področjih. Mladina zbija šale, najmlajša Maša prednjači. Kljub vsemu se že kar prileže spet priti do asfaltne ceste. Z Marjanom naju privabijo tolmeni v potoku pod parkiriščem. Voda je topla in ni ga po soparnem dnevu čez užitek kopanja v njej. Idejo daja še Američanom, ki poskačejo v tol-mune kar v oblekah.

Appalachi za poskušino. Ampak bil je čudovit dan in prijetna tura!

Deževen dan

VERONIKA VILTUŽNIK

*Narahlo pada dež droban,
po listju kapljice drsijo,
v vetru listje zašumi,
na tleh se trave prebudijo.*

*Siv mrak leži na gozdni poti,
kjer vodi steza na goro,
nihče tišine tu ne moti,
le dežne kapljice samo.*

*Prebuja v dežju se narava,
žejna napije se vode,
okopa gora se, dobrova,
lepo je gledati to vse.*

Gomiščkovo zavetišče

ALEŠ TACER

Mogočno Krn sega v višave neba,
pod njim zavetišče ti streho ponudi;
in, človek, pomisli: ni dolgo tegá,
kar bili so tukaj se boji še hudi.

Na vrhu odpre se kraljestvo svetá,
oko se spočije na bližnjih vršacih,
na dlani ti Padska nižina je vsa,
in Triglav se vidi, še Raduha včasih.

Prijazno Milena ti pograd pripravi,
utrjene noge lahko boš spočil;
a Zora na hitro poln lonec pristavi,
medtem pa le sédi, boš pivo popil!

Zvečer pa, ko sonce že tone v temi,
ti mir in tišina ozdravita dušo;
naj vedno na Krnu ostane tako,
še takrat, ko bomo že zdavnaj pod rušo.

Julij 1999

odmevi

Slovenska planinska pot
še malo drugače

Lani enajstega oktobra sem v idealnem vremenu obiskal Pokljuko, Martuljske slapove, Vrata, Vršič in Tamar. Najdlje sem se zadržal na zadnji postaji tega potepanja. Oskrbnika planinskega doma v Tamarju, ki sta to skrb prevzela šele pred kakim letom dni, sta bila po planinsko prijazna in zgovorna. Kar mi pa se mi je storilo, ko sta potožila, da Slovenska planinska pot ne teče mimo njihovega doma. Obljubil sem jima, da bom njun razširjeni predlog poslal odgovornim.

Slovenska planinska pot se pričinja v mariborskem primestnem naselju Radvanje. Morda bi bilo zanimivo, če bi se pričela na sedežu Planinskega društva Maribor Matiča, ki bi hranilo tudi prvi žig s te poti. Razen na končni postaji Slovenske planinske poti v Ankaranu, kjer hranijo žig v tamkajšnjem gostišču, v naseljih ne hranijo kontrolnih žigov. Ali bi ob večjih spremembah poti razmislili, da bi dali naseljem planinski pomen?

Prvi večji ovinek naredi Slovenska planinska pot do koče na Klopnem vrhu (1260 m), kar je za oživitve tega dela odmaknjene Pohorja vredno pozdraviti. Zaupali pa bi jim lahko tudi kontrolni žig, kar si oskrbnik ob stalno odprti koči močno želi.

Čeprav je planinstvo izgubilo kočo na Rogli (1517 m), poti prek njene razglednega vrha le ne bi bilo potrebno izpustiti.

Manjša motnja je pot od spodnje cerkve sv. Radegunde v Starem trgu pri Slovenj Gradcu mimo Grajskega griča s starodavno in znamenito cerkvijo sv. Pankracija iz 1. polovice 13. stoletja, ki je med našimi najstarejšimi svetišči, grajena na temelju gradu iz 11. stoletja s po tri metre debelimi zidovi zvonika. Pot bi lahko potekala kar ob kapelicah križevega pota s štirinajsto postajo na vrhu svetih stopnic, poslikanih s prečudovitimi freskami rogaškega slikarja **Lerchingerja** iz leta 1790. Vse to sodi v našo

pomembno kulturno dediščino. »Graščak«, kmet na Grajskem griču, bo prav gotovo z veseljem hranil tudi žig.

Več odsekov Slovenske planinske poti poteka po novih kolovozih in cestah, tudi asfaltnih. Kjer bi bilo mogoče, naj bi planinske poti speljali po vzporednih stezah, primernejših in prijetnejših za hojo in bolj varnih zaradi vse večjega avtomobilskega prometa. Pomembno pa je, da so najprej urejene nove poti, nato pa šele lahko izide ustrezen vodnik.

Del poti na Uršljo goro je speljan po bolj strmih svetih. Čeprav je ta pot krajša, moram priznati, da je star odsek veliko bolj prijeten in v deževnem vremenu ni tako blaten.

Slovenska planinska pot ne vodi do Bukovnika pod Raduho, najvišje (1327 m) stalno naseljene kmetije na Slovenskem, ampak skrene le pol ure hoda prej v dolino. S tem podaljškom bi pot prav gotovo pridobila na zanimivosti. Tudi gostišče pri Rogovlci v Robanovem kotu je tako pomembno starodavno planinsko postajališče, da bi si zaslužilo žig.

Sredi poletja so na Molički planini (1760 m) pod Ojstrico namesto stare Kocbekove koče, druge najstarejše planinske koče na Slovenskem, postavili novo Kocbekovo zavetišče. Čeprav ni v planinski lasti, pa bi zaradi pomembnih zgodovinskih dogodkov v Savinjskih Alpah njenim upravljavcem lahko zaupali enega od žigov Slovenske planinske poti.

Pot ne vodi niti na Brano (2252 m), s katere je lep razgled na okoliške gore in tudi v dolino. Tudi kranjski planinci bodo veseli, če bodo dobili žig v Kranjski koči na Ledinah (1700 m) pod severno steno Skute.

Vrtača (2182 m) nad Zelenico je že tako lepa gora, da bi jo lahko uvrstili med točke SPP. Kaj pa Stol (2236 m), najvišji vrh Karavank, in opevana Golica (1835 m)? Slovenska planinska pot zagotovo prekmalu zapusti Karavanke. Številnim planincem se toži po Kepi (2143 m), od koder ni predaleč v Dovje.

Z Vršiča (1611 m) bi lahko prišli na Jalovec (2645 m) tudi prek nešte-

tokrat fotografiranega Siemena (1815 m) s planšarskimi jezerci, Tamarja (1108 m) in Kotovega sedla (2134 m). Prepričan sem, da bi pot s tem dodatkom veliko pridobila.

V zadnjem letu so ajdovski planinci poskrbeli, da je Iztokova koča (1260 m) pod Malim Golakom v sezoni odprta stalno, izven nje pa redno ob vikendih in praznikih. Od koče Antona Bavčarja na Čavnu (1242 m) je le dobro uro hodá do bližnjega Kuclja (1237 m), od koder je izredno lep razgled na Vipavsko dolino. Škoda ga je zamuditi.

Zakaj je bila pot z vrha Nanosa – Pleše (1262 m) proti morju speljana po bližnjici, mi doslej ni vedel še nihče povedati. Notranjci so žalostni še sedaj, ker so prikrašani za daljši in zanimiv odsek od Predjame, Postojne in Sv. Trojice na Vremščico (1027 m).

V Kopru mi je starejši planinec, zdravnik po poklicu, pripovedoval, kako se je pred leti na seji Upravnega odbora Planinske zveze Slovenije boril, da niso Slovenske planinske poti zaključili že pred primorskim delom te poti. Podobno so potožili Dolenjci, zakaj ta pot ni zares vseslovenska, tako da bi se prek Notranjske in Dolenjske vračala nazaj v Maribor.

Zanima me tudi, zakaj je pri novi izdaji Razširjene slovenske planinske poti ostalo po številu manj kot polovica točk.

Ciril Velkovrh

Partizanske spominske
pohode preimenujejo

Dne 8. januarja letos se je okrog 1000 planincev podalo po poteh zadnje bitke Pohorskega bataljona od Peska do Osankarice. To je bil že 22. spominski pohod, ki ga organizira Planinsko društvo Zreče. To je bil prvi primer, da so bili na komemoraciji pri Treh žeblih, kjer je 1943. leta padel Pohorski bataljon, navzoči tudi planinci. Občina Slovenska Bistrica, ki vsako leto organizira komemoracijo točno 8. januarja, je tokrat organizirala komemoracijo ob 12. uri.

Čeprav sem se udeležil že 21 pohodov, je bil letošnji še posebno pomemben. Na komemoraciji so

bili skupaj s svojci padlih in predstavniki Zveze združenj borcev tudi planinci. Tudi svobodnega partizana, ki je lani insceniral incident, letos ni bilo. Verjetno se je zbal planincev. Tudi učenci osnovnih šol iz Keblija in Oplotnice so sodelovali v kulturnem sporedu, kar je še posebej hvalevredno. Vedno manj je šol, ki se sodelujejo v kulturnih programih na komemoracijah. Ne vem, česa se sramujejo. Planinsko društvo Zreče na čelu s predsednikom društva **Marjanom Grosmanom** zasluži vso pohvalo. Tudi Bistričanom na čelu z organizatorjem **Stankom Gradišnikom** gre vsa pohvala.

Nastaja pa poseben problem, ker planinska društva preimenujejo spominske pohode v navadne pohode. To je primer spominskega pohoda v počastitev dneva zmage na Blegoš. Planinsko društvo Škofja Loka je spremenilo planinsko kočjo na Blegošu v Kočo na Blegošu, čeprav je bila poprej Koča Škofjeloškega odreda. Tudi spominski pohod v počastitev dneva zmage je postal samo pohod. V planinski kočji na Kofcah so njega dni visele slike Kokrškega odreda. Dokler je bil upravnik kočje stric **Bojana Križaja**, so še visele, novi upravnik pa jih je odstranil. Tržiški borci so ga ovadili na sodišču. Sodišče bo to tako dolgo obravnavalo, da bo vse zastaralo. Lahko bi jih še naštel nekaj, pa jih ne bom. Ne vem, če ima Planinska zveza Slovenije pregled nad preimenoivanji. Verjetno ga nima. Tudi Zveza združenj borcev NOV Slovenije ga nima.

V precejšnji meri je odvisno tudi od občin, kjer so spominski pohodi in kočje. Če je župan proti, si tudi planinci ne upajo preimenoovati kočje ali pohoda.

Menim, da bi se lahko sestali predstavniki Zveze združenj borcev in Planinske zveze in ugotovili, katere kočje in spominski pohodi so že preimenovali. Skupno bi lahko vplivali na planinska društva, občinske organizacije Zveze borcev in župane občin, da se to ne bi več dogajalo. Če bi enotno nastopili, bi nekatere spominske pohode verjetno ponovno preimenovali. Prepričan sem, da

je še precej planincev, ki nasprotujejo preimenovanju. Tudi v Planinskem vestniku sem zasledil malo člankov o tej problematiki.

Milan Gombač
Celje

iz planinske literature

Gorenjska 1900–2000

V seriji Gorenjski kraji in ljudje je Gorenjski glas konec lanskega leta na 714 straneh izdal »knjigo gorenjske samozvesti«, nekakšno kronologijo »Gorenjska 1900–2000«. V njej so obravnavana poglavja Moje stoletje, Narava, Ljudje, Med revolucijo in demokracijo, Preživetje in razvoj, Družbene dejavnosti ter Vsakdan in praznik. To je nemara edino tako obsežno in vsestransko obravnavano regionalno gradivo o stoletnem življenju na nekem območju.

Med družbenimi dejavnostmi je **Majda Žontar** na treh straneh opisala organizirano planinstvo na Gorenjskem do druge svetovne vojne. V tako skopem obsegu ni mogla celoviteje zajeti celotne dejavnosti, premalo je, na primer, poudarjeno delo jezerskih planincev, ki so leta 1900 zgradili Češko kočjo, devet let pozneje pa Prešernovo kočjo na Stolu, da Golice sploh ne omenjamo.

Med športnimi prispevki **Jožeta Dežmana** in **Jelene Justin** so v članku »S Triglava na Everest« obravnavani **Nejc Zaplotnik**, **Borut Bergant**, brata **Drejc** in **Davo Karničar**, zakonca **Marija** in **Andrej Štremfelj**, **Janez Jeglič** in **Tomo Česen**, članek pa popestri odlični posnetek **Drejca Karničarja** z vrha himalajske Anapurne.

Novinar **Stojan Saje**, ki je zadnjih vrsto let kronist planinskih dogajanj z Gorenjskega, je pripravil prispevek »Stoletje kranjskega planinstva«, v katerem v telegrafskem slogu navaja vse najpomembnejše planinske dogodke in dosežke Kranjske podružnice SPD in PD Kranj.

V rubriki »Kdo je kdo«, v kateri so nanizana imena pomembnih Gorenjcev, je vrsta imen, znanih s planinskega in alpinističnega področja. Ob vseh že omenjenih so tudi **Franc Ekar**, **Vlasto Kopač**, **dr. Matija Horvat**, **Marjan Manfreda** in **Tadej Slabe**, pa tudi ljudje iz zgodovine slovenskega planinstva **Jakob Aljaž**, **Miha Arih**, **Stane Belak**, **Joža Čop**, **Fran Saleški Finžgar**, **Julius Kugy**, **Janez Poldaj** (ki je bil pred drugo svetovno vojno gorski vodnik in gorski reševalec), **Tone Svetina** in **Črtomir Zorec**.

V zborniku je ob tem tudi nekaj planinskega branja, na primer Triglavske zgodbe, kjer **Marjan Zupan** na skoraj šestih straneh oživlja nekatere predvsem triglavske dogodke, kot, na primer, »Vengar kot prvi gorenjski fotograf, ki je slikal Aljažev stolp«, »Prva ženska v hlačah leta 1908«, »Kralj Triglava«, »Gorjanski Krpan« in »Prisank in Razor sta kadila pipo«.

To je lepo darilo predvsem Gorenjcem ob novem letu, za kar ima veliko zaslug odgovorna urednica **Leopoldina Bogataj**.

Franc Ekar

Duša le pojdi z mano – 5. del

Franci Petrič, urednik časopisa Družina, je pripravil že 5. del vodnika po slovenskih božjih poteh. Tudi v slednjem so opisani dostopi do 42 točk s cerkvami, ki so ne le cilji starodavnih božjih poti, pač pa tudi vredni in pomembni kulturno-zgodovinski spomeniki, postavljeni celo pred več sto leti. V njih so vredna dela domačih in tujih umetnikov, slikarjev in kiparjev ter ljudskih ustvarjalcev. Vsaka postojanka je predstavljena tudi z lepo fotografijo, v večini primerov delo fotografskega mojstra **Marjana Smerketa**, ter s fotografijo glavne-ga oltarja ali podobico oltarne slike. Lepote teh podob in lepa narava okolice bodo prav gotovo privabile marsikaterega bralca, da se bo odpravil na pot.

Te postojanke so izbrane po vseh slovenskih pokrajinah. Največ jih je v ljubljanski škofiji (24), nato v mari-

Zvonik nove kapele Marije Snežne – Triglavske Matere božje na Kredarici (2515 m) pod Triglavom, ki je bila zgrajena z delom in darovi dobrotnikov v letih osamosvojitve Slovenije po prizadevnosti Aljaževega naslednika, župnika *Franceta Urbanje* in po zamisli arhitekta *dr. Jožeta Marinka*; blagoslovil jo je leta 1992 slovenski metropolit *dr. Alojzij Šuštar*.

Foto: Ciril Velkovrh

borski (10) in koprski (5), dve na avstrijskem Koroškem in ena na Tržaškem. Mnoge med njimi so tudi ob markiranih planinskih poteh, ob katerih hodijo ne le registrirani planinci, ampak tudi drugi ljubitelji slovenske pokrajine.

Ob Slovenski planinski poti je nova kapela Marije Snežne (zap. št. 170) na Kredarici (2515 m), postavljena leta 1992. Tik pod visokimi gorami so tudi štiri cerkve, kapela Marije Pomagaj (169) v Tamarju (1108 m) s čudovito naravno kuliso Jalovca (2645 m) v ozadiju je iz leta 1936. Zgodovinski podatki župnijske cerkve sv. Katarine (178) v Lomu (680 m) pod Storžičem (2132 m) segajo v leto 1421. Podružnična cerkev sv. Ignacija (199) na Rdečem bregu (915 m) ter župnijska cerkev sv. Antona Padovanskega (201) (856 m) sta na severni strani Pohorja. Prek vseh teh vrhov vodi Slovenska planinska pot. Ob Razširjeni slovenski planinski poti pa je sv. Ana (189) na Mali gori (910 m) nad Ribnico na Dolenjskem. Mnoge druge cerkvice so v sredogorju ali na manjših osamelcih, kamor vodijo tudi lokalne markirane planinske poti.

Ciril Velkovrh

Enciklopedija Slovenije – 13

Trinajsti zvezek tega najboljše najobsežnejšega slovenskega knjižnega dela, ki zajema črki **Š** in **T**, je že presegel načrtovano število knjig. Zaradi vse večjega napredka in dogajanj v naši družbi uredniki zajemajo vse več pomembnih podatkov. Po dosednji odločitvi bo do konca abecede izšel še 14. zvezek, poleg tega pa še 15., ki bo prinesel za celoten obseg še popravke, dopolnila in nove pomembne pojme.

Kot v vsakem zvezku doslej je tudi v 13. več pomembnih pojmov s področja planinstva, še posebej pa opis športnega plezanja. Za planinstvo so pomembni tudi turizem in turistični vodniki, saj zajemajo v veliki meri tudi gorski turizem. Tovorjenje ni bilo razvito le v dolinah, pač pa je marsikje v goratem svetu poleg dragega helikopterskega prevoza še vedno edini možen transport tovorov. V knjigi so pomembne tudi objavljene tematske karte in zemljevidi (38), ki so jih izdelali Geodetski zavod Slovenije, Geografski inštitut ZRC SAZU in **Tomaž Novak**. Posebej je obdelan pojem topografske karte.

V tem zvezku je 616 biografskih gesel, med katerimi so tudi najpomembnejši slovenski planinski delavci in alpinisti, in sicer planinski organizator in publicist **Pavle Šegula**, alpinist, gorski vodnik in reševalec ter vodja številnih alpinističnih odprav v tuja gorstva **Tone Škarja**, alpinist, gorski reševalec in vodnik, član številnih alpinističnih odprav v Himalajo in dobitnik »zlatega cepina« **Andrej Štremfelj**, alpinist, gorski reševalec, publicist in utemeljitelj prostega plezanja pri nas **dr. Igor Tomazin**, pisatelj, narodopisec in zgodovinar **Janez Trdina**, znan po Bajkah in povestih o Gorjancih, politik, publicist, alpinist in domoznanski pisec ter idejni vodja takratne mlajše generacije slovenskih plezalcev **dr. Henrik Tuma**, ter trije Tominški: planinski organizator **dr. Fran Tominšek**, jezikoslovec, literarni zgodovinar in planinec **dr. Josip Tominšek** ter alpinist **dr. Stanko Tominšek**, član

zlate naveze. Tudi člani TIGR so se kot ilegalni delavci med obema vojnama veliko gibali v primorskih gorah; prek Spodnjih Bohinjskih gor so prinašali na primorsko ozemlje slovensko literaturo; v tem zvezku Enciklopedije sta objavljeni kar dve fotografiji skupine njenih članov, na Kuclju (1237 m) in pod Kobljo.

K temeljni vednosti o slovenskem ozemlju prispevajo številna geografska gesla, kakor na primer Šavrina brda nad Koprom, za nedeljske izlete zelo primerno Škofjeloško hribovje, Tolminsko z okolico in z zelo slikovitim Krnom, Trnovski gozd z mnogimi rastlinskimi posebnostmi, Škabrijel, znan po hudih bojih v prvi svetovni vojni, svetovno znane Škocjanske jame ter dve med najlepšimi alpskimi dolinami, Tamar z Jalovcem, našo najlepšo goro, ter slikovito Trento. Zanimivo je naselje Topla (900–1120 m) s samotnimi kmetijami na prisojnem pobočju Pece.

Med najpomembnejšimi vrhovi so omenjeni Škrlatica (2740 m), naša druga najvišja gora, Šmarna gora (676 m) nad Ljubljano, naša najbolj obiskana gora, in Travnica gora s planinskim domom. Škoda, da so uredniki izpustili Špik (2472 m), najbolj značilen vrh v najlepši gorski skupini pri nas. Zato pa ne pogrešamo našega najvišjega vrha Triglava (2864 m), ki je kot narodni simbol posodil svoje ime tudi mnogim ustanovam in organizacijam, kot so študentsko društvo, športno društvo v Kranju in mnoga slovenska društva v tujini, slovensko vzajemno društvo v Argentini, zavarovalnica in Triglav film v Ljubljani, iz obdobja 2. svetovne vojne divizija, partizanska četa in tiskarna. Geografsko se nanašajo na Triglav tudi Sedmera jezera, ledenik in brezno ter Triglavski narodni park s sedežem na Bledu.

Ciril Velkovrh

Planinske akcije in postojanke 2000

Kdor je zbiral te drobne knjižice, odkar izhajajo, ima na knjižni polici že kar lepo zbirko: tudi pred začetkom letošnjega leta je v Pla-

ninski založbi (čeprav to ni nikjer posebej natisnjeno) Planinske zveze Slovenije (ta oznaka je objavljena na prvi notranji strani) izšla brošura »Planinske akcije in postojanke«, ki je nekakšen koledar PZS za leto 2000. Tako kot že nekaj prejšnjih je tudi to knjižico uredil lanskeletni tajnik PZS **Janko Pribošič**, natisnili pa so jo v 4000 izvodih.

Glede na podatke, ki so objavljeni v njej, je to gotovo premajhna naklada. Če zanimajo le določen krog planincev natančni podatki o tem, katere večje in pomembnejše planinske prireditve bodo v naši državi (teh pa je v letošnjem koledarčku malone 40 strani, od planinskih srečanj na Lubniku nad Škofjo Loko, Plazu nad Vipavo, Kališču nad Kranjem, Arehu nad Rušami in Črepiču nad Mislinjo 1. januarja do tistih na Gori Oljki nad Polzelo in Brnici nad Libojami 31. decembra letos), so za najširši krog slovenskih planincev vsekakor zanimivi natančni podatki o planinskih kočah, bivakih in zavetiščih s podatki o obratovanju in telefonskimi števkami, ki jih ima zdaj že malone vsaka slovenska planinska postojanka. Ker so ob tem objavljeni tudi podatki, kdo dá vse potrebne podatke o koči, so to nadvse dragocene informacije za vsakega predvsem poletnega obiskovalca slovenskega gorskega sveta.

Vendar to še ni vse, kar je natisnjeno v tem planinskem priročniku. V njem piše tudi to, kdo je kdo v vodstvu slovenske planinske organizacije, katere od večjih vzgojnoizobraževalnih in največjih markacijskih akcij so predvidene v letošnjem letu, kdaj bodo in kje, katere ugodnosti lahko člani slovenske planinske organizacije pričakujejo od svoje organizacije, kako so člani PZS s plačano članarino zavarovani, kadar gredo v gore, koliko planinskih društev ima Planinska zveza Slovenije in kje so ta društva (natisnjeni so natančni naslovi vseh) in med katerimi planinskimi knjigami, zemljevidi in drugimi publikacijami Planinske založbe lahko izbirajo planinci.

Ta skoraj sto strani debela knjižica priročnega formata bi bila lahko

pomemben vir informacij predvsem za poletnega planinskega popotnika. Če bi bilo zanjo pred izidom večje zanimanje, bi jo zanesljivo natisnili v primerno visoki nakladi – to naj bi bila morda ideja za konec letošnjega leta in za prvo tako knjižico v prihodnjem tisočletju, ko naj bi slovensko planinstvo po zgledu sorodnih planinskih organizacij iz alpskih držav zaživelo na kakovostno drugačnih podlagah.

M. R.

društvene novice

In memoriam: Ernest Stoklas (1922–1999)

Predzadnji dan lanskega leta smo se Ernestovi prijatelji, znanci, krajan, nekdanji sodelavci in člani planinskega društva in gorske reševalne službe zbrali in ga pospremili na njegovi zadnji poti. Številna udeležba na pogrebu je še zadnji dokaz, kako je bil priljubljen ne samo v svojem kraju Zagradu pri Celju, ampak tudi med planinci ter nekdanjimi sodelavci Izletnika Celje.

Ernest Stoklas se je rodil 22. septembra 1922, v času, ko ni bilo nikomur prizanešeno. Okusil je tegobe takratne Jugoslavije, potem pa vojno vihar. Bil je prisilno mobiliziran v okupatorsko vojsko, bil ujetnik v Franciji in se je s prekomorci vrnil domov. Po končani vojni se je začela povojna izgradnja; pri tem je Ernest, mladenič vedrega in iskri-

vega duha, sodeloval z vsem žarom in vero v lepšo prihodnost. Njegova prva zaposlitev je bila leta 1947 pri takratnem Avtobusnem prometu Celje. V letih 1955–1962 si je nabiral znanje in izkušnje na Okrajni zadrudni zvezi v Celju, nakar se je ponovno vrnil v Avtobusno podjetje – sedanji Izletnik. Bil je oskrbnik Celjske koč, skrbnik smučišča na Golteh ter vodja oddelka prometne operative. Upokojil se je leta 1981. Vseskozi je bil aktiven v kulturno umetniškem društvu v Zagradu, tam pa je vodil tudi planinsko sekcijo pri PD Celje.

Planinci in gorski reševalci se bomo Ernesta spominjali kot veselega in hudomušno nasmejanega gorohodca in reševalca. V Planinsko društvo Celje se je vpisal že leta 1947 in je bil društvu zvest do svoje smrti. Kljub načetemu zdravju in prebolevanju hude srčne bolezni je naročil ženi Anici, da pisмено opraviči njegov izostanek na zadnji seji upravnega odbora društva le deset dni pred smrtjo. Tako predanih planincev ni veliko. Bil je gornik v pravem pomenu besede, brez gora enostavno ni mogel. Okrešeljka krnica mu je bila drugi dom, tako kot tudi Celjska koča; tu smo ga pogosto videvali. Rad se je pošalil, da je doma pod »celjskim Triglavom« Grmado.

Že 1952. leta je sodeloval pri reševalnih akcijah v gorah, 1958. pa je postal član GRS Celje. Bil je gospodar celjske postaje GRS, pa smučarski vaditelj, mentor planinstva v šolah, član UO PD Celje in član Častnega razsodišča. Kjer je nastala vrzel, je vskočil in nas bodril, ko je bilo težko. Naveza z njim je bila varna in zaupanja vredna.

Za svoje nesebično in požrtvovalno delo v planinstvu in gorski reševalni službi je leta 1984 prejel državno odlikovanje, pa srebrni in zlati znak Planinske zveze Slovenije ter 1993. leta svečano listino PZS kot najvišje priznanje za delo v planinstvu.

Ernest nam ostaja v spominu kot vzor skromnega, poštenega in veselega ljubitelja narave, narodnih pesmi, predvsem pa srčnega planinca z dušo in telesom.

Edvard Stepišnik 91

Koča na Bleščeči

Lansko leto je minilo 30 let od postavitve koče na Bleščeči planini, bolj znane kot Koča nad Arihovo pečjo, last Slovenskega planinskega društva iz Celovca.

Ta je naslednik Ziljske (ustanovljene leta 1900), kasneje Koroške podružnice Slovenskega planinskega društva iz Ljubljane. Svojo dejavnost je zopet oživilo po drugi svetovni vojni, leta 1953. Že takrat so si pod predsedovanjem **Luba Urbajsa**, **Jozija Miklavčiča** in **Francija Rehsmanna** zadali nalogo, poiskati prostor in zgraditi kočo, kamor bi se koroški planinci lahko zatekali. Z vztrajnostjo in s pomočjo domačih ljudi so dobili v zakup prostor na Bleščeči planini, 1090 metrov visoko pod Komnico in Kepo. Takrat še ni bilo urejenih poti in je bilo potrebno ves material znesti na planino. Zelo prav jim je prišla pomoč gorenjskih planincev, ki se je še danes radi spominjajo. Sedaj je koča lepo oskrbovana, odprta ob sobotah in nedeljah, pa tudi med

Koča PD Celovec na Bleščeči planini

tednom se da dogovoriti, da ponudi prenočišče in oskrbo planincem, ki bi si to zaželeli.

Praznovanje 30. obletnice koče je bilo v nedeljo, 3. oktobra 1999, in se je pričelo s pohodom na dobro uro oddaljen 1360 metrov visok hrib Gračnico. Pohodu je sledil kulturni in zabavni program, ki ga je pričel s pozdravnim govorom sedanji predsednik društva **Hanži Lesjak**. Zahvalil se je vsem obiskovalcem za vložen trud pri vzdrževanju koče, predvsem pa je bil vesel mladine, ki je tudi malo slabše vreme ni odvrnilo od obiska.

V svojem nagovoru je spomine obujal predstavnik starejše generacije **Franci Černut**; spomnil se je

Planinski dom na Bukovici

težkih trenutkov pri iskanju kraja in graditvi koče, ni pa zaobšel tudi žrtve druge svetovne vojne pod Arihovo pečjo. Planinci so postavili skromen oltar, ob njem pa so lepe domače viže zapeli pevci SPD Bilka iz Bilčovsa. Za dobro počutje in polne želodce tako hrane kot pijače pa je poskrbel **Urbajsov Martin**, ki se je moral kar zavrteti, če je hotel ustreči vsem lačnim in žejnim ustom.

Stane Soklič

Planinski dom na Bukovici

Posebnost planinskega doma na Bukovici je, da do njega ni speljana normalna cesta in tako prihajajo prav vsi obiskovalci na ta hrib peš. Že vrsto let poteka med številnimi obiskovalci simpatično tekmovanje o številu obiskov, seveda vse bolj za šalo in razvedrilo.

Hrib na nadmorski višini 568 metrov ima izredno ugodno lego, saj ga obkrožajo naselja s prijaznimi prebivalci, ki so tudi najpogostejši obiskovalci. Nekaj prispevamo k vabljivosti tudi dežurni planinci iz Žalca, saj ga še vedno oskrbujemo in dežuramo sami.

Spodobi se, da navedemo nekaj obiskovalcev, ki so lansko leto največkrat prišli v kočo, saj so to že pravi športni podvigi, ker gre tudi za priletne ljudi. **Lenko Cilenšek** je lani prispel na Bukovico 1518-krat,

kar pomeni večkrat dnevno, toda vedno se je po prvem vzponu spustil po drugi poti, saj je urejenih dostopnih poti vsaj šest. **Nežika Ribič** je ob svojih zavidanja vrednih letih osvojila hrib 1170-krat. **Jože Tavčar** je na Bukovico bolj pritekel kot prihodil 717-krat, ker je mlajši in še zaposlen. Podobno se je vedno mudilo **Božu Trnovšku**, **Bojanu Lorgerju** in še nekaterim. Obiske si evidentira preko 50 rednih obiskovalcev in za mnoge tako posameznike kot zakonske pare je pot na Bukovico vsakodnevna obveznost – za zdravje in za sprostitve, za zadovoljstvo.

Planinci iz Žalca smo dom na Bukovici zgradili pred desetimi leti predvsem s prostovoljnim delom in izredno pomočjo domačinov in delovnih organizacij. Prej je že blizu 20 let služil planinstvu lesen provizorij, ki ga kot zgodovinsko značilnost ohranjamo. Po obisku v prvih dneh in tednih leta 2000 lahko sklepamo, da bodo tudi v tem letu številke večje. Številni so namreč tudi obiski otrok iz vrtcev in osnovnih šol.

Janez Meglič

Jubilejno leto za PD Vransko

Pa smo ga dočakali! Nekateri z velikimi pričakovanji, nekateri malo dušno, nekateri kot vsak običajen dan. Pa vendar običajen dan to ni.

Je nekaj več. Doživeti novo tisočletje, kot je dejal prijatelj, je nekaj posebnega. To priložnost ima malo ljudi, »samo šest milijard«!

Pa pustimo šalo na stran. Danes je trenutek, ko brskam po straneh zgodovine in analiziram, kaj dobrega je bilo postorjeno preteklo leto. Postali smo starejši, čeprav samo za leto, pa vendarle. S starostjo postajaš resnejši, bolj izkušen, vsaj tako pravijo.

V letu 1999 smo praznovali trideseti rojstni dan in ga tudi dostojno proslavili. Slavje je bilo čudovito, predvsem pa občutek, ko ugotavljaš, da je bila ljudem proslava všeč. Pravijo, še več takih. Potem pohod za Dan državnosti na Čreto. Ljudem ne zmanjka idej. Za ta dan je bila vsakemu pohodniku podeljena izkaznica s priložnostnim žigom. Pohod (že drugi) je s sklepom upravnega odbora postal tradicionalen. Kakšna bodo presenečenja za pohodnike letos, še ni idej. Nekaj se bo zanesljivo izcimilo v naših glavah. Tudi pri Dnevu Zemlje smo bili zraven, in to v velikem številu. Pa smo jo razbremenili za nekaj sto kilogramov zapuščine tistih, ki jim za okolje ni mar. Tudi svojo »domaćijo« na Čreti smo temeljito počistili in pripravili za tiste, ki nas radi obiščejo. Tudi nov klobuk je dobila. Pa kako je lep, rdeč!

Pridni smo bili in veliko nas je delalo. Pa kaj, ob takšnih priložnostih poleg dela, ki ga je v izobilju, tudi smeha ne manjka. Saj zato se tudi družimo, mar ne?

Kaj pa mladi? Tudi ti so pridni in zagnani: na orientaciji so lani dosegli eno drugo in eno prvo mesto. Lani so poskusno začeli in se udeležili samo dveh. Poleg že ponovno zaživetega planinskega odseka v osnovni šoli smo z idejo o planinstvu prišli tudi v vrtec. Nismo nalezeli na gluha ušesa, celo zelo presenečeni smo bili. Pa naj kdo reče, kar hoče, z mladimi je čudovito delati! Tako malo je potrebno, da jih razveseliš, da postanejo veseli in zadovoljni. Ne skrbi nas za podmladek.

Tudi uradna registracija Mladinskega odseka že poteka. Ali veste, kdaj nam je najlepše? Na izletih,

množičnih, ko pesem veselih in zadovoljnih planincev, ki se vračajo z gore domov, doni po avtobusu. To so trenutki, ki se jih ne dá kar tako pozabiti. Konec koncev je druženje oziroma članstvo v tem društvu prav ta cilj. In za tega živimo in delujemo.

Tadej Ferme

Križ na Kaninu

Avtor članka ob križu

Foto: Matjaž Žagar

Kaninsko pogorje je najzahodnejši del Julijcev z nekaj izrazitimi vrhovi, kot so Rombon, Črnelska špica, Prestreljenik, Hudi Vršič, Visoki in Mali Kanin, Laška Planja in Velika Baba. Celotno pogorje je izredno raznoliko s številnimi naravnimi znamenitostmi. Tukaj so zelo globoke jame in brezna z najbolj znanim Skalarjevim breznom, najgloblje vertikalno Vrtoglavico (640 m), Prestreljeniškim oknom, ki je verjetno najvišje v Julijcih (2430 m). Kaninsko pogorje ima vse značilnosti visokogorske kraške planote z značilnimi škrapljami, kotlički, žlebiči, okni, kamnitimi gobami, mostovi in podobno. Že **dr. Julius Kugy** je to gorovje opisal kot najbolj sončno in slikovito, tja gor pa je rad zahajal in ga zelo dobro poznal tudi pokojni alpinist **Boris Mlekuž**.

V juliju leta 1999 je skupina alpinistov in gorskih reševalcev iz Rezije na vrhu Visokega Kanina (2587 m) na kraju, kjer je pred leti že stal

manjši kovinski križ, ki pa so ga številni udari strele popolnoma uničili, postavila nov lesen križ. Postavili so ga v spomin na preminulega gornika in gorskega reševalca Borisa Mlekuža iz Bovca, ki je preminil na helikopterski vaji na Okrešlju. Na križu je preprosta kovinska ploščica z napisom: »Boris Mlekuž, spomin nate bo ostal vedno v naših srcih. Prijatelji gorá iz Rezije.« Boris Mlekuž je namreč vrsto let sodeloval na področju planinstva in gorskega reševanja s člani Grupo alpinistico Resiana »Ghiri« iz Italije. Z navedenim dejanjem so se mu oddolžili za dolgoletno sodelovanje.

Križ na tej mejni gori naj bo vez med živimi iz dolin pod to slikovito goro in spomin na vse mrtve v gorah.

Igor Zlodej

Kojnik

Podpeč, vas pod Kraškim robom, je čudovito izhodišče za nadvse zanimive in različno težavne izlete. Že sam vzpon na vrh stene, na Zjat, je posebno doživetje, saj te stena, pod katero se znajdeš, dobesedno očara. Na Zjat vodi tudi zahtevna pot bratov Ivancicev čez Majino polico po steni, ki je previsna. Dalje se lahko odpravimo v gručasto vasico Praproče, naprej se dviguje Gradišče s cerkvijo Marije Snežne, pod njenim vznožjem pa se skriva jama Ladrice.

Če se v Podpeči obrnemo proti Hrastovljam, nas pot najprej pelje po obsežnih travnikih do stene Štrkljevice. Tam nas čaka pot, polna užitkov. Najprej se zagledamo v ostanke beneške utrdbe, nato nas presenetita bivak in narobe obrnjena jama, za konec pa se še sprehodimo po Matejevi polici do kolovoza, ki vodi v Zanimgrad.

Ta dan je bil nekaj posebnega. Kljub vročini je bilo čuti rahel veter, ki je poživil poletno pokrajino. Ponovno snidenje z vasjo Podpeč me je razveselilo. Zopet sem se lahko povzpela na Zjat in pred nadaljevanjem poti obiskala obrambni stolp. Po vrnitvi na vrh stene sem skrenila na desno v borov gozd, nadaljevala pot po stezi in nato po kolovozu do vodnega zajetja. Tam

se mi je odprl pogled na Hrastovlje in Rižansko dolino. Naprej pot prečka železniško progo Divača–Pulj, kjer sem se malo pomudila in se sprehodila ob njej, jo nato preko-račila in po kolovozu prispela do ce-ste, ki vodi v zaselek Brežec. Nak-ljučje je hotelo, da so domačini ravno popravljali tramove pred hišo in pomoč jim je prišla prav. Po kon-čanem delu mi je še kako prijala osvežitev ob bližnjem vodnem zaje-tju.

Ker markacije niso peljale v zase-lek, sem jo morala ubrati kar počez po skalah in grmovju do Kraškega roba, kjer sem srečala družino, ki me je prav začudeno pogledala. Pot je nato vodila mimo strelskih jarkov in kavern, skopanih v skalo, najbolj pa sem se razveselila kovin-ske silhuete gamsa. Naprej sem stopila na najvišjo točko Kraškega roba, na Jampršnik, in nadaljevala pot po kolovozu mimo strelskih jarkov in brezna ter kmalu zapustila Kraški rob. Gozdna cesta je od tod peljala do Zavetišča LD Kojnik, kjer sem upala na požirek vode. Na mojo žalost v zavetišču ni bilo niko-gar. Pot med bori se je spremenila v travnato pred kratkim požgano pobočje. Ne da bi slutila bližino vrha, sem malce posedela na travi in se razgledovala naokrog, ko pa sem se odločila nadaljevati pot, sem bila že po nekaj korakih na Kojniku. Na vrhu se mi je odprl nov pogled na Slavnik ter na Gradišče, Praproče in Podgorje.

Odločila sem se sestopiti do raz-potja blizu Jampršnika in od tu po flišnatem svetu do ceste, ki pelje iz Zazida v Podpeč. Na cesti sem se za trenutek obrnila proti Kraškemu robu. Stena je žarela v večernem soncu, da sem zasanjana zrla vanjo, dokler ni dokončno dobila nazaj svoje prvotne barve.

Človeku je le malokrat dano dožive-ti takšno igro barv.

Tanja Brstilo

Popotovanje po Kreti

Planinsko društvo IMP, ki obstaja že polnih 22 let in ima 400 članov, ima vsako leto v letnem programu poleg obiskov naših gorā in izletniških točk tudi daljši obisk tuje

dežele. Lani smo si ogledali in spoznali življenje in navade ljudi na Kreti. Po Kreti so nas vodili vodniki Marjan, Frane in Jelka, za naše pol-ne želodce je skrbel kuhar Franci, za varno vožnjo pa šofer Aleksan-der.

Popotovanje je trajalo od 19. junija do 3. julija. Z avtobusom smo se odpeljali iz Ljubljane do luke v Trstu, kjer smo se vkrcali na grško ladjo in odpluli do luke Patras v Grčiji, od tod pa naprej do luke Pi-rej. Spotoma smo se ustavili v Ate-nah, kjer smo si ogledali znamenito Akropolo. V Pireju smo se zopet vkrcali na trajekt in se odpeljali na Kreto, do mesta Hania – luka Sou-da. Ogledali smo si mesto Kissam-os in pozno popoldne postavili šotore. Naslednji dan smo se po-vzpeli na goro Kallergi, kjer nas je na vrhu čakal čudovit razgled in od-prta kočja prijaznih ljudi. Pred kočjo smo naredili »gasilske« posnetke s slovensko zastavo in se po počitku spustili v dolino. Naslednji dan smo prehodili najlepšo sotesko na Kreti – sotesko Samaria, ki je dolga 18 kilometrov, kjer smo imeli spust s 1600 metrov do Libijskega morja. Soteska je bogata z vodo in dostop-na pohodnikom, konča pa se ob Libijskem morju, ki nas je po večur-ni hoji prijetno ohladilo.

Od tod smo šli v pokrajino Rethim-no, kjer smo si ogledali samostan Moni Preverli, pot nadaljevali v Agia Galini do plaže Matala in naprej proti Iraklionu, povzpeli pa smo se tudi na najvišjo goro Krete Ili Psilo-ritis (2456 m), kamor je pot dobro markirana. Vreme nam ni bilo pre-več naklonjeno, saj je pihal močan veter in tudi sodrga nas je (ne pre-več prijazno) obsula.

Naslednji dan smo si ogledali pala-čo Knossos (prva palača je bila zgrajena leta 1900 pred našim šte-tjem) ter jamo Dikti, kjer se je rodil Zeus in ima čudovite kapnike (spo-minjajo na našo Postojnsko jamo).

Na Kreti smo si ogledali prekrasne tempelje, palače, ostanke starih kret-skih mest in današnje življenje.

Zadovoljni, z novimi izkušnjami in polni čudovitih vtisov smo se po 14 dneh popotovanja vrnili domov.

Jelka Požar

Na Elbo namesto v Alpe

S prijateljem Miranom sva v pretek-lem letu hotela obiskati kakšen vršar, ki je višji od Triglava. Načr-tovala sva kar dolgo turo v Central-ne Alpe, a sva zmeraj zgrešila lepo vreme, prestrašil pa naju je tudi vi-sok sneg, ki ga je bilo v lanskem poletnem času v Alpah kar preveč. Toda popotna žilica nama ni dala miru, zato sva se podala v sredo-zemske hribe: otok Elba z Napoleo-novim vrhom se nama je zdel kar primeren.

Vožnja skozi Toscano je bila prav prijetna in nisva se odrekla dalj-šemu obisku Pise in njenega poš-evnega stolpa. Prav v njegovi bližini sva postavila šotor in se do-volj odpočila za pot naprej.

Naslednji dan sva se s trajektom zapeljala iz Piombina na obalo Elbe. Jutranje sonce posije, ko sva že v vasi Marciana, pri spodnji po-staji žičnice, ki pelje na vrh. Vendar sva se odrekla udobni vožnji po zraku, se dobro obula, primerno oblekla in kot se za planince spodo-bi peš zakorakala proti vrhu otoka.

Pot se vije v ključih točno pod smer-jo žičnice, od koder nama na trenut-ke veter prinese v uho posmehujoč glas, češ, zgoraj v košari vzpenjače je tako prijeten hlad, midva pa se pošteno potiva, ko rineva navzgor. Termometer namreč kaže kar 40 stopinj Celzija. Pa nič zato! Za naju je to pravi užitek.

Pot je skalnata, velike plošče so prav sistemsko naložene druga nad drugo, dalje pa so prostranstva ze-lenega grmičevja, pod katerim kar mrgoli različnih drobnih živalic. Markacij tukaj ni, pa saj jih niti ne potrebujeva. Vreme je jasno, raz-gled veličasten in vrh je tik nad nama.

Dve uri zmerne hoje je bilo potreb-no, da sva stopila na najvišji vrh, na Monte Capanne, visok 1019 me-trov. Kar nekaj čas sva se zadržala na njem in občudovala modro mo-rje naokrog, v daljavi pa slutila sneg in led alpskih vrhov, po katerih so se nama cedile sline. Zaenkrat z njimi pač ne bo nič. Za tolažbo bova zdrvela čez Apenine in se sončila še na skalah miniaturne državice San Marino.

Tomaž Hribnik

Pohodniki na vrhu Jelenika, v ozadju Banjška planota

Pohod na Jelenik

Planinsko društvo Valentin Stanič iz Kanala ob Soči je že drugo leto zapored organiziralo pohod na 787 metrov visok Jelenik, med domačini bolj znan po imenu Jelenk, ki je najvišji med vrhovi nad levim bregom Spodnje Soške doline.

Kljub ne najbolj naklonjenemu vremenu se je v nedeljo, 12. decembra lani, pred občinsko stavbo v Kanalu zbralo preko 60 pohodnikov iz planinskih društev Kanal, Nova Gorica in Tolmin. Po uvodnem pozdravu planinskega vodnika ter hkrati prvega moža organizatorjev **Zvonka Lazarja** je skupina krenila na pot proti Kanalskemu Vrh, kjer so jih pričakali domačini in jim pripravili tople čaj za okrepčilo. Markirana steza je nato pohodnike vodila pod Vrhovskim Kukom do vrha Jelenika, kjer so si privoščili daljši postanek. Sicer lep razgled (od morja pa vse do Julijskih Alp) je tokrat pokvarilo vreme, kar pa ni motilo dobrega razpoloženja.

Vračali smo se po brezpotju, kjer so na nekaterih težjih mestih predvsem starejšim planincem pomagali planinski vodniki iz drugih društev.

Zaključek pohoda so pripravili organizatorji na Kanalskem Vrh, kjer so poskrbeli za pijačo, jedajoč in veselo družbo, na koncu pa tudi za avtobusni prevoz v dolino.

Ker se za take pohode navdušuje vse več planincev in drugih ljubiteljev narave, pa tudi zaradi pripravljenosti organizatorjev za čim

boljšo izvedbo, bi v prihodnje veljalo razmisliti, da bi postal tradicionalen.

Darko Božič,
Prvačina

V snegu po Trnovskem gozdu

Decembra smo se koprski »viharniki« namenili v Trnovski gozd. Zamislili smo si pohod s Predmeje na Golake in od tam na Čaven. Z Matjažem sva se v nedeljo, 12. decembra, navsezgodaj odpravila na ogled. Med vožnjo opazujeva rojevanje novega dne: ob prvem svitu hitro ugašajo zvezde, na nebu od Nanosa proti Snežniku pa se pasejo ovčice oblakov.

Malo čez sedmo se s Predmeje odpraviva k Iztokovi koči in ker pot na Golake dobro poznavata in je tudi dobra zgažena, se takoj napotiva proti Čavnu. Spočetka je snega le dobrega četrta metra in lepo stopicava po stopinjah dveh planincev, ki sta kakšen dan prej gazila na celo po tej poti. Pod Cingalco in proti Modrasovcu pa je snega vedno več in v grapi pri velikem izvotljenem javorju sta najina predpohodnika, kot kaže, omagala in se obrnila nazaj, midva pa nadaljujema pot po celcu.

Samodejno se prilagodiva blagodejni tišini gozda, ki jo spremlja le komaj slišno ugrezanje najinih korakov in pikanje palic v polzmrzlo skorjo na snegu. Gledam in se čudim: kakšna belina snega in kakšna

modrina neba v tem lepem jasnem dnevu! Da, v prvinski naravi in posebnost v gorah je vse bolj izrazito, čisto: barve, podobe, doživljanje. Tu ostaja za razliko od dolin sneg še vedno deviško čist in bel, njegovo »nedolžnost« načnejo kvečjemu ptice, srne, jeleni, zajci, ki ga ozaljšajo s čarobnimi ornamenti svojih sledi.

Bližino Bavčarjeve koče na Čavnu (1242 m) naznanjajo vse gostejše živalske sledi, ki se združujejo v stečine. Kjer je hrana, je tudi življenje!

Pot od Iztokove koče pod Golaki na Čaven terja normalno dve uri, tokrat sva v snegu potrebovala polne štiri ure brez počitka. V Bavčarjevi koči je živo kot v panju, slavijo rojstna dneva dveh planincev in tudi midva sva deležna čaja in golaža.

Na Čavnu sem bil že večkrat. Običajno izberemo za pohod »Kalvarijo«, to je dokaj strma in naporna pot iz Lokavca z okoli tisoč metri višinske razlike. Tam res potiš pot, sicer ne krvavi, zato pa obilen. Takoj zraven koče je silovita burja podrla oziroma izruvala precej smrek, jih nekaj tudi vrgla na pot in komaj sva se skobacala prek njih.

Najini ogledi so prinesli spoznanje, da bi bil pohod v snegu na Golake in Čaven ne samo prenaporen, ampak tudi predolg, saj ga ne bi bilo moč opraviti za dne. Tako se nas je 30 »viharnikov« v soboto, 18. decembra, odpravilo samo na Golake.

Jutro je bilo hladno, a pot s Predmeje po ponoči novozapadlem snegu nas je ogrela že do Iztokove koče, še bolj pa na Golake, saj je z nadmorsko višino vzporedno »rasel« tudi sneg. Naš vodnik Matjaž je neutrudno delal gaz v celec in nas kot lokomotiva »vlekel« navzgor. Po pobočju in grapah so se pod snegom šibile smreke, drugo drevje pa se je belilo v ivju in sipkem snegu in z goščavo vej in vejic splevalo v naravi fantastične filigranske čipke; idilo je dopolnjeval in plemenitil še ples snežink po zraku. To kraljestvo beline in tišine nas vse prevzame; imamo občutek, kot da bi bili na nekakšni naradni slovesnosti in spoštljivo umolkujemo ter se predamo harmoničnemu utripu in dihu prvinske narave.

Zazdi se mi, da smo nekako prehitro na vrhu Malega Golaka (1495 m), kjer nas sprejme burja, ki se hitro prebujala in »dobiva mlade«. Snežnja je prenehala, po nebu se svaljkajo temni oblaki in skozi megleno kopreno sem ter tja zaznamo celó sonce, ki pa je bolj podobno blede luni. Oblačno vreme nas žal prikrajša za razgled, po katerem Golaki slovijo.

Nadaljnjo pot na Veliki Golak (1480 m) zaradi visokega snega in vse močnejše burje opustimo. Nazaj grede se po strmini bolj smučamo kot hodimo, se kobalimo in vdramo v zamete, da je veselje. V prijetni in gostoljubni Iztokovi koči nas že nestrpno čaka naša »zaščitnica« – otroci z Vero in Petrom.

Na Golakih se srečamo s posebno stjo, da so se ohranila poimenovanja »bratovskih« in »sestrskih« vrhov po videzu iz časov, ko jim še niso »jemali mere« z instrumenti. Tako so domačini povzdignili Veliki Golak, čeprav je za 15 metrov nižji od Malega Golaka; enako je tudi z Veliko in Malo Plešivico v Čičariji, z Zelnaricami v Julijcih itd.

Pavel Pavlovec,
Koper

Roblekov dom na Begunjščici (1657 m)

Roblekov dom je ena od najpri-
vlačnejših planinskih točk v Kara-
vankah. Stoji na zahodnem grebe-
nu Begunjščice, ime pa nosi po
lekarnarju **Hugonu Robleku**, ki je
poleg drugih znanih mož polagal temelje našega planinstva. Dom je
odprt od 19. junija do konca sep-
tembra, v izvensezonskem času pa
ob lepih vikendih. Dostopi so možni
iz Begunj oziroma Drage, prek Sv.
Petra, iz Rodin mimo Sankaške
koče bodisi na preval Smokuški vrh
ali iz Podljubelja čez Preval mimo
studenca Roža ali od Planinskega
doma na Zelenici.

Dom upravlja Planinsko društvo
Radovljica. Oskrbnika sta bila lani
Zlatka in **Tone Dežman** iz Kranja.
Tisto poznojesensko nedeljo, ko
sva z možem obiskala Roblekov
dom, ju ni bilo več tam, saj sta urad-
no sezono že zaključila. Kljub temu

so bila vrata za vse obiskovalce go-
stoljubno odprta. Gospodar doma
Jože Marolt in njegova žena **Ida** z
Breznice sta dežurna vsak vikend.
Jože prihaja k Roblekovemu domu
ob vsakem letnem času in skrbi, da
je v domu in okoli njega vse v
najlepšem redu. Sedem let že
opravlja to funkcijo, sicer pa je za-
poslen v Elanu; njegova žena je na
čakanju, saj je Planika na Breznici,
kjer je bila zaposlena, šla v stečaj.
Oba sta že dolga leta člana planin-
skega društva, Jože že od prvega
razreda, Ida pa od leta 1963. Jože
je tudi član Upravnega odbora Pla-
ninskega društva Radovljica.

»Oprema je v redu, posebno
kuhinja je dobro opremljena. Poso-
da je nova in dovolj jo je,« je pove-
dala Ida, ki se je sukala okoli štedil-
nika in pripravljala hrano.

»Vode je tudi dovolj, imamo rezer-
vo pet kubikov, črpamo jo s hidro-
forjem. Električno nam dajejo sončni
kolektorji s 36 celicami. Koča je po-
vezana z mobilom in s postajo
Gorske reševalne službe z dolino.
Za zdaj, na vso srečo, ni bilo nujnih
primerov. Kajenje je kot v večini
planinskih koč prepovedano. V letu
1998 so bila s pomočjo programa
Phare zgrajena nova ekološka
stranišča. Zgradili smo tudi nov
dimnik, tako da štedilnik v kuhinji
dobro vleče.« Vse to je povedal go-
spodar doma, medtem ko je stregel
planincem v jedilnici in pomagal
ženi v kuhinji.

Občudovala sva njegovo gostoljub-
nost in pripravnost, saj je pravza-
prav njegov osnovni poklic tesar,
pa vendar zna tako z obiskovalci!
Take ljudi potrebujemo, da! Pa ne
samo v gorah, ampak tudi v doli-
nah.

Poleti, ko je sezona na višku, dva
človeka sama ne zmoreta vsega,
zato se običajno dogovorijo za
občasno pomoč oskrbnikom. Po-
leg gospodarja doma je vedno pri-
pravljen pomagati tudi njegov po-
močnik **Stane Prešeren** iz Zgoše,
pa tudi drugi člani društva poma-
gajo v najhujših konicah. Dobava
hrane in materiala poteka že nekaj
let nemoteno. Večje stvari vozi
Franci Stroj s helikopterjem, druge
stvari pa prinašajo sproti v nahrbt-
niku.

Kuhinja na Robleku nudi enolončni-
ce, klobase, narezke, zaseko, peci-
vo. Domači planinci oziroma obis-
kovalci iz okolice so večinoma
prehodni, gostje, ki prenočijo v koči,
prihajajo povečini iz Štajerske in
Primorske ter drugih predelov Slo-
venije. Z obiskovalci ni težav, le
včasih se zgodi, da se najavi
kakšna skupina, a najavljenih pla-
nincev ni in svojega obiska ne
odpovedo niti se ne opravičijo, kar
je ob tako razviti mobilni telefoniji
neopravičljivo. V kuhinji pa je zanje
že vse pripravljeno in to je zlasti v
izvensezonskem času, ko ni toliko
obiskovalcev, zelo nerodno, saj na-
ročeno hrano zaradi neuvidevnosti
takih planincev zavržejo.

Le toliko sta še povedala Jože in
Ida, da je oskrbovanje planinskega
doma velika obveznost, a tudi izziv
in drugačen način življenja kot v do-
lini. Če pa ima človek rad gore in
ljudi, mu je to v užitek. Največje
zadoščenje vsakega oskrbnika in
tudi gospodarja koče je to, da so
obiskovalci zadovoljni.

Poslovlili smo se in napotila sva se
navzdol. Preden naju je objel zlato
obarvan gozd, sem še enkrat po-
gledala nazaj na Begunjščico in se
spomnila Avsenikove pesmi:

»Prelepa zelena Begunjščica,
zame najlepša si od vseh gor...«
Tako čutijo tudi mnogi planinci in
obiskovalci in se zato radi znova in
znova vračajo.

Ivanka Korošec

Hvala za čestitke!

Pred lanskimi božičnimi prazniki in
pred novim letom so uredništvo
Planinskega vestnika, uredniški
odbor in glavni urednik prejeli veliko
čestitk z najboljšimi željami za
uspešno urejanje, za redno
izhajanje in za čim pestrejšo vsebi-
no osrednje slovenske planinske
revije. Čestitke so nam poslali tako
številni stalni in občasni dopisniki
kot bralci in med njimi precej mla-
dih, kar nam daje upanje, da je vse-
bina zanimiva tudi za prihajajočo
generacijo slovenskih gornikov.
Vsem, ki ste nam želeli dobro, se
zahvaljujemo in vam kajpada želi-
mo takisto.

Uredništvo

MAMMUT - EDEN VODILNIH SVETOVNIH PROIZVAJALCEV GORNIŠKE, OUTDOOR IN
TREKING OPREME; 130 LET INOVACIJ, KVALITETE, IZKUŠENJ, TRADICIJE IN ZAUPANJA KUPCEV

MAMMUT OPREMA USTREZA EN, CE, UIAA, ISO 9001 NORMAM

MAMMUT

Foto: Esben Hardt - North of Tinitiglag, Greenland

UVOZNIK IN DISTRIBUTER

TERRA.

GORNIŠKA OPREMA
MOUNTAINEERING EQUIPMENT

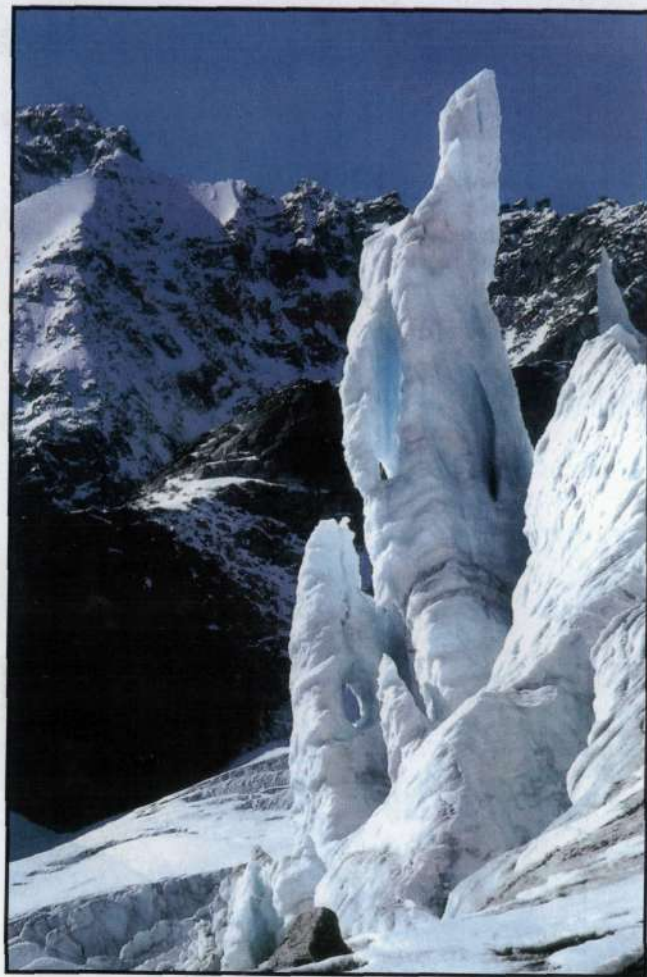
SI 2000 Maribor, I. Internationale 22, Slovenija

Tel.: +386 62 227 613, 109 53 20

Fax: +386 62 109 53 21

NA VAŠO ŽELJO VAM POŠLJEMO BREZPLAČEN KATALOG; ZA DRUŠTVA, ORGANIZACIJE IN USTANOVE POSEBNE UGODNOSTI.

VSE ZA POHODNIŠTVO PROSTO PLEZANJE ALPINIZEM

GOSPOSVETSKA 3, 1000 LJUBLJANA, TELEFON: 061 1257 126